แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา

โดย

นางสาวเบญจพร เจ๊กจันทึก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา

โดย

นางสาวเบญจพร เจ๊กจันทึก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

GUIDELINE FOR THE MANAGEMENT AND REVITALIZATION OF KORAT SONG PERFORMANCE IN NAKHON RATCHASIMA

By

Miss Benjaporn Jexjuntuk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Master of Arts Program in Cultural Resource Management

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2014

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา” เสนอโดยนางสาวเบญจพร เจ๊กจันทึก เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

…….....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ธนิก เลิศชาญฤทธ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. พิสิฐ เจริญวงศ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์สายันต์ ไพรชาญจิตร์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนิก เลิศชาญฤทธ์)

...../...../.....

53112307: สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
คำสำคัญ: เพลงโคราชแบบดั้งเดิม / การอนุรักษ์และฟื้นฟู

เบญจพร เจ๊กจันทึก: แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ.ดร.ธนิก เลิศชาญฤทธ์. 127 หน้า.

การศึกษาภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา ผู้ศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม และวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และเสนอแนวทางทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญหาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมาโดยผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยผู้ศึกษาทาการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) การสังเกตการณ์พบว่า พบว่ามีปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านข้อจำกัดของภาษาในการชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมด้านมุมมองที่เปลี่ยนไปในการรับชมการแสดงเพลงโคราชแบบ ดั้งเดิมด้านการสืบทอดและผู้รับการสืบทอดเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อยลงผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และขาดการส่งเสริมสนับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นนับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาวจังหวัดนครราชสีมาซึ่งสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นเป็นสิ่งจรรโลงใจแก่ผู้ชมผู้ฟัง เรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่รังสรรค์มาเพื่อความบันเทิงสนุกสนานแล้วยังสอดแทรกแง่คิดคติธรรม สะท้อนให้เห็นมุมมองการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นจึงควรที่จะตระหนักถึงคุณค่า แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมควรจะรับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครูเพลงและคณะหมอเพลงโคราช ประชาชนในพื้นที่ องค์กรเอกชน รวมถึงหน่วยงานจากภาครัฐ ควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างทัศนคติความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อให้ประชาชนคนในท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอันมีค่าและอนุรักษ์ฟื้นฟูให้อยู่สืบไป

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา ..... ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

53112307: MAJOR: CULTURAL RESOURCE MANAGEMENT
KEY WORD: KORAT TRADITIONAL SONG / PRESERVATION AND REHABILITATION.
BENJAPORN JEXJUNTUK: GUIDELINE FOR THE MANAGEMENT AND REVITALIZATION OF KORAT SONG PERFORMANCE IN NAKHON RATCHASIMA. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. THANIK LERTCHARNRIT, Ph.D. 127 pp.

The study of wisdom of the Korat traditional song performance in Nakhon Ratchasima Province. The researcher aim to study history of wisdom in the Korat traditional song performance, analysis of the problem and propose guideline for preservation and rehabilitation in the Korat traditional song performance in Nakhon Ratchasima Province. By using qualitative research and data collection by depth interview. The result of this study signifies that the problem situation consist of the limitation of language in the Korat traditional song performance and the shift in viewpoint away from appreciation in the performance. Moreover lack of an inheritance and heir of the Korat traditional song because effects of globalization and modern technology including lack of support from government organization. The Korat traditional song is the sophisticated cultural heritage of local people that represent tradition, custom and local culture. The audiences were well nourished that the ancestor invented the Korat traditional song for entertainment, tacit moral teaching and reflection in way of life of local people in Nakhon Ratchasima Province. This study therefor proposes to realize of value and guideline for preservation and rehabilitation of the Korat traditional song performance should be brought seriously participation from participant consist of the wisdom teachers, theatre groups, local people, private organizations, and government agencies, particularly should be publicized, creating attitude for precise comprehension and consciousness of uniqueness value for the continued preservation.

Program of Cultural Resource Management Graduate School, Silpakorn University
Student's signature……..…. Academic Year 2014
Thesis Advisor's signature……..

กิตติกรรมประกาศ

นับว่าเป็นโอกาสดีที่ได้เข้ามาศึกษาในสาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดี รวมไปถึงองค์ความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาตนเองในด้านต่างๆได้มากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิก เลิศชาญฤทธ์ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เมตตา แนะนำ ช่วยปรับปรุงแก้ไข เป็นผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ พิสิฐ เจริญวงศ์ และ ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพรชาญจิตร์ ที่ได้สละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้ที่ให้กำเนิด รวมไปถึงคุณตาและคุณยาย ที่ช่วยกันอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนให้เติบใหญ่ได้ศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้ ขอบคุณน้องชายที่คอยช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน รวบไปถึงการเก็บข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ด้วย ขอบคุณเพื่อนๆ สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม รุ่น 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่คอยเป็นกำลังใจและแนะนำข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา และเพื่อนๆ ทั้งจากที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โรงเรียนสีกัน บริษัท i-mobile 3 gx และเพื่อนสนิททุกท่านที่คอยเติมเต็มกำลังใจเรื่อยมา

กราบขอบพระคุณคณะเพลงโคราชทุกคณะ หมอเพลงทุกท่าน ประชาชน นักเรียนในจังหวัดนครราชสีมา นักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา อาจารย์กำปั่น บ้านแท่น ที่ให้ความช่วยเหลือในทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเก็บข้อมูล งานวิทยานิพนธ์ครั้งนี้คงไม่สำเร็จหากไม่ได้ความร่วมมือและเมตตาจากทุกท่านที่กล่าวไว้เบื้องต้น

คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขออุทิศให้กับ นายสมหมาย สังข์กระจาย และพ.จ.อ. หญิง สมจิตต์ เจ๊กจันทึก ผู้เป็นตาและแม่ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสียในการศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต แต่ทั้งสองท่านไม่มีโอกาสได้เห็นความสำเร็จในครั้งนี้ ตลอดจนขอน้อมคารวะครูเพลง หมอเพลงโคราช ในอดีตทุกท่าน ท้ายที่สุดขอให้ผลการศึกษานี้ จงเป็นประโยชน์ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญภาพ ..... ญ

บทที่

1 บทนำ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการศึกษา 4

ขอบเขตของการศึกษา 4

นิยามคำศัพท์เฉพาะ 4

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรวัฒนธรรม 6

แนวคิดทางวัฒนธรรม 6

ลักษณะของวัฒนธรรม 7

ประเภทของวัฒนธรรม 7

ทรัพยากรวัฒนธรรม 8

การอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม 11

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม 11

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น 13

แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในสังคมไทย 15

เพลงโคราชในบริบทสังคมสมัยใหม่ 25

3 ระเบียบวิธีการศึกษา 29

วิธีการดำเนินการวิจัย 29

วิธีการดำเนินการศึกษา 29

ขอบเขตการศึกษา 30

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล 31

บทที่ หน้า
แบบสังเกตการณ์ 33
4 ข้อมูลพื้นที่ศึกษา..... 33
ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครราชสีมา 33
ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอเมืองนครราชสีมา 39
5 ผลการศึกษา 55
ประวัติความเป็นมาและรูปแบบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 55
ประวัติความเป็นมาของเพลงโคราช 55
ประเภทของเพลงโคราช 61
เพลงโคราชแบบดั้งเดิม 61
เพลงโคราชแก้บน 63
เพลงโคราชซิ่งหรือเพลงโคราชประยุกต์ 67
เนื้อหาของกลอนเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 69
การเขียนกลอนเพลงโคราช 70
รูปแบบและวิธีการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 74
ความเชื่อและพิธีกรรมในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 76
การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 76
ลักษณะเวทีเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 78
ท่ารำของเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 78
การฝึกเพลงโคราช 80
คณะเพลงโคราช 81
คณะเพลงกำปั่น บ้านแท่น 82
คณะเพลงโคราชติมหลอด ท่ากระทุ่ม 86
คณะเพลงโคราชแสงสมชิด 87
คณะหวานน้อย หนองบุนนาก 89
สภาพเพลงโคราชและปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 90
สภาพทั่วไปของการแสดงเพลงโคราช 90
สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 96
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม 100

บทที่ หน้า
แนวทางการสร้างทัศนคติและความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงคุณค่า
และความสำคัญ 101
แนวทางการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเข้ามาอนุรักษ์และฟื้นฟู..... 102
แนวทางด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ 104
แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อศึกษาเพลงโคราช
แบบดั้งเดิม..... 106
6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ..... 108
สรุปผลการศึกษา 108
ข้อเสนอแนะ 118
รายการอ้างอิง……... 119
ภาคผนวก……... 123
ประวัติผู้ทำวิจัย……... 127

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่จังหวัดนครราชสีมา	36
2	แผนที่ตำบลในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมาทั้งหมด	41
3	การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	62
4	การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	63
5	การแสดงเพลงโคราชแก้บน	65
6	การแสดงเพลงโคราชแก้บน	66
7	ภาพการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์	68
8	ภาพการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์	68
9	ภาพตัวอย่างการแต่งกายของผู้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	77
10	ภาพตัวอย่างการแต่งกายของผู้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	77
11	ภาพหมอเพลงกำปั่น บ้านแท่นและหมอเพลง กาเหว่า โชคชัยแสดงท่ารำในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	79
12	ภาพหมอเพลงกำปั่น บ้านแท่นและหมอเพลง กาเหว่า โชคชัยแสดงท่ารำในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	80
13	นายกำปั่น ข่อยนอก หัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่น	83
14	นายกำปั่น ข่อยนอก หัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่น	83
15	นายหลอด เชยสูงเนินหัวหน้าคณะเพลงโคราชติมหลอด ท่ากระทุ่ม	87
16	นายแสนปรีดา บุญหาญณรงค์และนางสมชิด หินโคนดง เจ้าของคณะเพลงโคราชแสงสมชิดภาพตัวอย่างการแต่งกายของผู้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	88

บทที่ 1
บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด รวมไปถึงความเชื่อและความศรัทธาศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านมีมากมายหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะวัฒนธรรม ความเชื่อ ความนับถือของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ ศิลปะการแสดงของไทยนั้นมีอยู่หลายประเภทซึ่งล้วนแตกต่างกันออกไปตามภูมิภาคท้องถิ่นก่อให้เกิดเอกลักษณ์ที่ชัดเจนแสดงออกถึงตัวตนวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นหนึ่งในนั้นคือเพลงพื้นบ้าน ซึ่งในประเทศไทยเรานั้นมีเพลงพื้นบ้านอยู่จำนวนมาก

การแสดงเพลงเพลงพื้นบ้านคือถ้อยคำการร้องและทำนองที่ชาวบ้านนั้นใช้สื่อความคิดที่ร้องสืบทอดกันมาโดยการร้องปากเปล่า เพลงพื้นบ้านบางชนิดเป็นเพลงร้องตอบโต้ของหนุ่มสาวเป็นการด้นกลอนสดที่อาศัยปฏิภาณและไหวพริบ เพลงพื้นบ้านนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดอิสระแสดงให้เห็นถึงมุมมองการใช้ชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น (สุกัญญา สุจฉายา, 2543)

เพลงพื้นบ้านแสดงถึงภูมิปัญญาของคนไทยที่สั่งสมกันมาตั้งแต่สมัยอดีต ศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัตน์ ได้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญา (wisdom) ว่าเป็นความคิดทางสังคม มีสองลักษณะคือ รูปธรรมได้แก่วัตถุและการกระทำทั้งหลาย และนามธรรมคือความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ (สัญญา สัญญาวิวัตน์, 2538) ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นก็เป็นเสมือนปัญญาที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของสังคม ชีวิต และในสภาพ แวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม (ประเวศ วะสี, 2535: 41) ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเรียกอีกอย่างว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ก็คือความรู้ ความคิด ประสบการณ์รวมไปถึงงานสร้างสรรค์ต่างๆที่บรรพบุรุษได้สั่งสมถ่ายทอดกันมาเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลาน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดอย่างมีความสุข

โดยศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่จะเป็นการขับร้องที่มีดนตรีบรรเลงประกอบ โดยสามารถแสดงได้ทั่วไป มักไม่ค่อยจำกัดเทศกาล แต่จะนิยมแสดงกันมากในงานมงคล งานรื่นเริง งานเฉลิมฉลองมีทั้งการร้องเดี่ยว ร้องหมู่ และร้องตอบโต้ ซึ่งเพลงพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีลักษณะคล้ายกับกับการแสดงเพลงพื้นบ้านของทางภาคเหนือ

เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่บริเวณที่ราบสูงโคราช อาจกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่ และมีประวัติยาวนาน เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของหลายกลุ่มชาติพันธุ์

เช่น ไทเบิ้ง ไทดำ ไทยวน เอกลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวไทยโคราชคือ ภาษาถิ่นโคราช โดยชาวไทยโคราชส่วนใหญ่ก็จะสื่อสารกันด้วยภาษาโคราช ดังนั้นรูปแบบการละเล่น หรือศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านจะมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด (ของดีโคราชเล่ม4, 2538: 9)

สำหรับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นเพลงพื้นบ้านจัดอยู่ในประเภทเพลงพื้นบ้านที่เป็นการแสดง หมายถึง เพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะการร้องเล่นเป็นการแสดง (เครือจิต ศรีบุนนาค, 2545: 41) มีการสมมติบทบาทผูกเรื่องเป็นชุด ดังนั้นผู้ร้องจำเป็นจะต้องเป็นคนที่มีความสามารถพิเศษ คือมีความจำดี มีไหวพริบมีความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อร้อง

เพลงโคราชเป็นศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านของชาวโคราชมายาวนาน แต่ก็ไม่ได้มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าเริ่มเล่นกันมาตั้งแต่เมื่อใด มีเพียงแต่คำบอกเล่ากันมาว่า สมัยที่ท้าวสุรนารี (ย่าโม) ท่านยังมีชีวิตอยู่นั้นท่านโปรดปรานการแสดงเพลงโคราชเป็นอย่างมาก และเมื่อจังหวัดมีการจัดงานประจำปีเพื่อระลึกถึงท่านมหรสพที่จะขาดไม่ได้นั่นคือ เพลงโคราช (เนตร นิมิต, 2537: 73)

เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน เพลงโคราชดั้งเดิมนั้นเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ซึ่งสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เพลงโคราชสมัยก่อนเป็นที่นิยมกันมากเนื่องจากไม่มีข้อจำกัดในโอกาสที่เล่นสามารถเล่นได้ในงานทุกชนิด ทุกเทศกาลโดยเพลงโคราชนั้นมีเอกลักษณ์การแสดงที่เฉพาะตัว ได้แก่ การใช้ภาษา รูปแบบ เนื้อหาของกลอนเพลง ท่วงทำนองของบทเพลง ตลอดจนการเล่นเพลงโดยไม่มีเครื่องดนตรีหรือเครื่องประกอบจังหวะการบรรเลงประกอบ ใช้เพียงการตบมือละร่ายรำ รำไปตามจังหวะของกลอนเพลงเท่านั้น (กาญจนา เธียรกุลไพบูลย์, 2547) เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบชาย – หญิงที่ใช้ไหวพริบปฏิภาณ และความรู้ความสามารถของหมอเพลงในการด้นเพลงแก้กันในเรื่องราวต่าง ๆ ของวิถีชีวิตที่มีท่วงทำนอง และการขับร้องเป็นสำเนียงภาษาไทยถิ่นโคราช (จันทร หล้าเพชร, 2546)

เนื้อหาที่ใช้ร้องในการแสดงก็จะสะท้อนภาพวัฒนธรรมและโลกทัศน์ของชาวไทยโคราชได้อย่างชัดเจนอีกทั้งยังสะท้องให้เห็นความเชื่อจากศาสนาและความเชื่อดั้งเดิม รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดถึงค่านิยมต่าง ๆ ที่สามารถใช้เป็นสื่อในการสอนใจคน

เพลงโคราชในอดีตนั้นนอกจากจะเป็นมหรสพที่ใช้แสดงเพื่อความบันเทิงแล้วเพลงโคราชยังเป็นสิ่งที่สื่อถึงความคิด การกระทำ การแสดงออกของคนโคราชในเวลานั้นด้วย โดยเนื้อหาของเพลงโคราชแต่ละบทกลอนนั้นก็จะมีการพูดและกล่าวถึงในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอนหญิง การสอนเด็ก การใช้หลักธรรมมาเป็นตัวชี้ถึงสัจธรรมของโลกการครองเรือนฯลฯ (ถาวร สุบงกช, 2536) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้แต่งและผู้ร้องเพลงโคราชที่ต้องการจะสื่อหรือให้ข้อคิดแก่ผู้ชมการแสดงซึ่งถือว่าเป็นการสอดแทรกแง่คิดไปในความบันเทิงอย่างแยบยล เพราะในอดีตเวลามีงานสมโภชหรืองานวัดต่าง ๆ ผู้คนก็มักจะไปรอชมมหรสพต่าง ๆ กัน อย่าง

มากมายไม่ว่าจะเป็นลิเก วงปี่พาทย์ แต่สำหรับชาวโคราชในอดีตนั้นสิ่งที่รอคอยชมกันมากที่สุดก็เห็นจะหนีไม่พ้นเพลงโคราชเพราะนอกจากจะสนุกสนานกับการแสดงแล้ว ผู้ชมยังต้องคอยลุ้นกันว่าหมอเพลงจะงัดเอาคำร้องมาร้องต่อกันได้หรือไม่ เพราะในการแสดงบางครั้งก็มีการเกี้ยวพาราสีกันหรือไม่ก็จะมีการร้องถกเถียงเอาชนะกัน หรือในบางครั้งก็ได้มีการหยิบยกเอาเรื่องการเมืองมาร้องล้อเลียนด้วยเช่นกัน (ทวาย เกริ่นกระโทก, 2554)

หลังจากช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ขึ้นทั้งด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ทำให้บทบาทการแสดงเพลงโคราชเปลี่ยนแลงไปจากเดิม โดยมีเหตุปัจจัยที่สำคัญคือ ความเจริญด้านเทคโนโลยี ด้านการสื่อสาร สื่อบันเทิง และด้านคมนาคม คนในจังหวัดนครราชสีมานิยมฟังเพลงโคราชน้อยลงมาก (วีระ เลิศจันทึก, 2541) เพราะมีสื่อบันเทิงอื่นๆเข้ามาอย่างแพร่หลายอาทิเช่น ภาพยนตร์ เพลงสากล เพลงลูกทุ่ง ฯลฯ ดังนั้น เมื่อมีการจัดงานฉลองสมโภชก็มักจะมีมหรสพอื่นๆเข้ามาเป็นคู่แข่ง โดยเฉพาะ ลิเก หมอลำ ภาพยนตร์มวย เพลงลูกทุ่ง และรำวง ทำให้ผู้ฟังเพลงโคราชเหลือแต่พวกผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังชื่นชอบ (ห่าม ข่อยนอก, 2554) ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่ได้สนใจหรือละเลยศิลปะการแสดงเพลงโคราช

ดังนั้นการแสดงเพลงโคราชต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการแสดงเพื่อเอาใจผู้ชมมากขึ้น โดยเพลงโคราชที่ถูกปรับเปลี่ยนในรูปแบบใหม่นี้เรียกว่า เพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราช ซึ่งโดยเพลงโคราชประยุกต์มีการนำดนตรีเข้ามาผสมผสานกับเนื้อร้องให้มีลักษณะคล้ายกับเพลงลูกทุ่ง จนบางครั้งจึงทำให้เนื้อหาคำร้องที่แสดงออกถึงไหวพริบปฏิภาณได้หายไป มีการเล่นเพลงโคราชประยุกต์ เล่นเพลงหมอลำ นำหางเครื่องเข้ามาเต้นประกอบและมีเพลงประดิษฐ์แต่งเติมให้มากขึ้นกว่าเดิม นำเอาดนตรีสากลเข้ามาประกอบแบบการเล่นลำเพลินของชาวอีสาน (วิเชียร โตพิมาย, 2521) ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักร้องลูกทุ่งชื่อดังทั้งหลายได้นำการร้องเอื้อน และรูปแบบการลำกลอนไปประยุกต์ขึ้นมาใหม่ตัวอย่างเช่น ตั๊กแตน ชลลดา มีการนำเพลงโคราชไปประยุกต์กับเพลงลูกทุ่งเช่น เพลงจิรักหรือจิหลอก ส่วนสนุ๊ก สิงหมาตย์ ก็เป็นนักร้องลูกทุ่งอีกคนที่มีการนำเพลงโคราชไปประยุกต์ เช่นเพลง ลูกเทวดา (แสง ข่อยนอก, 2554)

เพลงโคราชโดยเฉพาะเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นนับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำคัญของชาวจังหวัดนครราชสีมาซึ่งสะท้อนให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เป็นสิ่งจรรโลงใจแก่ผู้ชมผู้ฟัง เรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่รังสรรค์มาเพื่อความบันเทิงสนุกสนานแล้วยังสอดแทรกแง่คิดคติธรรม สะท้อนให้เห็นมุมมอง การดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นคนรุ่นหลังควรตระหนักในคุณค่า อนุรักษ์ สืบสาน และร่วมกันเผยแพร่ให้แก่คนรุ่นต่อไปอย่างไรก็ตามพบว่าเพลงโคราชได้รับความนิยมลดน้อยลงอีกทั้งเริ่มสูญหายไปจากวัฒนธรรมโคราช ขณะที่หมอเพลงก็มีจำนวนน้อยลงเนื่องจากวิถี

ชีวิตของผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป ระบบความสัมพันธ์ของผู้คนก็เปลี่ยนไป โอกาสที่จะแสดงเพลงโคราชน้อยลง โอกาสที่จะฝึกฝนทักษะพัฒนาและสืบทอดก็ลดลงด้วย แม้ในปัจจุบันการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นยังมีการแสดงอยู่ แต่ก็ไม่ได้รับความนิยมดังเช่นในอดีต จำนวนหมอเพลงและคณะที่ทำการแสดงก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งภาพลักษณ์ของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นกลายเป็นสิ่งที่ล้าหลังไม่ทันสมัย บางคนนั้นไม่รู้จักด้วยซ้ำ เพลงโคราชถูกมองว่าเป็นการแสดงที่ใช้เพียงเพื่อแก้บนให้กับย่าโมเท่านั้น ส่วนเพลงโคราชในแบบประยุกต์นั้นก็ถือได้ว่ายังได้รับความนิยมอยู่เนื่องจากเป็นการแสดงที่หลากหลายทั้งดนตรี หมอลำ และเพลงโคราช

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงโคราช แบบดั้งเดิม ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาวโคราช สะท้อนให้เห็นถึง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น และหวังว่าจะแรงผลักดันให้คนรุ่นใหม่มองเห็นถึงคุณค่าความสำคัญ ในการที่จะอนุรักษ์พัฒนาให้เพลงโคราชคงอยู่เป็นวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดนครราชสีมา สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 ศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญหาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงความเป็นมา ลักษณะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม รวมไปถึงภูมิปัญญาองค์ความรู้โดยการสำรวจจากข้อมูลรายงานวิจัยที่ผ่านมา เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการที่เหมาะสมกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม โดยจะศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาเป็นพื้นที่ในการศึกษา

4. นิยามคำศัพท์เฉพาะ

4.1 เพลงโคราชดั้งเดิม หมายถึง เพลงโต้ตอบชาย หญิง เป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งของชาวไทโคราช มีรูปแบบ เนื้อหา และการเล่นเพลง เป็นเอกลักษณ์อันสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยโคราชเป็นเพลงโคราช ที่ยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมในการเล่นเพลง เช่น รูปแบบ เนื้อหาของกลอนเพลงการแต่งกายของหมอเพลง โรงเพลง ท่ารำตลอดจนขนบในการเล่นเพลง เป็นต้น

4.2 เพลงโคราชแก้บน หมายถึง เพลงโคราชที่เล่นประกอบพิธีกรรมแก้บนถวายแด่ท้าวสุรนารี มีรูปแบบทั่วไปเช่นเดียวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแต่ลดขั้นตอนบางอย่างลง เพื่อความเหมาะสมกับสถานที่เล่นเพลง เพลงโคราชแก้บนมีเนื้อหาที่สะท้อนความเชื่อในการบนบานศาลกล่าวท้าวสุรนารี และความสำเร็จในการบนนั้นเนื้อหาของเพลง จึงเป็นการกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารีเหตุที่หาเพลงมาเล่น และความสำเร็จจากการบนด้วยเพลงโครา

4.3 เพลงโคราชประยุกต์ หรือเพลงโคราชซิ่ง หมายถึงเพลงโคราชที่ประยุกต์ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของการเล่นเพลง กลอนเพลงเข้ากับปัจจุบันเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง เพลงโคราชประยุกต์มีลักษณะใกล้เคียงกับการแสดงเพลงลูกทุ่งของไทย นิยมนำเครื่องดนตรีสากลมาเล่นประกอบการร้องเพลง และมีหางเครื่องต้นประกอบเพลง

4.4 หมอเพลง หมายถึง นักร้องเพลงโคราช ในอดีตหมอเพลงจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการเล่นเพลงอย่างมากจึงจะเรียกเป็นหมอเพลงได้ปัจจุบัน หมอเพลง นิยมใช้เรียกผู้ที่ประกอบอาชีพนักร้องเพลงโคราช ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีความสามารถในการร้องเพลงก็ได้

4.5 โรงเพลง หมายถึง เวทีชั่วคราวที่ใช้ในการเล่นเพลงปกติสร้างขึ้นเมื่อมีการเล่นเพลงเท่านั้น

4.6 กลอนเพลง หมายถึง คำประพันธ์ของเพลงโคราชเป็นร้อยกรองท้องถิ่นที่เรียบง่าย มีลักษณะเด่นที่การใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช และมีการเล่นสัมผัสใน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ประชาชนและบุคคลในพื้นที่ได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เชื่อมโยงไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูให้คงอยู่สืบไป

5.2 ภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ได้รับการพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม

บทที่ 2
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรวัฒนธรรม

1. แนวคิดทางวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” ในทางภาษาเป็นคาที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตโดยคาว่า “วัฒนธรรม” เป็นภาษาบาลีแปลว่าสิ่งที่เจริญงอกงามความก้าวหน้าส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤตหมายถึงคุณความดีเมื่อนามารวมกันจึงหมายถึงคุณธรรมหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Culture” มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน “Cultura” หมายถึงการเพาะปลูกหรือการปลูกฝังเป็นการอธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงามวัฒนธรรมจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือความประพฤติของมนุษย์ในแต่ละสังคมส่วนความหมายในทางมานุษยวิทยานักวิชาการได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

เอี่ยม ทองดี (2548: 139) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นสิ่งต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้นกระทำขึ้นเพื่อใช้ในวิถีชีวิตหรือการดารงชีพซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาเงื่อนไขแรงจูงใจแบบแผนพฤติกรรมองค์กรองค์การองค์วัตถุประเพณีและพิธีกรรมต่างๆเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติต่างๆเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของตนๆซึ่งจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มเวลาสถานที่

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติปีพุทธศักราช 2485 (2540: 9) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่าลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามความเป็นระเบียบร้อยความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536: 14) ได้สรุปว่าวัฒนธรรมหมายถึงระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับธรรมชาติระบบความสัมพันธ์นี้มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นใหม่ทุกชั่วอายุคนแต่จะรับระบบความสัมพันธ์ที่ตกทอดกันมาจากอดีตมีความซับซ้อนมากต้องอาศัยการถ่ายทอดปลูกฝังเป็นเวลานาน

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์และได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงจากการเรียนรู้ของพฤติกรรมมนุษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นแบบแผนประเพณีหรือความคิดเห็นความรู้สึกความประพฤติและกิริยาอาการหรือการกระทำใดๆของมนุษย์จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการและมีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมาเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

2. ลักษณะของวัฒนธรรม

ลักษณะของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามและเป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามนำมาแก้ไขปัญหาในชีวิตประวันจนทาให้เกิดลักษณะเฉพาะกลุ่มชาติพันธ์จนกลายเป็นแบบแผนชีวิตลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมแบ่งออกได้ 4 ประการ (สุพัตรา, สุภาพ, 2543: 108-109) ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้การเรียนรู้นี้ต้องเรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกันโดยเฉพาะจากกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่เช่นหุงข้าว ทอดไข่ แต่งกาย การนั่งการเดินร้องเพลงการใช้พลังงานจากดวงอาทิตย์เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องรับการเรียนรู้มาก่อนเป็นสิ่งที่ไม่ได้มาโดยกรรมพันธุ์ แต่เราเรียนสิ่งที่ใช้อยู่ในสังคมที่เราเป็นสมาชิกอยู่เช่นเรียนรู้วิธีดำนา หว่านข้าว อ่านหนังสือ เพราะว่าสังคมดังกล่าวมีอยู่แล้วดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ไม่ใช่การถ่ายทอดทางชีวภาพหรือทางพันธุกรรมดังกล่าวมาและเรียนรู้ย่อมทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบสัมพันธ์กัน

2. เป็นมรดกทางสังคมวัฒนธรรมจะต้องมีการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นการเรียนแบบไม่รู้ตัวก็ตามวัฒนธรรมจะต้องมีการสอนแม้จะไม่จงใจก็ตามถ้าวัฒนธรรมต้องสิ้นสุดหรือสูญหายไปก็แสดงว่าคนรุ่นก่อนไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นต่อมาเช่น ยากลางบ้านบางชนิดไม่มีใครรู้ส่วนผสมดังนั้นคนต่อมาอาจจะต้องคิดค้นวัฒนธรรมขึ้นใหม่

3. เป็นวิถีชีวิตแบบของการดำรงชีวิตความคิดในเรื่องวัฒนธรรมทำให้สามารถจำแนกวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งจากอีกสังคมหนึ่งเป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่างเพราะบุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้นเช่นวัฒนธรรมชาวเขาต่างกับวัฒนธรรมของคนในเมืองวัฒนธรรมของชาวไทยอิสลามก็ต่างกับวัฒนธรรมของชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนาไม่จาเป็นต้องเหมือนกันทุกชาติหรือทุกยุคสมัยเป็นการสอนให้มนุษย์เข้าใจสภาพการณ์ต่างๆที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆที่แตกต่างกัน

4. เป็นสิ่งที่ไม่คงที่เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆหรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทาให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอการเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะมีความคิดแบบเก่าๆคัดค้านกันบ้างซึ่งเป็นธรรมดาของสังคมที่กาลังพัฒนาหรือพัฒนาที่ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนเหมือนกันหมดทุกคนเรียกว่า Cultural lag ซึ่งถ้าเราเข้าใจของข้อขัดกันนี้ก็จะเป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ได้มาก

3. ประเภทของวัฒนธรรม

เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์ (2541: 16) ได้จำแนกวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุได้แก่วิธีการต่างๆที่มนุษย์คิดขึ้นมาสามารถสร้างทำให้เห็นเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค รถยนต์ เครื่องบิน เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางวัตถุเป็นการถ่ายทอดวิธีการทาอาหารการตัดเย็บเสื้อผ้า วิธีการสร้างบ้าน วิธีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้เพราะวัตถุทั้งหลายย่อมเสื่อมสลายไป จะเหลืออยู่ก็เพียงรูปแบบและวิธีการประดิษฐ์ซึ่งจะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุได้แก่ วิธีการคิดและแบบแผนพฤติกรรมที่มนุษย์คิดขึ้นมาแล้วไม่สามารถสร้างทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ เช่น ขนมธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม ศีลธรรม จริยธรรม กฎหมาย เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเป็นการถ่ายทอดแนวทางแห่งความคิดและระบบอย่างการปฏิบัติ

4. ทรัพยากรวัฒนธรรม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมพบว่าคาว่า “ทรัพยากรวัฒนธรรม” และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นคำที่ถูกคิดค้นขึ้นโดยนักโบราณคดีรวมไปถึงนักประวัติศาสตร์ในช่วงปีคริสต์ศักราช 1970 โดยแนวคิดเดียวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีที่มาที่ไปจากความต้องการในการอนุรักษ์หรือสงวนรักษาอาคารและโครงสร้างด้านสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลังช่วงสงครามกลางเมืองนักวิชาการอเมริกันในช่วงคริสต์วรรษที่ 18 นำไปสู่การเขียนจดหมายเพื่อการอนุรักษ์วัตถุโบราณขององค์กรที่ทาการจัดการในเวลาต่อมาคือกฎหมาย The Antique Act of 1906 ซึ่งห้ามไม่ให้มีการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุในพื้นดินสาธารณะโดยปราศจากการได้รับการอนุญาตจากองค์กรที่เกี่ยวข้องเด็ดขาดและหลังจากนั้นก็เกิดองค์การที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ National Park Service (NPS) ทำหน้าที่ในการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยเฉพาะการจัดการในรูปแบบของการศึกษาเพื่อบันทึกความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีที่ถูกทำลายโดยโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเช่นเขื่อนและถนนหนทางในสังคมอเมริกันต่อมาจนกระทั่งถึงช่วงปีคริสต์ศักราช 1970 จึงค้นพบคาว่า “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม” ขึ้นมาใช้ในการอธิบายการจัดการอนุรักษ์ทางโบราณคดีจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในข้างต้นด้วยเหตุนี้ทาให้การนิยามความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมในช่วงแรกเริ่มมีความหมายที่จำกัดซึ่งหมายถึงทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในความหมายของสิ่งที่ต้องศึกษาหาความรู้และอนุรักษ์ไม่ให้ถูกทำลายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและต่อมาจึงได้ขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้นมีความหมายถึงวัฒนธรรมของมนุษย์ทุกสังคมทุกยุค

ทุกสมัยซึ่งนอกจากจะมีรูปแบบการจัดการในการอนุรักษ์แล้วยังสามารถประยุคใช้ประโยชน์จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันได้ด้วย

โดยในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติปีพุทธศักราช 2514 ได้ให้ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วยอนุสรณ์สถานกลุ่มอาคารแหล่งโดยทั้ง 3 ส่วนจะต้องมีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์มีเอกลักษณ์เป็นสากลดังนั้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมในช่วงปีคริสต์ศักราช 1970ตอนต้นถึงคริสต์ศักราช 1980 หมายถึงวัฒนธรรมประเภทที่เป็นวัตถุหรือจับต้องและมองเห็นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประเภทสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่ในการทำกิจกรรมของมนุษย์ในอดีตที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นอยู่การดำรงชีวิตของมนุษย์ต่อมา โธมัส เอฟคิง (King, 200: 12) ได้ระบุถึงทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทได้ดังนี้

1. ทรัพยากรที่จับต้องเป็นรูปธรรมหรือทรัพยากรที่มีลักษณะเป็นกายภาพ เช่น ทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ เอกสารโบราณ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

2. ทรัพยากรที่เป็นนามธรรมคือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในช่วงปีคริสต์ศักราช 2003 ในการประชุมทั่วไปขององค์การยูเนสโกโก้ที่จัดขึ้นที่กรุงปารีสประเทศฝรั่งเศสมีการเสนอวาระเพื่อให้พิจารณาแนวทางในการดูแลและกำหนดทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยกำหนดมาตรการคุ้มครองป้องกันและดูแลทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ทั้งหมด 40 มาตราภายใต้สนธิสัญญา Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage 2003 ในมาตรที่ 2 ของสนธิสัญญาดังกล่าวมีการกล่าวถึงทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่าหมายถึงการแสดงออกการปฏิบัติการนำเสนอความรู้ทักษะรวมทั้งอุปกรณ์สิ่งประดิษฐ์และพื้นที่เกี่ยวข้องซึ่งชุมชนกลุ่มคนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เหล่านี้ถูกส่งผ่านหรือถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่งและมนุษย์ยังมีการผลิตซ้ำและสร้างทรัพยากรประเภทนี้ขึ้นใหม่อยู่เสมอ เพื่อตอบสนองสภาพแวดล้อมและเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้ยั่งยืนยาวนานจากสนธิสัญญาดังกล่าว จึงพอกำหนดประเภทดังนี้ ประเพณี ภาษา ศิลปะการแสดง ข้อปฏิบัติ กฎระเบียบทางสังคม พิธีกรรมความรู้ และการปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและจักรวาล ทักษะทางฝีมือเชิงช่าง รวมถึงคติชาวบ้าน เพลงและการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่แบบแผนการดำรงชีวิตแบบแผนพฤติกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อแบบแผนปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเป็นต้น

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนมีหลายส่วนที่พัวพันกับสิ่งต่าง ๆ เช่นสถาบันคุณค่าความเชื่อประเพณีสัญลักษณ์รวมไปถึงโครงสร้างทางสังคมดังนั้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องโบราณคดีหรือประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

นอกจากนั้นทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันด้วยลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมแล้วยังมีความแตกต่างในแง่ยุคสมัยกล่าวคือวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากอดีตและวัฒนธรรมที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงระยะเวลาใด เวลาหนึ่ง

โดยข้อความนี้สอดคล้องกับที่พิสิฐ เจริญวงศ์, (2542 อ้างถึงในสายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2550: 13) กล่าวว่าทรัพยากรมีทั้งประเภทที่เป็นมรดกจากอดีตทั้งวัฒนธรรมที่สิ้นสุดแล้วในอดีตที่สืบทอดมายังคนรุ่นปัจจุบันและวัฒนธรรมสิ่งที่สร้างสรรค์ใหม่โดยมีประเภทต่างๆแบ่งเป็น 3 อย่าง คือวัฒนธรรมทางวัตถุได้แก่สิ่งก่อสร้างสถานที่หรือแหล่งวัฒนธรรมที่ยังดำเนินอยู่และวัฒนธรรมการแสดงออกเช่น ดนตรี ศิลปะ งานฝีมือ ประเพณี และภาษา ซึ่งต่อเนื่องจากอดีตและปัจจุบันไปสู่อนาคตสอดคล้องกับสายันต์ ไพรชาญจิตรที่ใช้วิธีการทางวิชาการโบราณคดีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพผู้คนในชุมชนท้องถิ่นได้ให้ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมว่าหมายถึงส่วนประกอบของระบบของวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ทั้งที่เป็นวัตถุจับต้องมองเห็นได้และที่จับต้องไม่ได้ทั้งที่เป็นความหมายความรู้ภูมิปัญญาความเชื่อบรรทัดฐานทางสังคมความรู้สึกนึกคิดและศิลปะการแสดงออกแขนงต่าง ๆ ซึ่งถ้าแบ่งประเภทต่างความสัมพันธ์ของเวลาจะพบว่ามีทรัพยากรประเภทที่เป็นมรดกจากอดีตและที่ถูกสร้างขึ้นในปัจจุบันนอกจากนี้ยังได้เสนอว่าทรัพยากรจากอดีตและปัจจุบันนั้นมีความสัมพันธ์กันและยากที่จะแยกแยะว่าวัฒนธรรมใดเป็นของอดีตหรือของปัจจุบันเนื่องจากห่วงเวลาที่เรียกว่าปัจจุบันนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอดีตอยู่เสมอด้วยเหตุที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณประโยชน์ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆเช่น ศาสนา ความเชื่อ การเมืองเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ทรัพยากรใดทรัพยากรหนึ่งยังมีทั้งส่วนที่จับต้องได้และส่วนที่จับต้องไม่ได้อยู่ด้วยกันวัฒนธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ซึ่งพบในชุมชนทั่วไปได้แก่ทรัพยากรโบราณคดีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมหรือศิลปะการแสดงออกแขนงต่าง ๆ นอกจากนี้ ธนิก เลิศชาญฤทธ์ (2554: 5 - 10) ได้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องทรัพยากรวัฒนธรรมโดยกล่าวว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับวิธีการจัดแบ่งโดยมีแนวคิดในการเรียงลำดับความสำคัญและบทบาทเชิงบริหารจัดการโดยอาจแบ่งวัฒนธรรมในระดับต่างๆ เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชาติ และวัฒนธรรมของโลกหรือจำแนกตามลักษณะของความเป็นเจ้าของ เช่น วัฒนธรรมสาธารณะ และวัฒนธรรมส่วนบุคคลแต่โดยสรุปทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งอิงจากนิยามขององค์การยูเนสโก้กำหนดไว้ว่าทรัพยากรหรือมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ 2 ประเภทหลักโดยแบ่งลักษณะที่ปรากฏหรือมีอยู่ได้แก่มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้

5. การอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม

"การอนุรักษ์" หมายความว่าการดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้และให้หมายรวมถึงการป้องกันการรักษาการสงวนการปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วยการสงวนรักษาหมายความถึงการดูแลรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันมิให้เสียหายต่อไปการปฏิสังขรณ์หมายความถึงการทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เคยเป็นมาการบูรณะหมายความถึงการซ่อมแซมและปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิมและสิ่งที่ทาขึ้นใหม่

นิวัติ เรืองพานิช (2542) ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าการรู้จักนำทรัพยากรมาใช้อย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดสูญเสียน้อยที่สุดใช้ได้นานที่สุดและต้องการกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกันโดยถูกต้องตามกาลเทศะ

วชิรา ศรีประไหม (2548) ให้ความหมายว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมหมายถึงการดำเนินงานเพื่อให้วัฒนธรรมสามารถอยู่รอดเพื่อเป็นมรดกตกทอดต่อไปได้วัฒนธรรมอันดีงามของชาติที่สั่งสมมาจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาไทยเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคนที่หาได้ยากเช่น สถาปัตยกรรมหรือศิลปกรรม ที่สืบทอดแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการเป็นชาติไทยฉะนั้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามที่จะถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลังจึงเป็นสิ่งที่จาเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ธนิก เลิศชาญฤทธ์ (2554: 92) ที่กล่าวถึงมาตรการและวิธีการในการอนุรักษ์และการพิทักษ์รักษาทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์องประชนชนกล่าวคือในการอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงจิตวิญญาณและตนตัวของทรัพยากรวัฒนธรรมและมองเรื่องของการมีส่วนร่วมของผู้คนฝ่ายต่างๆเช่นการสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันสร้างวัฒนธรรมการบริหารจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรมเพื่อลดความขัดแย้งและทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเปิดโอกาสให้กลุ่มคนต่างๆได้มีสิทธิและเสียงในการจัดการอย่างเท่าเทียมซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำหลักการเหล่านี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา

6. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแนวคิดหลักของการวิจัยแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวข้องการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงความหมายคุณค่าขบวนการการจัดการที่เป็นการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการอยู่รอดของตนเองเพื่อพัฒนาสังคมของตนและยังเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของตนเองซึ่งความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมีการเรียนรู้การใช้และสืบทอดวัฒนธรรมนั้นๆจากรุ่นสู่รุ่นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอดทั้งตนเองและวัฒนธรรมที่ตนเองสร้างขึ้นคาว่าทรัพยากรวัฒนธรรมและแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมีผู้ที่ศึกษาและให้ความหมายไว้ดังนี้

พิสิฐ เจริญวงศ์ (2542) กล่าวว่าทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นสิ่งของสำคัญที่จะต้องจัดการให้ถูกต้องต้องศึกษาว่าอะไรเป็นอะไรจะใช้แนวทางอย่างไรกล่าวคือสมบัติวัฒนธรรมที่เป็นมรดกนั้นเป็นบทบาทและหน้าที่ไปเกือบหมดแล้วต้องอนุรักษ์และสงวนให้คงเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้วนำมาใช้ประโยชน์โดยไม่ให้เสื่อมสภาพเร็วกว่าที่ควร ส่วนที่เป็นของใหม่ก็ต้องพัฒนาไม่หยุดอยู่กับที่ ฉะนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาจึงเป็นของคู่กัน ธนิก เลิศชาญฤทธ์ (2554: 6-7) ได้อธิบายต่อเนื่องจากข้อความในข้างต้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรมโดยเสนอว่าทรัพยากรวัฒนธรรมหมายถึงผลผลิตของวัฒนธรรมหรือลักษณะต่างๆของระบบวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีค่าหรือเป็นตัวแทนหรือสามารถสื่อถึงวัฒนธรรมต่างๆได้แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

ทรัพยากรที่เป็นรูปธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้เช่นโบราณสถานโบราณวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งของต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นได้เป็นต้น

ทรัพยากรที่เป็นนามธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เช่นประเพณีศิลปะการแสดงคติความเชื่อเป็นต้นนอกจากนั้นสายันต์ ไพรชาญจิตร์ (2550: 13-14) ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกับข้อความข้างต้นแต่ได้อธิบายเพิ่มเติมในระบบวัฒนธรรมทางสังคมโดยเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเช่นความรู้ภูมิปัญญาได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของแบบแผนที่เป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดารงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชนแต่ละสังคมแต่ละยุคสมัยกล่าวโดยสรุปคือความพยายามที่จะอธิบายว่าระบบวัฒนธรรมจะสอดคล้องในแต่ละสังคมหมายถึงการสร้างความรู้แบบแผนวิธีปฏิบัติที่เป็นสิ่งที่ทาให้สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีการสืบทอดจากอดีตสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นใหม่เพื่อแก้ปัญหาด้านต่างๆในชุมชนและสังคม

นอกจากนี้สายันต์ ไพรชาญจิตร์ (2550: 212) ยังได้เสนอวิธีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมกล่าวคือเป็นการกำหนดเป้าหมาย 1. การสร้างความรู้ในเชิงคุณภาพเพื่อให้เข้าใจความหมายหรือประโยชน์ใช้สอยของทรัพยากรในอดีตเพื่อนาข้อมูลที่ได้มาสร้างรูปแบบการจัดการซึ่งกระบวนการดังกล่าวควรเป็นการวิจัยร่วมกับชาวบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นร่วมกับเจ้าของภูมิปัญญาโดยมีนักวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงให้ชุมชนท้องถิ่นได้

วิจัยให้ทรัพยากรของตนเอง 2. การประเมินคุณค่าและศักยภาพทรัพยากรควรมีเป้าหมายในการจัดการเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อชุมชนสังคมและประเทศชาตินอกจากนี้กระบวนการการประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรยังทาให้ผู้ที่จะทาการจัดการได้ข้อมูลที่จะเป็นฐานข้อมูลในการจัดการต่อไปโดยวิธีการประเมินนั้นต้องเป็นการประเมินอย่างมีส่วนร่วม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมคือการดำเนินการจัดการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งประเภทที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเพื่อคงรักษาองค์ความรู้แบบแผนปฏิบัติที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยวิธีการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ทรัพยากรเพื่อสร้างการบริหารจัดการหรือรูปแบบในการพัฒนาทรัพยากรอย่างเหมาะสมและให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของทรัพยากรสังคมประเทศชาติ

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ได้ถ่ายทอดและสร้างสมมาเป็นเวลานานเป็นความผูกพันระหว่างความรู้กับธรรมชาติที่พัฒนาขึ้นในกระบวนการที่คนและชุมชนปรับตัวเข้าหาธรรมชาติจนกลายเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นที่ถูกนามาใช้ในการจัดการศึกษามีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาเกี่ยวข้องกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมานานเป็นความของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้กับปัญญาจัดการปรับตนเรียนรู้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุกเป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลงความเป็นชาติให้อยู่รอดนอกจากนี้ยังมีการความหมายของกรมวิชาการซึ่งสอดคล้องความหมายของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์แต่มีส่วนที่เพิ่มเติมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน

นอกจากนี้อินทิรา หริญสาย ซึ่งได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความหมายของภูมิปัญญาโดยเน้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่เกิดจากประสบการณ์และผ่านขบวนการของความคิดสร้างสรรค์และเน้นการปรับตัวตามบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2539: 2) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษาสังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆเรื่องความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆอาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเราภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวของผู้รู้เองหากมี

การสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

กฤษณา วงษาสันต์ (2542: 253) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดต่อกันจากสถาบันต่างๆในชุมชนเช่นจากสถาบันครอบครัวความเชื่อและศาสนาการเมืองการปกครองเศรษฐกิจและสถาบันทางสังคม

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543: 1) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลาตระกูล (2534: 211) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นหมายถึงความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งได้รับการศึกษาอบรมสั่งสมและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเองซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงานจากธรรมชาติแวดล้อมสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเสริมสร้างความรู้ความสามารถทำให้คนมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต

ธวัช ปุณโณทก (2534: 40) ได้ให้ความหมายว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงคือประสบการณ์ด้วยตัวเองและทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมาจากการศึกษาความหมายและแนวคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอจะสรุปได้ดังนี้ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ใน

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงน่าจะหมายถึงองค์ความรู้ทักษะหรือความสามารถในการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นที่เกิดจากการสร้างสมสืบทอดกันมานานจนเกิดระบบความสัมพันธ์หรือศักยภาพที่จะใช้กับการเรียนรู้การจัดการแก้ไขปัญหาการปรับตัวการสร้างสรรค์เพื่อปรับตัวไปตามบริบทของท้องถิ่นนั้นและการสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อยู่อย่างผาสุกของชุมชนท้องถิ่นลักษณะทางสังคมที่เกิดจากความรู้หรือระบบความรู้จากความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆเช่นคติความเชื่อและความศรัทราซึ่งมีการสั่งสมและกระจายความรู้โดยภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้นั้นจะถูกถ่ายทอดผ่านระบบความสัมพันธ์ของชุมชนปรับตัวและสร้างสรรค์ไปตามบริบททางสังคมหรือยุคสมัยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเจ้าของภูมิปัญญานั้นๆโดยระบบความสัมพันธ์ที่กล่าวถึงจะให้ความสำคัญเรื่องการเคารพผู้อาวุโสโดยน่าจะหมายถึงผู้สืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งได้สอดคล้องกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการให้ความสำคัญในการพัฒนาหรือปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อสร้างการจัดการทรัพยากรภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนโดยการจัดการต่างๆ

ต้องเริ่มต้นจากชุมชนต้องรู้จักคุณค่าและรากเหง้าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนดังนั้นการสรุปความสำคัญของภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยั่งยืนนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในระบบการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนและคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องท้องถิ่นของตน

โดยภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้นั้นจะถูกถ่ายทอดผ่านระบบความสัมพันธ์ของชุมชนปรับตัวและสร้างสรรค์ไปตามบริบททางสังคมหรือยุคสมัยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเจ้าของภูมิปัญญานั้นๆโดยระบบความสัมพันธ์ที่กล่าวถึงจะให้ความสำคัญเรื่องการเคารพผู้อาวุโสโดยน่าจะหมายถึงผู้สืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งได้สอดคล้องกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการให้ความสำคัญในการพัฒนาหรือปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อสร้างการจัดการทรัพยากรภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนโดยการจัดการต่าง ๆ ต้องเริ่มต้นจากชุมชนต้องรู้จักคุณค่าและรากเหง้าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนดังนั้นการสรุปความสำคัญของภูมิปัญญาเพื่อให้เกิดการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยั่งยืนนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในระบบการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนและคำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน แนวคิดของนักวิชาการหลายท่านโดยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าองค์ความรู้และวิธีการของภูมิปัญญาถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านระบบการจัดการที่ท้องถิ่นได้ส่วนที่จะเสนอความคิดเห็นเป็นสิ่งที่เกิดจากการร่วมกันคิดปรับปรุงให้ภูมิปัญญาต่างๆเกิดขึ้นและเป็นสิ่งที่ท้องถิ่นยอมรับร่วมกันได้

8. แนวคิดเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในสังคมไทย

เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมที่พบได้ทั่วทุกภาคในสังคมไทย โดยจะมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเพลงพื้นบ้านมักมีรูปแบบคล้ายคลึงปรากฏร่วมกัน ซึ่งการศึกษา ในครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาความหมายของเพลงพื้นบ้าน ประเภทของเพลงพื้นบ้านโอกาสและวัตถุประสงค์ในการเล่นเพลงพื้นบ้าน ตลอดจนบทบาทของเพลงพื้นบ้านที่มีต่อสังคมไทย การศึกษาดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจลักษณะโดยรวมของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยเป็นสำคัญ

8.1 ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน เป็นศิลปะพื้นถิ่นที่ปรากฏอยู่คู่สังคมไทยมายาวนาน และมีอยู่ทุกภาคของประเทศ เพียงแต่จะแตกต่างกันในด้านทำนอง เนื้อหา และดนตรีประกอบ นักวิชาการและกลุ่มผู้สนใจเพลงพื้นบ้านได้พยายามศึกษาและรวบรวมเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่ในสังคมไทย และได้เรียกชื่อเพลงพื้นบ้านแตกต่างกันออกไป เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงชาวนา เพลงปฏิพากษ์ เพลง

พื้นเมือง ในภาษาอังกฤษจะเรียกเพลงพื้นบ้านว่า Folk Song สำหรับความหมายของเพลงพื้นบ้าน นักวิชาการไทยหลายท่านได้ศึกษาจากลักษณะตลอดจนองค์ประกอบต่างๆ ของเพลงพื้นบ้านทำให้ได้มาซึ่งความหมายค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

ปรานี วงษ์เทศ (2525: 85 - 87) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านไว้ว่า"เพลงและดนตรีที่สืบทอดทางปากและทางการจดจำโดยการฟัง ไม่ใช่จากการบันทึกท่วงทำนองหรือเนื้อหาของเพลงมีลักษณะตายตัว ในหนึ่งเพลงอาจมีหลายทำนอง หรือมีเนื้อหาแตกต่างกันได้ การถ่ายทอดปากต่อปากทำให้เกิดความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และระยะเวลา เพลงพื้นบ้านเป็นผลผลิตเฉพาะถิ่นที่เกิดจากสำเนียงหรือภาษา การผสมผสานระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่ม และระหว่างการสร้างสรรค์และการรักษาแบบแผนประเพณี"

สุกัญญา สุจฉายา (2525: 1) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยไว้ว่า" วรรณกรรมมุขปาฐะที่ถ่ายทอดจากปาดต่อปาก โดยอาศัยการจดจำ ไม่มีต้นกำเนิดที่แน่ชัด แต่เป็นที่ยอมรับและถ่ายทอดกันแพร่หลาย เพลงพื้นบ้านยังที่มีหน้าที่ถ่ายทอดปรัชญาความคิดของชาวบ้านหรือกลุ่มชนได้ค่อนข้างตรงกับความจริง ทำให้สามารถเข้าใจท้องถิ่นต่างๆได้ดียิ่งขึ้น"

สุมามาลย์ เรืองเดช (2526: 41) ได้ศึกษาค้นคว้าเพลงพื้นบ้านภาคกลาง และได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านไว้ว่า"วรรณกรรมที่สร้างขึ้นโดยคนในท้องถิ่น ซึ่งให้ร้องใช้เล่นสืบต่อกันมา โดยใช้วิธีการจำ เพราะเพลงพื้นบ้านมักมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ไม่ทราบที่มาที่ไปของเพลง จึงเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า ที่เน้นให้ความบันเทิงแก่คนในท้องถิ่นแกคนในท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการแพร่กระจายไปยังที่อื่น เพลงพื้นบ้านเป็นบทเพลงที่มีความสัมพันธ์วิถีชีวิตของผู้คนอย่างมาก"

เอนก นาวิกมูล (2527: 65) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยไว้ว่า" เพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต มีลักษณะต่างกันออกไปในแต่ท้องถิ่น มีวิธีการถ่ายทอดด้วยปากต่อปาก หรือจดจำ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เวลาร้องอาจเป็นการร้องโต้ตอบหรือร้องคนเดียว บางครั้งอาจเรียกเพลงเหล่านี้ว่าเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง"

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2540) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านไว้ว่า "เพลงพื้นบ้านมักเกี่ยวเนื่องกับดนตรีพื้นบ้าน มีการสืบทอดกันมาตาประเพณีและเป็นการถ่ายทอดทางปาก และการจำด้วยการฟัง เพลงพื้นบ้านมักไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่งหรือมีจุดกำเนิดจากที่ใดหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านก็คือการสร้างความสนุกสนาน และเป็นภาพสะท้อนให้เห็นความเป็นไปทางสังคม"

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543: 48) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยไว้ว่า"เพลงของชาวบ้าน ที่แพร่หลายในแต่ละชุมชน มีเนื้อร้องทำนองซึ่งคนในชุมชนเป็นผู้คิดค้นขึ้นและเป็นที่ยอบรับของในชุมชนในฐานะเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น"

กล่าวได้ว่า เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของคนในสังคมไทย ซึ่งใช้ร้องในกิจกรรมต่างๆ มีเนื้อหาถ่ายทอดความเป็นไปท้องถิ่น ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีประเภทหนึ่งที่มีอายุยืนนานหลายปี มักไม่มีการบันทึกเป็นตัวอักษร แต่ใช้การร้องด้วยปากเปล่า และใช้วิธีการจดจำจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากแบบแผนที่ค่อนข้างคล้ายคล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันไม่มาก จึงทำให้คนทั่วไปต่างยอบรับว่าเพลงพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ที่ช่วยให้ผู้สนใจมองเห็นภาพความเป็นไปของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

8.2 ลักษณะเฉพาะและประเภทของเพลงพื้นบ้าน

ผลการศึกษารวบรวมเพลงพื้นบ้านในสังคมไทย นักวิชาการและผู้ที่สนใจได้นำเพลงพื้นบ้านที่รวบรวมได้มาจำแนกลักษณะและประเภทของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งใช้วิธีการจำแนกตามเนื้อหาของเพลง วัตถุประสงค์ของการร้องเพลง และโอกาสในการร้องเพลง อย่างไรก็ตามแม้ว่าผลการศึกษาลักษณะและประเภทของเพลงพื้นบ้านจะค่อนข้างมีความใกล้เคียง แต่ในรายละเอียดปลีกย่อยบางประเด็นก็พบว่ามีความแตกต่างออกไปบ้าง และนักวิชาการบางท่านไม่ได้มุ่งเน้นไปที่บทบาทหรือความสำคัญของเพลงพื้นบ้าน แต่มุ่งเน้นการศึกษาด้านรูปแบบของภาษาหรือท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้านเป็นสำคัญ

ปรานี วงษ์เทศ (2525) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเพลงพื้นบ้านที่บ้านเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย พบว่า เพลงพื้นบ้านคือเพลงของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง เป็นที่รับรู้ในวงแคบเฉพาะคนในท้องถิ่น เช่น เพลงอีแซวเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัด สุพรรณบุรี ต่างจากเพลงพื้นเมือง ซึ่งเป็นเพลงที่คนทั่วไปรับรู้วงกว้างทั่งทั้งภาค เช้า เพลงฉ่อย เพลงลำกัด เป็นเพลงพื้นเมืองของภาคกลาง

สำหรับเพลงพื้นบ้าน สามารถแบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เพลงพิธีกรรม คือ เพลงที่ใช้ร้องในพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่ง เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตต่าง ๆ ตั้งแต่เกิด แต่งงาน บวช และตาย

2. เพลงร้องเล่น คือ เพลงที่ใช้ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาลหรือวาระสำคัญ เช่น เพลงร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์ เพลงร้องเล่นในงานบวช

3. เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ใช้กล่อมลูกเพื่อต้องการให้ลูกหลับหรือเพลิดเพลิน เพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงแสดงอารมณ์เกี่ยวกับความรักความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก เพลงกล่อมเด็กทั้ง 4 ภาคมีฉันทลักษณ์ เนื้อหา และภาษาที่แตกต่างกัน

สุกัญญา สุจฉายา (2545: 167 - 169) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเพลงปฏิพากษ์ภาคกลาง การศึกษารวบรวมข้อมูลจากพ่อเพลง-แม่เพลง พบว่า เพลงพื้นบ้านแบ่งตามเนื้อเพลงได้ 2 ประเภท คือเพลงปฏิพากษ์ชนิดสั้นและเพลงปฏิพากษ์ชนิดยาว โดยเพลงปฏิพากษ์ชนิดสั้นมักใช้ร้องในหมู่คณะเพื่อหาความสนุกเพลิดเพลิน มักมีเนื้อเพลงไม่ยาวมากนัก เพลงปฏิพากษ์ชนิดยาวมักใช้ร้องใน

เชิงเกี้ยวพาราสีหรือเย้าแหย่กัน ทุกคนมีส่วนร่วมในการเล่นเพลง จนกระทั่งระยะหลังได้มีการแยกผู้ร้องกับผู้ฟังออกจากกัน การเล่นเพลงปฏิพากษ์ชนิดยาวเน้นไปที่การแสลงมากขึ้น บทบาทของผู้ร้องและผู้ฟังจึงแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

อเนก นาวิกมูล (2527: 78 - 90) ได้ศึกษาลักษณะของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยไว้ดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของกลุ่มชน คนในท้องถิ่นทุกคนต่างมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเนื่องจากการร้องเพลงพื้นบ้านมักเป็นกิจกรรมของคนหมู่มาก คนในท้องถิ่นต่างรู้และเข้าใจเนื้อเพลง ท่วงทำนองและวัตถุประสงค์ในการร้องเพลง เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เพลงพานฟาง เป็นเพลงพื้นบ้านที่ใช้ร้องในกิจกรรมทำนา ชาวนาจะให้ร้องโต้ตอบกันในระหว่างการลงแขกเพื่อความสนุกสนานและเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้า

2. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องไม่ตายตัว เนื้อร้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สั้นหรือยาวให้เหมาะกันระยะเวลา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากว่าพบเพลงพื้นบ้านเพลงเดียวกันมีเรื่องร้องที่ต่างกัน

3. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่มีความเรียบง่าย ดังจะสังเกตได้จากถ้อยคำการร้องและการแสดงออก เช่น การใช้สำนวน คำโวหาร ความเรียบง่ายนี้เองถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งเนื่องจากเพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่ฟังง่าย จึงเข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกเพศทุกวัย และสามารถทำการเล่นเพลงได้ทุกที่ไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์มากนัก เพียงแค่ใช้การปรบมือเป็นจังหวะก็สามารถเล่นเพลงได้

อเนก นาวิกมูล (2527: 109) ได้จำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านตามเนื้อร้องไว้ว่า เพลงสั้นเพลงปฏิพากษ์ชนิดสั้น เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงชักระดาน เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องไม่มากนัก ส่วนเพลงยาวหรือเพลงปฏิพากษ์ชนิดยาว เช่น เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องมากสมควร การจะเล่นเพลงสั้นหรือเพลงยาวขึ้นอยู่กับโอกาสและวัตถุประสงค์ของพ่อเพลง-แม่เพลง

ปัทมา บุญอินทร์ (2536: 2) ได้ศึกษาลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านพบว่า เพลงพื้นบ้านมีความเรียบง่ายดังปรากฏในคำร้องและทำนอง โดยเฉพาะการซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะ มีทำนองไม่ซับซ้อนมีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมาและมีจังหวะหยุดที่แน่นอน เพลงพื้นบ้านจึงง่ายแก่การจดจำ ภาษาที่ใช้ร้องเข้าใจง่าย เนื้อร้องไม่มีการแต่งล่วงหน้าพ่อเพลง-แม่เพลงต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบแก้ไขด้วยตนเอง เสน่ห์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นความสนุกสนานจากการกระเช้าเหย้าแหย่ของพ่อเพลง-แม่เพลง และเพลงพื้นบ้านมักนิยมเล่นในช่วงเทศกาลสำคัญหรือในโอกาสที่ผู้คนมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมากเพื่อให้เกิดความสนุกรื่นเริง เช่น สงกรานต์ งานกฐิน งานผ้าป่า งานศพ งานบวช หรือการลงแขกเอาแรงในกิจการอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว เพลงพื้นบ้านยังสามารถจำแนกได้ตามวัตถุประสงค์ของการร้องเช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงเด็ก

ร้องเล่น เพลงประกอบการละเล่น เพลงประกอบพิธี เพลงเหล่านี้จะใช้ร้องตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างออกไป ซึ่งการร้องเพลงตามวัตถุประสงค์นี้ อาจมีเรื่องของเพศ วัย โอกาส และสถานที่ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

สุกรี เจริญสุข (2538: 42 - 43) ได้ศึกษาลักษณะสำคัญด้านจังหวะและทำนองของเพลงพื้นบ้าน พบว่า เพลงพื้นบ้านมีอัตราความเร็วหรือจังหวะที่ไม่ค่อยสม่ำเสมอ บางครั้งอาจใช้จังหวะเดียวกันตั้งแต่ต้นจบจบ เพลงครั้งก็อาจใช้จังหวะช้าหรือเร็วตามอารมณ์ของพ่อเพลง-แม่เพลง ในส่วนของทำนองเพลงมีลักษณะสั้น ซ้ำไปมา โดยใช้เนื้อร้องที่เปลี่ยนไปเรื่อย ในลักษณะที่เรียกว่าร้องเนื้อ ทำนองเดียว

สรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านโดยทั่วไปมีลักษณะที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน แต่จะพบความแตกต่างในเรื่องของเนื้อร้อง ทำนองเนื่องด้วยแต่ละท้องถิ่นมีรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกันดังที่ เรณู โกศินานนท์ (2537) ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงในเชิงร้อง และขับลำ มักต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการปรุงแต่งเนื้อหา ให้มีความยืดยาวออกไปจากเดิม เนื้อหาที่เพิ่มเข้ามานั้นต้องสอดรับกับเนื้อเรื่องด้วย นับว่าเป็นลักษณะร่วมที่พบในเพลงพื้นถิ่น อย่าไรก็ตามแนวทางในการละเล่นหรือการแสดงของแต่ละพื้นถิ่นมีความแต่ต่างกันออกไป

เพลงพื้นบ้านมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น เพราะแต่ละพื้นที่ มีภาษา ประเพณี วัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศ ที่ไม่เหมือกัน เพลงพื้นบ้านจึงเป็นผลผลิตที่สะท้อนให้เห็นอุปนิสัยของผู้คน การดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ปรานี วงษ์เทศ (2525: 22)ได้กล่าวไว้ว่า ดนตรีและนาฏศิลป์พื้นบ้านเป็นศิลปะที่สะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิตของผู้คนในถิ่นนั้นๆ แต่ละท้องที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง เช่น ลีลาของเพลงและการร่ายรำของคนภาคเหนือ จะแตกต่างไปจากลีลาและเพลงของการร่ายรำของผู้คนทางภาคอีสานและภาคใต้ จังหวะดนตรีของมากใต้ย่อมกระชั้นถี่มากกว่าภาคอื่น เทียบได้กับลีลาสำเนียงพูดของคนในท้องถิ่นนั้นๆได้เหมือนกัน

8.3 บทบาทของเพลงพื้นบ้าน

การศึกษาบทบาทของเพลงพื้นบ้านเป็นกระบวนการที่นักวิชาการใช้วิธีการสังเกตจากเนื้อหาของเพลง ซึ่งใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนตลอดจนเรื่องราวความเป็นไปที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ๆ พฤติกรรมการเล่นเพลงพื้นบ้านจึงเป็นการแสดงออกทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่นักวิชาการพยายามศึกษา เนื่องจากเพลงพื้นบ้านไม่ใช่กิจกรรมที่ไม่มีแก่นสาร แต่แฝงวิธีคิดแบบพื้นบ้านไว้อย่างแยบยล และกระบวนการถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านยังแสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพลงพื้นบ้านจึงอิงอยู่

กับการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่มีบทบาทต่อสังคมไทย ดังที่มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

วิลเลี่ยม บาสคอม (William Bascom) (อ้างถึงใน กฤษณวรรณ ถาวรพงศ์สถิตยี, 2551: 14) ได้ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านโดยทั่วไปในเชิงคติชนวิทยาไว้ ดังนี้

1. บทบาทเพลงพื้นบ้านในการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านจำนวนมากมุ่งสอนใจคนฟัง ทั้งตักเตือน บอกกล่าว การให้สติ ให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งช่วยให้ผู้ที่กำลังตกอยู่ในภาวะกดดันจากสิ่งรุมเร้าได้เข้าใจปัญหาและมีหนทางแก้ปัญหา ในด้านการศึกษาคือให้ความรู้ เรื่องมนุษย์และสังคม ความเข้าใจในการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณี วรรณกรรมพื้นบ้านที่ถ่ายทอดสู่เพลงพื้นบ้าน รวมทั้งการนำข้อมูลข่าวสารมาแพร่สู่คนในสังคม เช่น ข่าวบ้านเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม หรือข่าวท้องถิ่น เพลงพื้นบ้านจึงเป็นกระบอกเสียงในชุมชน ศิลปินเพลงพื้นบ้านจึงพยายามศึกษาหาข้อมูลจากสื่อต่างๆ เพื่อแสดงความรู้และความคิดเห็นต่อเรื่องราวให้หลายแง่มุมให้กับผู้ชม

2. บทบาทเพลงพื้นบ้านในการควบคุมขัดเกลาคนในสังคม เพลงพื้นบ้านมีส่วนช่วยให้คนในสังคมเข้าใจชีวิตและสังคมได้ดียิ่งขึ้น เพราะเนื้อเพลงจะโน้มน้าวให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตาม มีผลกระทบต่ออารมณ์ ความคิด พฤติกรรม เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งถือเป็นกรอบในการขัดเกลาความประพฤติ การสอดแทรกกฎเกณฑ์ในสังคม ที่ควรปฏิบัติไว้ในบทเพลง โดยชี้แนะให้เห็นความถูกผิดความนิยมและบรรทัดฐานของสังคมไทย ซึ่งจะมีผลต่อความคิดและทัศนคติของผู้ฟังจะนำไปไตร่ตรองและปฏิบัติ

3. บทบาทเพลงพื้นบ้านช่วยระบายความคับข้องในจิตใจ เพลงพื้นบ้านเป็นหนทางระบายความคับข้องใจจากการประกอบอาชีพหรือปัญหาในการดำรงชีวิต ทั้งเรื่องความเป็นอยู่ เหตุการณ์บ้านเมือง และกฎเกณฑ์ของจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ เช่น เรื่องเพศ ดังนั้นเพลงพื้นบ้านจึงช่วยบรรเทาความเก็บกดทางอารมณ์ และช่วยคลี่คลายปัญหาเพราะการเล่นหรือชมเพลงพื้นบ้าน ทำให้เกิดเพลิดเพลิน ได้หลีกหนีจากชีวิตจริงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ได้หยุดพักจากความเครียดนั้นๆ ผู้ชมจึงผ่อนคลายและได้สร้างจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถกลับไปเผชิญความจริงที่เกิดขึ้นได้

4. บทบาทเพลงพื้นบ้านด้านความเพลิดเพลินความสนุกสนานเป็นปัจจัยสำคัญของการเล่นเพลงพื้นบ้าน เพราะในอดีตคนในท้องถิ่นจะใช้เพลงพื้นบ้านสร้างความรื่นเริงในยามว่างจากงานหรือช่วงเทศกาลสำคัญ ความขบขันของเพลงพื้นบ้านเกิดจากการสร้างสรรค์เนื้อหาที่สนุก โดยเฉพาะเรื่องความรักของหนุ่มสาว และเรื่องเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรปกปิด แต่เพลงพื้นบ้านได้นำเรื่องนี้มากล่าวอย่างกำกวม ใช้คำแฝงความหลายนัย แต่ผู้ชมก็รับรู้ได้ว่ามีความหมายถึงเรื่องเพศ ซึ่ง

ผู้ชมมกเกิดคามพึงพอใจและสนุกสนาน รวมทั้งเพลงพื้นบ้านมีจังหวะเร็ว พ่อเพลงแม่เพลงต้องโต้ตอบกันอย่างมีชั้นเชิง จึงส่งผลให้บรรยากาศในการเล่นเพลงพื้นบ้านมีสีสันมากขึ้น

ปรานี วงษ์เทศ (2525: 102 - 105) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านต่อสังคมพบว่า เพลงพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นทัศนคติค่านิยมอันเป็นอิสระของบุคคลและกลุ่มบุคคล ที่แสดงออกผ่านเนื้อเพลง อาจทราบถึงนิทาน ความเชื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มิอาจพบได้จากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลประการเดียว เพลงพื้นบ้านมรบทบาทหน้าที่ในสังคม ดังนี้,

1. เป็นตัวแทนสัญลักษณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็น ความเชื่อ ศาสนา และระบบชนชั้นทางสังคม

2. มีหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ ซึ่งพบได้ในเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการทำงาน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว และถ้าเป็นสังคมดังเดิมก็จะบทเพลงที่เกี่ยวกับการล่าสัตว์ การสงคราม

3. มีบทบาทในการควบคุม รักษาบรรทัดฐานทางสังคม และชี้แนะระเบียบแบบแผนที่สมควร รวมทั้งกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมด้วย

4. มีบทบาทในการรักษาสถาบันที่สำคัญทางสังคม เช่น ศาสนา ความเชื่อ และช่วยให้การประกอบพิธีกรรมมีเหตุผล โดยมีหน้าที่เหมาะสมทางสังคมด้วย

5. มีหน้าที่ทำให้เกิดความสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

จากการสะท้อนบทบาทเพลงพื้นบ้านต่อสังคม จะเห็นได้ว่าเพลงฟื้นบ้านได้ปลูกฝังและถ่ายทอดวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผ่านทางเนื้อร้อง มีส่วนช่วยให้ผู้คนในชุมชนเข้าใจความเป็นไปของสังคมส่งผลให้ผู้คนดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ช่วยสร้างความสามัคคียึดโยงให้สังคมเป็นหนึ่งเดียวกัน

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าหาข้อมูลเอกสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับเพลงโคราชไว้ดังนี้

ทวี ชำนาญเวช (5217: 61) ได้ให้ความหมายของเพลงโคราชไว้ว่าเพลงโคราชเป็นกลอนปฏิพากษ์ คือการใช้ปฏิภาณในการแก้ปัญหา ร้องโต้ตอบคล้ายเพลงฉ่อยและเพลงปราบไก่ว่าแก้กัน ทันทีทันควัน ไม่ต้องอาศัยโน้ตหรือบทใดๆ เลย ลักษณะเป็น คำกานท์ดั้น เล่นอักษรสัมผัสทำให้มีความเพราะพริ้งยิ่งนัก

ปรีชา อุยตระกูล (2520: 33) กล่าวถึงเพลงโคราช มนการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลรังกาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาไว้ว่า เหตุที่กล่าวถึงเพลงโคราชในที่นี้ เนื่องจากในวรรณกรรมบางเรื่องที่กล่าวถึงเพลงโคราช ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครราชสีมา

ในอดีต โคราชมีของดีเป็นที่ขึ้นชื่อ เป็นของประจำบ้านประจำเมืองคือ “นกเขาคารม อ้อยคันร่ม ส้มขี้ม้า ผ้าหางกระรอก หมูโคราช แมวโคราช และเพลงโคราช“ แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงซบเซาไป คงมีแต่เพลงโคราชเท่านั้นที่ยังเป็นที่นิยมอยู่ในหมู่ชนบางกลุ่มบางวัย

ปรานี พันธุศาสตร์ (2522: 3 - 9) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “เพลงก้อม” ที่เป็นต้นกำเนิดของเพลงโคราช กล่าวไว้ว่า เพลงก้อมเป็นเพลงพื้นเมือง ที่วิวัฒนาการมาเป็นเพลงโคราช นอกจากเพลงก้อมเพลงโคราช ก็ยังมีเพลงกล่อม เพลงเถิดเทิง เพลงเซิ้งบั้งไฟ เพลงแห่นางแมว เพลงปี่แก้ว เพลงเพียะ เพลงเหม่งเหม่ง เพลงลากไม้และเพลงเชิด

ชาวโคราชมีภาษาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ไม่พูดภาษาอีสาน ภาษาที่ใช้คล้าย ๆ ของไทยภาคกลาง แต่เสียงแปร่ง เพี้ยนและเหน่อๆมีคำศัพท์ของตนเองมากมายโดยเฉพาะคำวิเศษณ์ในด้านความรู้สึกนึกคิดต่อต้าน ไม่ค่อยยอมรับวัฒนธรรมอีสาน

ขุนสุนทรภาษิต (2469: 75) กล่าวถึงเพลงโคราชว่าเป็นบทกวีแบบหนึ่งลักษณะใช้วรรคละ 4 หรือ 5 คำ 6 วรรค เป็นบาท 1 คำท้ายวรรค ที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 2 หรือ 3 ของวรรคที่ 2 คำท้ายวรรคที่ 2 สัมผัสกับท้ายวรรคที่ 3 คำท้ายวรรคที่ 4 สัมผัสกับคำท้ายวรรคที่ 6 คำท้ายวรรคที่ 5 สัมผัสกับคำที่ 2 หรือ 3 วรรคที่ 6 มีคำสร้อย 1 คำ คำสร้อยนี้จะต้องลงเสียงสระเดียวกันทุก ๆ บาทไป และใช้คำสร้อยสระเดียวกัน เพียง 4 บาทเท่านั้น (ซึ่งนับว่าเป็นบท 1) ต่อไปก็เปลี่ยนคำสร้อยไปเป็นสระเสียงอื่นๆแต่จะใช้คำสร้อยสระเสียงเดียว มากกว่า 4 บาทก็ได้

ตัวอย่างเพลงโคราชแบบโบราณ

ในบาลีโบราณ พระมาลัยท่านเล่า ยมบาลนั่งเหงา ขุดงิ้วกินหงุ่ย ไม่มีใคร
ไปตก นรกเป็นขุย.....ราฯ

หม้อทองแดงจมดิน สนิมกินจนกร่อน หม้อเหล็กแตกร่อน หาสะเก็ดไม่
ปะ พญายมก็เสียเมื่อปลายปีระ.....กา

ขุนสุบงกชศึกษากร (2542: 21) กล่าวถึงเพลงโคราชว่า เดิมเป็นเพลงสั้น ๆ เรียกว่าเพลงก้อมและอธิบายคำ ก้อม ว่าเป็นภาษาถิ่นโคราช ตรงกับภาษาอีสานแปลว่า สั้น

เอนก นาวิกมูล (2521: 325) กล่าวเรื่องเพลงฉ่อย พาดพิงถึงเพลงโคราชว่าเพลงฉ่อยมาจากการปรับปรุงเพลงปรบไก่ และเพลงโคราช ซึ่งเป็นเพลงที่เห็นกันว่าช้าและยืดยาดไม่ค่อยทันอกทันใจหรือว่าได้ความมากอย่างเพลงเรือ ดังนั้นชาวเพลงจึงได้ประดิษฐ์เพลงอีกแบบหนึ่ง นั่นคือเพลงฉ่อยใช้กลอนอย่างเพลงโคราชเป็นบทไหว้ครูและเกริ่น เพราะถือว่าเพลงโคราชเป็นครู เมื่อตอนว่าแก้กันมีสัมผัสตอบลงเพลงอย่างเพลงเรือ และใช้การปรบมืออย่างเพลงปรบไก่ เป็นเครื่องประกอบจังหวะ

ขุนสุบงกชศึกษากร (2520: 144) ให้ข้อสังเกตว่า เพลงช้าเจ้าหงส์ดงลำไย และเพลงลากไม้ที่นิยมร้องที่โคราช ตอนท้ายจะลง กลอนไอ ลงกลอนอาย ก็มี เป็นการขอไปทีเท่านั้น ทั้งสองเพลงที่กล่าวนี้ไปตรงกับเพลงฉ่อยของภาคกลาง แต่เพลงฉ่อยนั่นเองแยกเป็นเพลงทรงเครื่อง ซึ่งมาตรงกับเพลงโคราช ที่เรียกว่าเพลงหลัก

เพลงโคราช เวลาใช้คำภาษาถิ่นโคราชบ้าง คำไทยภาคกลางบ้าง ประกอบเป็นเพลงใช้สำเนียงโคราช จำเลยเรียกว่าเพลงโคราชไป เพลงโคราชจะว่าคล้ายเพลงขอทานก็ได้ ผิดกันที่เพลงขอทาน เข้าจังหวะฉิ่งและโทนได้ แต่ตบมือเหมือนเพลงฉ่อยเท่านั้น ต่อมาครูเพลงโคราชดัดแปลงเพลงหลัก ให้มีจังหวะรำได้ เพลงจังหวะรำนี้เล่นคำ เล่นสัมผัสใน จึงผิดไปจากเพลงหลัก อันนี้เองทำให้เพลงโคราชเป็นสมบัติของชาวโคราชโดยแท้ แปลกไปจากสมัยปัจจุบัน

เพลงหลักดังตัวอย่างต่อไปนี้ เหมือนเพลงฉ่อยทรงเครื่อง คือเมื่อจบเนื้อร้องแล้วจึงเอื้อนไปลงกลอนไอ เพลงขอทานนั้นไม่แน่ ไปลงกลอนอื่นได้ ลูกคู่รับก็ไปกันได้ทั้งต้องมีฉิ่งโทนประกอบด้วยจึงสมบูรณ์ เช่น

เกศาว่าผม แก่แล้วปานผี เมื่อผมดำงานดี ก็มากลับหากดำ ไม่เป็นผลดอก
ผม จะไปนิยอมมันทำ.....ไม่
อันคนเราทุกวัน เปรียบกันกะโคม พอคนโห่ควันโหม ก็ลอยบนเวหา
แต่พอหมดควันโคมคืนตกลงสู่พื้นพสุธา.....ใหญ่

อิมัสสะหมิงกาเย อันว่ากายา เมื่อคนเกิดมาอย่าได้ประมาทดูหมิ่น พอดับขันธ์สังขาร์ มีแต่แร้งกาจิกกิน.....ไปมนตรี ตราโมท (2497: 45) กล่าวถึงเพลงโคราชว่า มีลักษณ์เช่นเดียวกับเพลงพื้นเมืองของท้องถิ่นอื่นๆ คือประกอบด้วยลำนำ อันหมายถึงความสั้นยาวของเสียง (rhythm) ทำนองหมายถึงเสียงสูงๆต่ำๆ สลับกันไป (melody) และจังหวะ คือ ส่วนแบ่งย่อย ที่เป็นระยะสม่ำเสมอ(timing) ซึ่งได้แก่มาตรา ซึ่งส่วนประกอบทั้งสามนี้เป็นส่วนประกอบสำคัญของเพลงพื้นเมือง ถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป จะเรียกว่าเพลงไม่ได้

วิเชียร โตรำพิมาย (2521: 140) ได้ศึกษาเพลงโคราชแล้วสรุปว่า รูปแบบของเพลงโคราชนั้นมีลักษณะแปลกไปจากเพลงพื้นเมืองประเภทอื่นๆ ตรงที่บังคับทั้งสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ คณะของเพลงโคราชไม่จำกัดแน่นอน แต่มีการยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพลงรุ่นเก่าคือ

เพลงคู่ 2 มีเพียง 2 วรรค วรรคละ 2 จังหวะ เมื่อเพิ่มจังหวะเข้าไปเป็นเพลงคู่ 4
เพลงคู่ 4 มี 4 วรรค แปดจังหวะ
เพลงคู่ 6 มี 6 วรรค หรือ 12 จังหวะ
เพลงคู่ 8 มี 8 วรรค หรือ 12 จังหวะ

เพลงคู่ 12 มี 12 วรรค หรือ 24 จังหวะ

นี่เป็นจังหวะมาตรฐาน แต่เวลาเล่นหรือร้องกันจริง ๆ จะยืดหยุ่นได้บ้าง ส่วนเพลงที่ร้องกันในปัจจุบันมีเฉพาะคู่ 8 และคู่ 12 เท่านั้น จะมีกลอนละ 10 วรรคเป็นส่วนใหญ่

สัมผัสของเพลงโคราช มีลักษณะเด่นที่สุดในเรื่องรูปแบบ จะสัมผัสต่อเนื่องกันทั้งสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ บางทีก็สัมผัสความ คือเอาคำที่มีความใกล้เคียงกันให้สัมผัสกัน โดยเฉพาะตอนท้ายของท่อนแรก เช่น ไปนา-ไปไร่, มีเงิน-มีทอง ฯลฯ

เนื้อหาของเพลงโคราช ในเพลงทุกประเภทจะปรากฏลักษณะเด่นอยู่ที่การใช้คำอุปมาอุปไมยหรือการใช้คำเปรียบ เพื่อสร้างพจน์ที่ชัดเจน

เพลงโคราชนั้น แม้จะเป็นวรรณคดีมุขปาฐะ หรือวรรณคดีปากเปล่า แต่ก็มีลักษณะอื่นๆหลายลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับวรรณคดีลายลักษณ์ การศึกษาเพลงโคราชให้ลึกซึ้ง จะเกิดความนิยมในเพลงประเภทนี้ยิ่งขึ้น

การแสดงเพลงแต่ละครั้ง ขาดไม่ได้คือ เพลงไหว้ครู และเพลงตอบโต้ตอบลักษณะเด่นของเพลงโคราชที่ควรกล่าวถึงมี 5 ประการคือ การด่า การใช้สัญลักษณ์ทางเพศ การใช้ปฏิภาณ การกล่าวอ้างถึงตัวละครในวรรณคดีสำคัญ ๆ และเพลงเกี้ยว

ถาวร สุบงกช (2521: 118) กล่าวถึงเพลงโคราชว่า เรื่องสัมผัสในถือเป็นเอกลักษณ์ของเพลงโคราช ที่จะหาเพลงอื่นใดสัมผัสเหมือนได้ยาก เช่น เพลงชมโฉมตอนหนึ่งความว่า

> “โอ.....น้อง ทำตาเชื่อง เหมือนตาช้าง เชียวหนอแม่หางตาชี้ เห็นคนขี้เหร่อย่างพี่ แม่ยังยืนเชื่อง หลับตาชัง
>
> หัวนมแม่งอนเหมือนช้างงา ดูใบหน้าก็ช่างงาม เหมือนเขมรบุรีรัมย์เอาของัดหัวช้างเงยสวยไปเลยหนอช้างงา จะพิศดูใบหน้าก็ช่างง้ำ หัวนมงอนออกใสแหง่วเหมือนช้างงาขยับงวงโหนกิ่งไทร.....งาม
>
> หรือความอีกตอนที่ว่า”.....แม่ช่างงามรูปกาย เหมือนแว่นเขาใส่งามก้อย น้องช่างอะแหร่มแซ่มช้อย แม่สาวบ้านนี้ น้องช่างงามเกิน”
>
> จะพิศดูระหว่างท้อง เหมือนเอาทองมาวางทับ ดูช่างเหลื่อมมาบ ๆ เหมือนเอาทองมาวางเทิน
>
> พี่ต้องเดินระวังเธอ เหมือนทองเขาเผลอมาว่างทิ้ง ดูหน้าท้องเป็นหลั่น ๆ ดูสองถันเป็นลอน ๆ น่าชโลมชมหล่อนจับหัวไหล่สิงลูบ ๆ
>
> หน้าขาวจั้วช่างงามแจ่ม น่ายืนแก้มคนงามจูบ เป็นเชื้อเจ้าหรือชื่นใจแม่ช่างงาม....จริง
>
> กลอนเพลงจากเรื่องพระเวสสันดรตอนหนึ่งมีว่า

"…..ลูกรักเมียรักของพระร้อง เมื่อจะออกจากท้องเอย.....พระโรงหัวใจไม่ปลิด หัวจิตไม่ปลง น้ำตาพระราดพระเรี่ย ออกจากเมือง ตามทางมา ชาลีกัณหาทั้งหมด ร้างพระโรงขึ้นทรงรถไปทั้งผัวทั้งเมียสั่งอำมาคย์ ทั้งมวล แล้วเดินสวนหนทางมา ร้างไปทั้งผ้าทั้งหมอน .....ยังมีคนมาขอ ลวงล่อเอาม้าขี่ ขึ้นอาชาพาชีประคองจูง ภรรยา.....จร"

การเก็บใจความจากเพลงโคราช ต้องระมัดระวัง เพราะในกลอนเพลงโคราชนั้น มุ่งเอาแต่ความไพเราะของของเสียงเป็นสำคัญ ส่วนเนื้อความนั้นเป็นอันดับรอง จึงปรากฏว่าเพลงโคราชนั้นมีพลความมากบางทีพลความนั้นก็ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อเพลงในกลอนนั้น

วิเชียร โตรำพิมาย (2522: 34) กล่าวถึงลักษณะกลอนเพลงโคราชว่า กลอนเพลงโคราชแต่ละกลอนจะมีคณะจำกัด แต่มีการเอื้อนหรือการว่าซ้ำความเดิม รวมทั้งการเพิ่มสร้อยจะไม่เหมือนกันลักษณะกลอนเพลงโคราชจะแบ่งออกเป็น 2 ท่อน ท่อนแรกมี 6 วรรค เมื่อเพลงถึงคำสุดท้ายของท่อนแรกจะตบมือ (เป็นจังหวะ) 1 ครั้ง ท่อน 2 มี 3-4 วรรค คำสุดท้ายที่เป็นคำลงนั้นจะเอื้อนเสียงยาวและออกเสียงเอกหรือสามัญทุกกลอน

สัมผัสของกลอนเพลงโคราชจะบังคับทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร โดนเฉพาะคำลงหรือคำสุดท้ายของกลอนนั้นจะบังคับตายตัวว่า จะต้องเอาพยัญชนะจากคำท้ายของวรรคที่ 3 และท่อน 2 เอาสระจากคำท้ายของท่อนแรกจะลงตามใจชอบไม่ได้เลย

9. เพลงโคราชในบริบทสังคมสมัยใหม่

ปัทมา บุญอินทร์ (2537: 88) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของเพลงโคราชได้ปรับตัวไปลักษณะที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น กล่าวคือ ในปัจจุบันเพลงโคราชได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโดยการก่อตั้งเป็นคณะเพลงและมีหน้าร้านเป็นที่ติดต่อรับงาน มีหัวหน้าคณะเป็นนายหน้าหรือโต้ในการรับงานและเป็นกลางที่ติดต่อระหว่างผู้ว่าจ้างหมอเพลง นอกจากนี้คณะเพลงโคราชมีการแข่งขันสูงขึ้นโดยการช่วงชิงกันครอบครองแหล่งรายได้ที่งดงาม นั่นคือ การแข่งขันกันประมูลโรงเพลงสำหรับแสดงแก้บน ณ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งระบบประมูลที่ดำเนินโดยเทศบาลเมืองนครราชสีมาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เพลงโคราชได้กลายเป็นธุรกิจการแสดงอย่างหนึ่ง สำหรับการปรับตัวด้านขนบและเนื้อหาการแสดง ปัจจุบันเพลงโคราชแบบเดิมที่เล่นในงานบุญทั่วไปได้ปรับตัวด้านขนบและเนื้อหาการแสดง โดยการประยุกต์ด้วยการนำเพลงลูกทุ่งประกอบเครื่องเล่นดนตรีอีเลคโทนเข้ามาเล่นสลับช่วงเพลงโคราชประยุกต์นี้ได้เพิ่มการเต้นและการร้องเพลงตามคำขอของผู้ชม ซึ่งการแสดงเพลงโคราชประยุกต์นี้หมอเพลงจะต้องใช้ทักษะในการเต้นประกอบจังหวะเพลงและร้องเพลงลูกทุ่งมากเพิ่มขึ้นในส่วนของเพลงโคราชแก้บนการแสดงการแก้บนได้ลดขั้นตอนการแสดงลงเหลือเพียงไม่กี่

ขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและอัตราค่าจ้างที่ตายตัว ประกอบกับการแสดงแก้บนคนดูไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญและการแสดงมิได้มีจุดประสงค์ที่เพื่อสนุก แต่ถือว่าเล่นให้ท่านท้าวสุรนารีฟังเท่านั้น ดังนั้นหมอเพลงจึงไม่ต้องใช้ทักษะในการด้นสด เพียงสามารถท่องกลอนได้ก็เพียงพอ

ด้วยเหตุนี้ หมอเพลงโคราชในปัจจุบันจึงมีบทบาทเป็นศิลปินอาชีพหรือผู้แสดงมิใช่เป็นปัญญาชนท้องถิ่นเหมือนดังเดิม

สุกัญญา พิทักษ์ชาติ และคณะ (2526: 77) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเพลงโคราชกับลำกลอนในด้านรูปแบบพบว่า ทั้งเพลงโคราชและลำกลอน ต่างก็มีฉันทลักษณ์แตกต่างกันแม้จะเป็นเพลงพื้นเมืองประเภทปฏิพากษ์ที่มีถิ่นกำเนิดใกล้เคียงกันก็ตามแต่ในส่วนที่เป็นโวหารความเปรียบเทียบและสำนวนภาษามีลักษณะพ้องกันเป็นส่วนมากอันเนื่องจากความใกล้ชิดและการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมทางภาษาซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกันใกล้ชิดกันตามสภาพภูมิศาสตร์และในด้านวงศัพท์นั้นมีลักษณะเหมือนกันในหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ วงศัพท์เฉพาะถิ่นวงศัพท์ที่ใช้ร่วมกัน วงศัพท์ภาษากลางหรือภาษามาตรฐาน ส่วนในด้านเนื้อหา ทั้งเพลงโคราชและลำกลอนล้วนมีเนื้อหาผูกพันกับสภาพความเป็นอยู่สภาพสังคมธรรมอีสานและวัฒนธรรมโคราชมีลักษณะปลีกย่อยแตกต่างกันจึงทำให้ลักษณะรายละเอียดของเนื้อหาเพลงโคราชและลำกลอนแตกต่างกันไปบ้างแม้จะมีการกล่าวถึงเรื่องเดียวกันก็ตาม

วีระ เลิศจันทึก (2541: 14 - 17) ได้ศึกษาองค์ประกอบและศิลปะการแสดงเพลงโคราชของหมอเพลงรุ่นครูและหมอเพลงอาชีพที่แสดงบนดั้งเดิมยังคงรักษาขนบเดิมคือฉันทลักษณ์ของเพลงยังคงสัมผัสอยู่โดยเฉพาะเนื้อเพลงที่คำลงท้ายของท่อนสุดท้ายต้องลงเสียงเดียวกัน เพลง 1 เพลง แบ่งเป็น 2 ท่อน คือ ท่อนแรกและท่อนหลัง ท่อนแรกประกอบด้วยต้นเพลงและกระทู้ นิยมนำมาจากเพลงหลักหรือเพลงคู่สี่ ท่อนหลังเป็นท่อนลงจบใช้ภาษาโคราชที่เป็นศัพท์เฉพาะมีเนื้อเกี่ยวกับศาสนาสังคมสิ่งแวดล้อม ความเชื่อความรัก ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ตำนาน นิทานชาดก สุภาษิต และคำพังเพย ศิลปะและการดำเนินการแสดงยังยึดถือเอาความเชื่อเดิม คือการไหว้ครู การก้าวขึ้นโรงเพลง และการแต่งกาย นอกจากนี้ยังพบว่า ศิลปะการแสดงเพลงโคราชของหมอเพลงโคราชรุ่นใหม่มีการปรับตัวให้เข้ากับดนตรีสากล คือการนำเพลงโคราชไปเพิ่มคำเพิ่มวรรคเพื่อให้เข้ากับจังหวะดนตรี แต่ยังใช้การโอ่นำก่อนร้องและลงจบ เหมือนเพลโคราชแบบดั้งเดิม การใช้ถ้อยคำภาษายังใช้โคราชเป็นหลักแต่มีภาษากลางเพิ่มขึ้น เนื้อหาสาระของเพลงมีเนื้อหาเช่นเดียวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ด้านศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบใหม่ผู้แสดงแต่งกายโดยยึดถือแบบดั้งเดิม และสมัยนิยมการร้องเพลงจะร้องเพลงที่แต่งขึ้นใหม่

ปราณี พันธุศาสตร์ (2522: 6 - 9) ได้ศึกษาเพลงก้อมที่เป็นต้นกำเนิดของเพลงโคราช กล่าวไว้ว่า เพลงก้อมเป็นเพลงพื้นเมือง ที่วิวัฒนาการมาเป็นเพลงโคราช ชาวโคราช มีภาษาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ไม่พูดภาษาอีสาน ภาษาที่ใช้คล้ายๆภาษาไทยภาคกลางแต่มีคำศัพท์บางคำเป็นของตนเองโดยเฉพาะคำวิเศษณ์ และได้กล่าวถึงเพลงก้อมว่า เป็นเพลงที่วิวัฒนาการมาเป็นเพลงโคราช นอกจากเพลงก้อม เพลงโคราช ก็ยังมีเพลงก้อม เพลงเถิดเทิง เพลงเซิ้งบั้งไฟ เพลงแห่นางแมว เพลงปี่แก้ว เพลงเพี่ยะ เพลงหมงเหม่ง เพลงลากไม้ และเพลงเชิด

ถาวร สุบงกช และคณะ (2522: 3 - 89) ได้ศึกษาเพลงโคราชในเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมเพลงโคราชเป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อการศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเล่นเพลงโคราช แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา ปรัชญาและเชิงจิตวิทยาพบว่า เพลงโคราชมีวิวัฒนาการมาจากเพลงก้อมที่ใช้พูดโต้ตอบ และนำมาปรับปรุงจังหวะ ลักษณะเด่นของเพลงโคราช คือ การสัมผัสในภาษาที่ใช้ในการเล่นเพลง คือ จะมีหมอลำอยู่ด้วยเสมอ นอกจากนี้หมอลำยังมีประโยชน์ทางด้านความบันเทิงการรักษาประเพณีให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมและยังช่วยเผยแพร่ส่งเสริมนโยบายรัฐบาลในด้านต่างๆอีกด้วย

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543: 50 - 52) ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านของภาคอีสานในหัวข้อเรื่อง “บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ” สรุปผลการศึกษาไว้ว่าหมอลำเป็นเพลงพื้นบ้านอีสานได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง และมีบทบาทต่อชุมชนอีสานทุกยุคทุกสมัย หมอลำมีบทบาทสำคัญอยู่ 2 ประการคือ บทบาทด้านพิธีกรรม บาทบาทด้านมหรสพบทบาทด้านพิธีกรรมคือ หมอลำผีฟ้า ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในเรื่องผ่อยคลายความตึงเครียดในสังคมควบคุมพฤติกรรมสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน สร้างเอกภาพในการอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนที่นับถือผีฟ้าตัวเดียวกัน ส่งเสริมดนตรีพื้นฐานและการละเล่นพื้นบ้านบางอย่าง ลดช่องว่างระหว่างวิถีชีวิตแบบเก่าและแบบใหม่บางส่วน สำหรับบทบาทของหมอลำด้านมหรสพนั้นมีบทบาทโดยตรงในด้านให้ความบันเทิง ให้การศึกษาเผยแพร่ศาสนาและปกป้องรักษาบรรทัดฐานของสังคม สร้างเอกภาพทางการเมืองและความคิด เป็นเครื่องสื่อสารชาวบ้าน และบทบาทด้านมหรสพที่แฝงเร้น คือบทบาทผ่อนคลายความเก็บกดและความคับข้องใจอันเกิดจากกรอบสังคมและปัญหาในการดำเนินชีวิต บทบาทของหมอลำแต่ละบทบาทจะเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน

พชร สุวรรณภาชน์ (2543: 45) ได้ทำการศึกษาเพลงโคราช โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางมนุษยวิทยาการดนตรี การศึกษาได้วิเคราะห์ถึงรูปแบบ เนื้อหา ทั้งทางดนตรีและเนื้อร้อง ตลอดจนศึกษาถึงบริบทต่างๆ เกี่ยวกับเพลงโคราช โดยมุ่งเน้นที่เพลงโคราชดั้งเดิมจากการศึกษาพบว่า เพลงโคราชมีการพัฒนาเปลี่ยนรูปแบบ เนื้อหา ตลอดจนวิธีการเล่นมาโดยตลอดทั้งนี้มี

สาเหตุประการสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงทางสงคมวัฒนธรรม ของชุมชนชาวไทยโคราชทำให้เกิดการเล่นเพลงโคราชซึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

กษมา มั่งประยูร (2544: 13 - 14) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงเพลงโคราช คณะกำปั่นบ้านแท่น และคณะแสงสมชิด เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบที่ใช้ในการแสดลงเพลงโคราช และการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบ และเนื้อหาในการแสดงเพลงโคราช ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร สังเกต และสัมภาษณ์หัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่น และคณะแสงสมชิด จำนวน 2 คน หมอเพลงโคราชรุ่นครู จำนวน 3 คน หมอเพลงที่เล่นเพลงแบบใหม่จำนวน 12 คน และผู้ที่สนใจเพลงโคราช จากอดีตจนถึงปัจจุบัน อายุ 25 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า การแสดงเพลงโคราช คณะกำปั่นบ้านแท่น และคณะแสงสมชิดมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านองค์ประกอบของการแสดงได้แก่ จำนวนผู้แสดงที่มีจำนวนมากขึ้นทั้งหมอเพลงรุ่นเก่า หมอเพลงรุ่นใหม่ และนักแสดงเพลงโคราชปัจจุบัน หรือที่เรียกว่าเพลงโคราชซึ่ง การแสดงเพลงโคราชในปัจจุบัน ได้รับความสนใจจากคนหนุ่มสาว ที่ชอบความสนุกสนาน เน้นการใช้ท่วงทำนอง และจังหวะที่เร็ว การแต่งการของหมอเพลงมีทั้งการแต่งกายแบบดั้งเดิมและการแต่งกายตามสมัยนิยม หมอเพลงรุ่นใหม่เน้นการแต่งการที่มีสีฉูดฉาด เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมผู้ฟัง การแสดงเพลงโคราชในปัจจุบัน จะนำเครื่องคนตรีไฟฟ้ามาใช้ประกอบการแสดงรวมทั้งการตกแต่งเวที เหมือนกับเวทีของนักร้องเพลงลูกทุ่งทั่วไปเน้นความสวยงาม และการนำแสงสีมาประกอบการแสดง

การเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการแสดงเพลงโคราชในปัจจุบัน หลังจากที่หมอเพลงรุ่นเก่าในคณะ 4 คน ขึ้นไหว้ครู และว่าเพลง เมื่อจบเพลงแล้ว จะเป็นการแสดงเพลงโคราชปัจจุบันโดยกลุ่มหมอเพลงรุ่นใหม่ที่มีการนำเพลงลูกทุ่มมาร้อง แทรกบทเจรจา เพื่อให้เกิดความสนุกสนานมีหางเครื่องประกอบการร้อง แทรกบทเจรจา เนื้อหาที่ใช้แสดงเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ในปัจจุบันมากขึ้น โดยเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อม และข่าวที่ได้รับความสนใจจากคนทั่วไปส่วนภาษาที่ใช้ จะมีภาษากลางเพิ่มขึ้น แต่ยังคงใช้ภาษาโคราชเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนางานวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ และสืบสานเพลงโคราช เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์จากงานวิจัยที่มาทั้งหมด แล้วนำมาสังเคราะห์ประยุกต์ใช้กับงานวิจัยที่กำลังศึกษา ซึ่งคิดว่าคงเกิดประโยชน์สูงสุดบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายที่วางไว้

บทที่ 3
ระเบียบวิธีการศึกษา

1. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมาทำการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งมีผลกระทบกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจังหวัดนครราชสีมาพร้อมทั้งเสนอแนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

โดยผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกตได้กำหนดวิธีวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

2. วิธีการดำเนินการศึกษา

ขั้นตอนในการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมามีขั้นตอนดังนี้

2.1 เก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) จากงานวิจัย หนังสือสื่อสิ่งพิมพ์และเอกสารที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและเพลงโคราชแบบประยุกต์เพื่อเปรียบเทียบการแสดงรูปแบบที่เกิดขึ้นทั้งแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ปัญหาและอุปสรรคว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างเพื่อที่จะนำข้อมูลมาใช้อ้างในการให้เหตุผลเพื่อนาไปสู่การวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการมีข้อมูลดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา
2. รูปแบบและวิธีการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
3. สภาพและปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
4. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เพื่อให้ทราบถึงองค์ความรู้ของภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อภูมิปัญญาดั้งเดิมในการแสดงเพลงโคราชซึ่งเป็นข้อมูลนำไปสู่แนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อให้ชุมชนตระถึงคุณค่าและความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาใช้หลักสำคัญในการศึกษาคือการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อเสนอแนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาการการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานต่อไปโดยผู้ศึกษาได้แบบออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

2.3.1 การศึกษาภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมาเพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

2.3.2 ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งมีผลมาจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีซึ่งมีผลทำให้ความนิยมในการชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมลดน้อยลง

2.3.3 การเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่เหมาะสมกับชาวจังหวัดนครราชสีมาเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นไว้ให้คงอยู่สืบไป

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 พื้นที่ในการศึกษาผู้วิจัยได้เจาะจงกำหนดพื้นที่ในการวิจัยคือ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาเนื่องจากมีการสำรวจจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา, 2553)แล้วว่าเป็นพื้นที่ที่มีศิลปินเพลงโคราชทำการแสดงอยู่มากที่สุด

3.2 ประชากรและกลุ่มในการศึกษาประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

3.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) โดยทำการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อศึกษาประเด็นความเป็นมาชุมชนกับเพลงโคราช ศึกษาถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเพลงโคราชและความนิยมของคนในชุมชนที่มีผลต่อการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมได้แก่ ครูเพลง หมอเพลงโคราชอาวุโส

3.2.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Casual Informants) ประกอบด้วย หมอเพลงผู้ทำการแสดงเพลงโคราชคณะเพลงโคราชและสมาชิกในคณะ จำนวน 4 คณะ

3.2.3 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ประกอบด้วย ผู้ที่เข้าชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมผู้ว่าจ้าง ผู้ที่ศึกษาเพลงโคราช และประชาชนทั่วไป

4. เครื่องมือที่ใช้การวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษามีดังนี้

4.1 ตัวผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่ในการสำรวจการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์สังเคราะห์จากเอกสารและการลงภาคสนาม

4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องในการศึกษาผู้ศึกษาได้ใช้เอกสารประกอบการศึกษาได้แก่ หนังสือ บทความ วารสาร และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องโดยเอกสารประกอบด้วยข้อมูลสำคัญต่าง

4.3 แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมาและสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนแนวทางการอนุรักษ์ที่จะเกิดขึ้นในงานวิจัยของผู้ศึกษาโดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 แบบดังนี้

4.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้การสัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาคำตอบความมุ่งหมายของการวิจัยเช่น ข้อมูลที่เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยเนินภูมิปัญญาเป็นหลัก

4.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้รู้แบบแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎีในการตีความและมีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

5. แบบสังเกตการณ์ (Observation)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้การสังเกต 2 แบบ ดังนี้

5.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยผู้ศึกษาจะได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างที่หน่วยงานหรือชุมชนจัดขึ้นสังเกตและซักถามข้อมูลที่สงสัยจดบันทึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

5.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยผู้ศึกษาจะทำการสักเกตุกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมภายในชุมชน

โดยการสังเกตการณ์ทั้ง 2 แบบผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในกลุ่มตัวอย่างประกอบกับการใช้กล้องเก็บภาพพื้นที่จริงเพื่อประกอบกับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

บทที่ 4
พื้นที่ศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา หรือรู้จักในชื่อ โคราช เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย และมีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**จังหวัดนครราชสีมา** หรือรู้จักในชื่อ โคราช เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย และมีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ

บริเวณเมืองโคราชในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง เพราะปรากฏร่องรอยหลักฐานของชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 3000 ปีมาแล้วที่บ้านธารปราสาท อำเภอสูงเนิน ปราสาทหินพนมวัน ที่ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง ปราสาทหินเมืองแขกที่ตำบลโคราช ศิลาทับหลังที่วัดนารายณ์มหาราช อำเภอเมือง และปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย ซึ่งบางแห่งมีร่อยรอยหลักฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี จนถึงสายอารยธรรมเขมรตามลำดับ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเมืองโคราชเดิมน่าจะเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณหลายยุคสมัยติดต่อกัน(ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา , 2538 :6)

จากหลักฐานเอกสารทางประวัติศาสตร์ พบว่า เมืองโคราชเดิม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ในเขตท้องที่สูงเนินปัจจุบัน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 31 กิดลเมตร ประกอบด้วย “เมืองเสมา” สร้างขึ้นในสมัยทวารวดี (ปัจจุบันตัวเมืองเก่าเสมานี้เหลือเพียงซากกำแพงเมืองเท่านั้น) และเมืองเก่าอีกเมืองหนึ่งมีความสำคัญมากชื่อ “โคราฆปุระ”หรือเมือง”โคราช” สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรโคตรบูรณ์ อยู่ห่างจากเมืองเสมาไปทางทิศตะวันออกประมาณ 6 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าทั้งสองเมืองนี้ในอดีตน่าจะเป็นเมืองโคราชเก่าที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก และอยู่ภายใต้การปกครองของขอม โดยไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ต่อมาเมื่ออาณาจักรขอมเสื่อมลงในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 7 เมืองโคราชจึงหลุดพ้นจากการปกครองของขอมและตกอยู่ในอำนาจการปกครองของกรุงศรีอยุธยาในเวลาต่อมา (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2532: 9)

ประมาณปี พ.ศ. 2199-2231 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นช่วงเวลาที่เมืองโคราชเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เนื่องจากโปรดเกล้าให้สร้างเมืองใหม่ขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ โดยย้ายจากเมืองเก่าของโคราช 2 เมือง คือเมืองเสมา และเมืองโคราชมาตั้งอยู่ ณ สถานที่ตั้งเมืองปัจจุบัน และขนานนามใหม่ว่า “นครราชสีมา” สันนิษฐานว่า ชื่อ “นครราชสีมา” นี้ได้มาจาก

กานนำชื่อเมืองโบราณ คือเมือง “โคราฆปุระ” หรือ”โคราช” กับเมือง “เสมา” มารวมกันนั่นเอง สำหรับผังเมืองนครราชสีมานั้นได้รับการออกแบบโดยช่างชาวฝรั่งเศสซึ่งรับราชการอยู่ในสมัยนั้น ลักษณะผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณรอบเมืองประกอบไปด้วยประตูป้องปราการที่มีคูน้ำล้อมรอบมี 4 ประตู คือ ประตูพลแสนหรือประตูน้ำซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ ประตูพลล้าน อยู่ทางทิศตะวันออก ประตูชัยณรงค์หรือประตูผีอยู่ทางทิศใต้และประตูชุมพลอยู่ทางทิศตะวันตก

หลังจากที่เคยเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2310 ทำให้คนไทยแตกแยกออกเป็นก๊กออกเป็นเหล่ามากมาย กรมหมื่นเทพพิพิธฯ เจ้าเมืองพิมายซึ่งขึ้นตรงกับขอมในสมันนั้นได้ถือโอกาสเข้ายึดอำนาจปกครองตลอดอาณาเขตหรือเมืองนครราชสีมา เมืองนครราชสีมาจึงตกอยู่ใต้ปกครองของเจ้าเมืองพิมายในระยะหนึ่ง ภายหลังเจ้าเมืองพิมายได้ถูกพระเจ้าตากสินมหาราชปราบลง เมืองนครราชสีมาจึงได้กลับมาขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีของไทย

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงยกฐานะเมืองนครราชสีมาขึ้นเป็นเมืองชั้นเอก โดยให้เจ้าเมืองผู้ปกครองมีศักดิ์เป็น “เจ้าพระยา” และให้อำนาจปกครองตลอดทั้งเมืองเขมร เวียงจันทน์ นครพนมและนครจำปาศักดิ์ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2369 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งกรุงเวียงจันทน์และในเหตุการณ์ครั้งนั้นแผ่นดินไทยได้วีรสตรีไทยอีกหนึ่งท่าน คือ “ท้าวสุรนารี” ซึ่งนับเป็นปูชนียบุคคลที่มีความสำคัญต่อเมืองนครราชสีมามาจนถึงปัจจุบันในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงเห็นภัยจากเรือรบต่างชาติที่คุกคามกรุงเทพ จึงมีพระราชดำรัสให้จัดเตรียมหาราชธานีแห่งที่ 2 ที่อยู่ห่างจากทะเลอย่างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อแรกทรงเลือกเมืองนครราชสีมาเป็นเมืองหลวงสำรอง แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าพระยามหาศรีสุริยะวงศ์ ได้ทำการสำรวจแล้วพบว่า เมืองนครราชสีมาไม่สะดวกที่จะปรับปรุงเป็นเมืองหลวงเพราะกันดารน้ำ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้สร้างที่ประทับที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์จังหวัดลพบุรีแทน

ในสมัยราชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นเป็น 3 มณฑล ได้แก่มณฑลลาวพวน มณฑลลาวกลาง และมณฑลลาวกาว เมืองนครราชสีมาได้รับแต่งตั้งเป็นที่ว่าการมณฑลล่าวกลาง เมื่อมีการปรับปรุงการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล มณฑล,ลาวกลางจึงถูกเปลี่ยนชื่อเป็น “มณฑลนครราชสีมา” และในสมัยราชกาลที่ 5 นี้เองที่ได้ทรงทำนุบำรุงเมืองนครราชสีมา ให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นกว่าก่อนในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะริเริ่มสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ – นครราชสีมา ขึ้นเป็นทางรถไฟสายแรกแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2437-2443) ซึ่งหลังจากมีทางรถไฟสายนี้แล้ว ทำให้บทบาทเมืองนครราชสีมาได้

กลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคม เศรษฐกิจและสังคม ประชาชนพลเมืองในภาคอีสานทั้งหมด (ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดนครราชสีมา,2526)

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ในสมัยรัชกาลที่ 7 ทางราชการได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล และตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยามปี พ.ศ. 2476 มณฑลนครราชสีมาจึงต้องถูกยุบไป และจัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นลักษณะการบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยแบ่งการปกครองออกเป็นจังหวัด และอำเภอมาจนถึงปัจจุบัน (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2538: 175-180)

โคราช หรือจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาพที่ 1) และใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศรองจากจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ทางด้านตะวันตกแยงใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 17 ถึง 15 46 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 11 ถึง 102 53 องศาตะวันออก มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 259 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟประมาณ 264 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,548.16 ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ 12,842,600 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิ, ขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดนครนายก, สระแก้ว, ปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดบุรีรัมย์, ขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิ, ลพบุรี, สระบุรี

ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา: สารานุกรมไทย, แผนที่จังหวัดนครราชสีมา, เข้าถึงเมื่อ 3 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก http://www.encyclopediathai.org/nakornthai/book9/korat/321.htm

ถ้าพิจารณาที่ตั้งและอาณาเขต จะเห็นได้ว้าจังหวัดนครราชสีมาไม่ได้เป็นเพียงประตูอีสานเท่านั้น แต่เป็นศูนย์กลางเป็นเมืองด่านของภาคอีสานที่มีความสะดวกในการติต่อกับจังหวัดอื่นทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก กรุงเทพฯ ตลอดจนกลุ่มในประเทศอินโดจีน ดังนั้นจึงเป็นเมืองศูนย์กลางที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและเป็นชุมทางการคมนาคมของจังหวัดอื่นในภูมิภาคแถบนี้

1.1 สภาพทั่วไปทางสังคม วัฒนธรรม

โคราชเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาแต่อดีตสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคม การปกครอง การค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับพื้นที่ประเทศส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นป่าเขาเขตต้นน้ำลำธาร ทำให้เมืองโคราชเป็นที่รวมของประชากรหลายกลุ่มชาติพันธ์ บางกลุ่มก็เป็นกลุ่มชนดั้งเดิม บางกลุ่มเป็นกลุ่มชาติพันธ์ที่อพยพเข้ามาใหม่ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ลาว เขมร ญวณ มอญ ยวน กูย จีน ซึ่งอาจจะแบ่งกลุ่มประชากรตามลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมออกได้เป็น 3กลุ่ม ดังนี้ (หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา,2539:179)

1. กลุ่มสังคมเก่า หรือกลุ่มชาวไทยโคราช เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด อาศัยอยู่กระจายไปทุกพื้นที่ของเมืองโคราช เป็นกลุ่มที่ใช้ภาษาไทยภาคกลาง และภาษาไทยถิ่นโคราชซึ่งมีสำเนียงเพี้ยน น้ำเสียงค่อนข้างห้วน สั้น (กร่อนเสียง) คำพื้นฐานทั่วไปตรงกับคำไทยภาคกลาง แต่มีบางคำใช้ภาษาอีสานปะปน ชาวไทยโคราช ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา (ยกเว้นบางอำเภอที่มีชาวไทยอีสานมากกว่า เช่น บัวใหญ่ (สูงเนิน) จังหวัดบุรีรัมย์ เช่น อำเภอนางรอง อำเภอระหานทราย, อำเภอหนองกี่, อำเภอเมือง, อำเภอลำปลายมาศ และจังหวัดชัยภูมิ เช่น อำเภอจตุรัส, อำเภอบำเหน็จณรงค์

2. กลุ่มชาวไทยอีสาน เป็นกลุ่มชาติพันธ์ที่มีประชากรรองจากกลุ่มชาวไทยโคราช ส่วนใหญ่อพยพมาจากฝั่งว้ายของแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยตั้งหลักแหล่งอยู่ทั่วไปในเขตจังหวัดนครราชสีมา ลักษณะทางสังคมทั่วไปเป็นแบบกึ่งไทย-ลาว ภาษาที่ใช้คือ ภาษาไทยอีสาน (ไทย-ลาว) อำเภอที่มีชุชนไทยอีสานมาก ได้แก่ อำเภอบัวใหญ่, อำเภอประทาย, อำเภอห้วยแถลง, อำเภอชุมพวง และอำเภอสีคิ้ว

3. กลุ่มสังคมใหม่ เป็นกลุ่มชาติพันธ์ที่การอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ซึ่งต่างก็มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นไปตามกลุ่มชาติพันธุ์เดิม ประกอบด้วย กลุ่มเขมร, กลุ่มมอญ, กลุ่มยวนพุงดำ, กลุ่มจีน, กลุ่มชาวบน(ญัอกุร), กลุ่มชาวส่วย(กูย), กลุ่มชาวแขกซิกข์

1.2 สภาพทั่วไปของประชากรในจังหวัดนครราชสีมาปัจจุบัน

โคราชมีประชากรมากเป็นที่สองของประเทสรองจากกรุงเทพมหานครลักษณะการกระจายของประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่หนาแน่นตามแนวที่ราบลุ่มแม่น้ำและในเขตชุมชนเมือง เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศจึงมีการอพยพของประชากรจากจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาทำมาหากินเป็นจำนวนมาก อัตราการขยายตัวของประชากรจึงค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม รายได้โดยเฉลี่ยของประชากรโดยประมาณ 25,529 บาทต่อคนต่อปี ปัญหาในด้านแรงงานส่วนใหญ่เป็นปัญหาของการว่างงานแฝง หรือการมี

ทักษะความชำนาญไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน แรงงานเกษตรจึงไม่สามารถเคลื่อนย้ายมารองรับความต้องการแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วได้จำนวนประชากรของจังหวัดนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2539 มีทั้งสิ้น 2,490,375 คน แยกเป็นชาย 1,233,340 คน หญิง 1,257ล035 คน เป็นประชากรในภาคเกษตรร้อยละ 70.63 และนอกภาคเกษตรร้อยละ 29.37 จำนวนครัวเรือน 488,728 ครัวเรือน อำเภอที่มีประชากรหนาแน่น ได้แก่ อำเภอเมือง, อำเภอด่านขุนทด, และอำเภอชุมพวง (หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา,2539:178-179)

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

สำหรับสภาพเศรษฐกิจของเมืองโคราชปี พ.ศ. 2539 ประกอบด้วยการทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ คิดเป็น 26.2 % รองลงไปได้แก่ การค้าส่งและการค้าปลีก 17.7 % การอุตสาหกรรมบริหาร 14.3 % การก่อสร้าง 10.5 % การอุตสาหกรรม 14.3 % อื่นๆ 22.0 % เศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา กำลังขยายตัวปรับเปลี่ยนจากลักษณะสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมอุตสาหกรรมต่อไปผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดนครราชสีมา คิดเป็น 44,333,502 บาท ผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน คิดเป็น 18,897 บาท รายได้ของประชากรต่อคนต่อปี 25,529 บาท

อาชีพที่สำคัญ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม การทำกสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย การค้าส่ง/การค้าปลีก การให้บริการ การอุตสาหกรรม การก่อสร้าง การรับราชการ เป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

บทบาทและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของเมืองโคราชในปัจจุบันมีบทบาทหลักในฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางในการรวบรวมและกระจายทรัพยากรมนุษย์ การเงิน และปัจจัยทางด้านกายภาพต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งย่อมจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม แนวโน้มเศรษฐกิจของเมืองโคราชคาดว่าภาวะเศรษฐกิจจะมีการขยายตัวมากขึ้นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น การผลิตและราคาพืชผลทางการเกษตร, การลงทุนของรัฐ, การลงทุนของภาคเอกชน , ข้อจำกัดด้านแรงงาน, ทรัพยากรธรรมชาติ, และสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นต้น (หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา,2539:229-231)

1.5 สภาพทางวัฒนธรรมทั่วไป

วัฒนธรรมของชาวโคราชมีลักษณะพิเศษของตนเองหลายประการซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมใกล้เคียง คือ วัฒนธรรมอีสานและวัฒนธรรมภาคกลางอย่างเห็นได้ชัด ความพิเศษของวัฒนธรรมโคราชส่วนหนึ่งเป็นเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวจำกัดแบบแผนทางวัฒนธรรมบางประการ นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านเชื้อชาติประชากร รวมทั้งปัจจัยทางการเมือง การปกครอง

หล่อหลอมให้โคราชมีวัฒนธรรมที่โดเด่นของตนเองหลายประการ เช่น การตั้งหมู่บ้าน การสร้างบ้านเรือน การแต่งกาย หรือการละเล่นและดนตรีเป็นต้น

การตั้งหมู่บ้าน ชาวโคราชนิยมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม นิยมตั้งหมู่บ้านตามลำแม่น้ำ มีวัดเป็นสถาบันหลักของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ไม่ค่อยจะนับถือผี วิญญาณ เหมือนกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาว จารีตประเพณี โดยทั่วไปยึดแนวเดียวกับชาวภาคกลาง

การสร้างบ้านเรือน เรือนโคราชในอดีตสร้างใต้ถุนสูง หน้าจั่วแบบเรือนไทย ฝาเรือนเป็นฝาประคนแบบโคราชคือใช้ฝากระดานกั้นด้านตั้ง แล้วใช้กระดานแผ่นเล็กๆ ปิดทับตามแนวต่อของฝากระดาน นอกจากนี้ในชุมชนเมืองพบว่ามีบ้านแบบตึกดินอยู่บ้าง ซึ่งใช้โครงไม้แต่ฝาเรือนใช้ดินดิบก่อเรียงกัน แล้วฉาบด้วยปูนขาว ปัจจุบันไม่ค่อยจะพบรูปแบบเรือนโคราชและบ้านแบบตึกดินดั้งเดิมแล้ว

การแต่งกาย ในอดีตชาวโคราชนิยมแต่งกายแบบไทย นั่นคือชายนุ่งผ้าขาวม้าและกางเกงแบบรูด เสื้อคอกลม ส่วนหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน เสื้อแขนกระบอก ห่มสไบทับเสื้อ ถ้าอยู่กับบ้านนิยมใช้ผ้าผืนเดียวคาดอก ปัจจุบันนิยมแต่งการตามสมัยนิยม

การละเล่นและดนตรี ชาวโคราชมีเพลงพื้นบ้านที่สำคัญและถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวโคราชคือ เพลงโคราช นอกจากนี้ยังมีเพลงพื้นบ้านอื่นๆ เช่นเพลงลากไม้ เพลงเพี้ยะ เพลงปี่แก้ว เพลงเชิด ฯลฯ ส่วนดนตรีนั้น ในอดีตชาวโคราชนิยมวงปี่พาทย์ ของภาคกลาง มโหรีโคราช วงกลองยาว มหรสพนิยมภาพยนตร์ ลิเกซึ่งมีคณะลิเกมากมาย ตั้งอยู่บริเวณสถานีรถไฟ โคราช ปัจจุบันชาวโคราชนิยมดนตรีตามสมัยนิยม เช่นเดียวกับคนในชุมชนเมืองอื่นๆ ของประเทศ ได้แก่ เพลงไทยสากล, เพลงไทยลูกทุ่ง, เพลงลูกทุ่ง, ภาพยนตร์ อย่างไรก็ตามเพลงพื้นบ้านบางชนิด ก็ยังมีผู้นิยมฟังอยู่มาก เช่น เพลงโคราช, ลิเก, หมอลำ เป็นต้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอเมืองนครราชสีมา

อำเภอเมืองนครราชสีมา มีชื่อเรียกตามความถนัดของชาวพื้นเมืองว่า “โคราช” เรียกตามภาษาราชการว่า “เมืองนครราชสีมา” เหตุที่เรียก 2 ชื่อ ด้วยปรากฏว่าตามหลักฐานโบราณคดีเรื่องงานข้างต้นวินิจฉัยชื่อเมืองนครราชสีมาว่า ก่อนที่จะสร้างขึ้นในสถานที่ปัจจุบัน เดิมมีเมืองโบราณอยู่ 2 เมือง ซึ่งอยู่ทางขวาของลำตะคองปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอสูงเนิน เมืองที่หนึ่งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลำตะคองมีชื่อเรียกว่า “เมืองโคราช” จากหลักฐานที่ได้สำรวจพบว่าในบริเวณเมืองทั้งสองเมืองเสมาสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ ต่อมาได้ข้ามมาสร้างเมืองโคราชขึ้นอีกเป็นเมืองใหม่ ทิ้งเมืองเสมาให้เป็นเมืองร้างในที่สุด

เมืองโคราชที่สร้างขึ้นมาใหม่นี้ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยขอม ส่วนชื่อเมืองนั้นเข้าใจว่า พวกพราหมณ์คงใช้ชื่อเมือง “โคราฆะปุระ” ในมัชฌิมประเทศมาตั้งเป็นชื่อเมืองในประเทศไทยอยู่หลายเมือง ซึ่งชื่อบ้านนี้นานเข้าเสียงเรียกเพี้ยนไปเป็น “โคราช” ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์ได้ย้ายเมือง “โคราช” และเมืองเสมามาสร้างในที่ตั้งปัจจุบัน และตั้งชื่อใหม่ว่า“เมืองนครราชสีมา”

เมืองนครราชสีมา ที่สร้างเมืองขึ้นใหม่นี้ เป็นเมืองหน้าด่านมีคูล้อมรอบและมีประตูเมือง 4 ประตู คือ

ด้านทิศเหนือ	เรียกว่า	ประตูพลแสน (ประตูน้ำ)
ด้านทิศใต้	เรียกว่า	ประตูไชยณรงค์ (ประตูผี)
ด้านทิศตะวันออก	เรียกว่า	ประตูพลล้าน
ด้านทิศตะวันตก	เรียกว่า	ประตูชุมพล

อยู่บนที่ราบสูงโคราช ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 – 16 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 – 103 องศาตะวันออก สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 150 – 300 เมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 254 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอโนนสูง และ อำเภอโนนไทย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอปักธงชัย และ อำเภอโชคชัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอจักราช และ อำเภอโชคชัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอขามทะเลสอ และ อำเภอสูงเนิน

2.1ภูมิศาสตร์

2.1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอเมืองนครราชสีมา มีพื้นที่ทั้งสิ้น 478,343 ไร่ 765.35 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งสภาพพื้นที่ดังนี้คือ บริเวณพื้นที่ทางตอนใต้ของอำเภอ มีลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดชัน ลาดเอียงจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ และบริเวณทางตอนใต้ ค่อนไปทางทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ป่าสงวนห้วยยางครอบคลุมพื้นที่ ในเขตตำบลไชยมงคล ตำบลหนองจะบก ตำบลบ้านใหม่ และตำบลโคกกรวด ส่วนบริเวณพื้นที่ตอนล่างมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีคลองลำตะคอง คลองส่งน้ำชลประทานและเป็นที่ตั้งของเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา และส่วนบริเวณทางตอนเหนือมีลักษณะพื้นที่เกือบราบถึงราบ

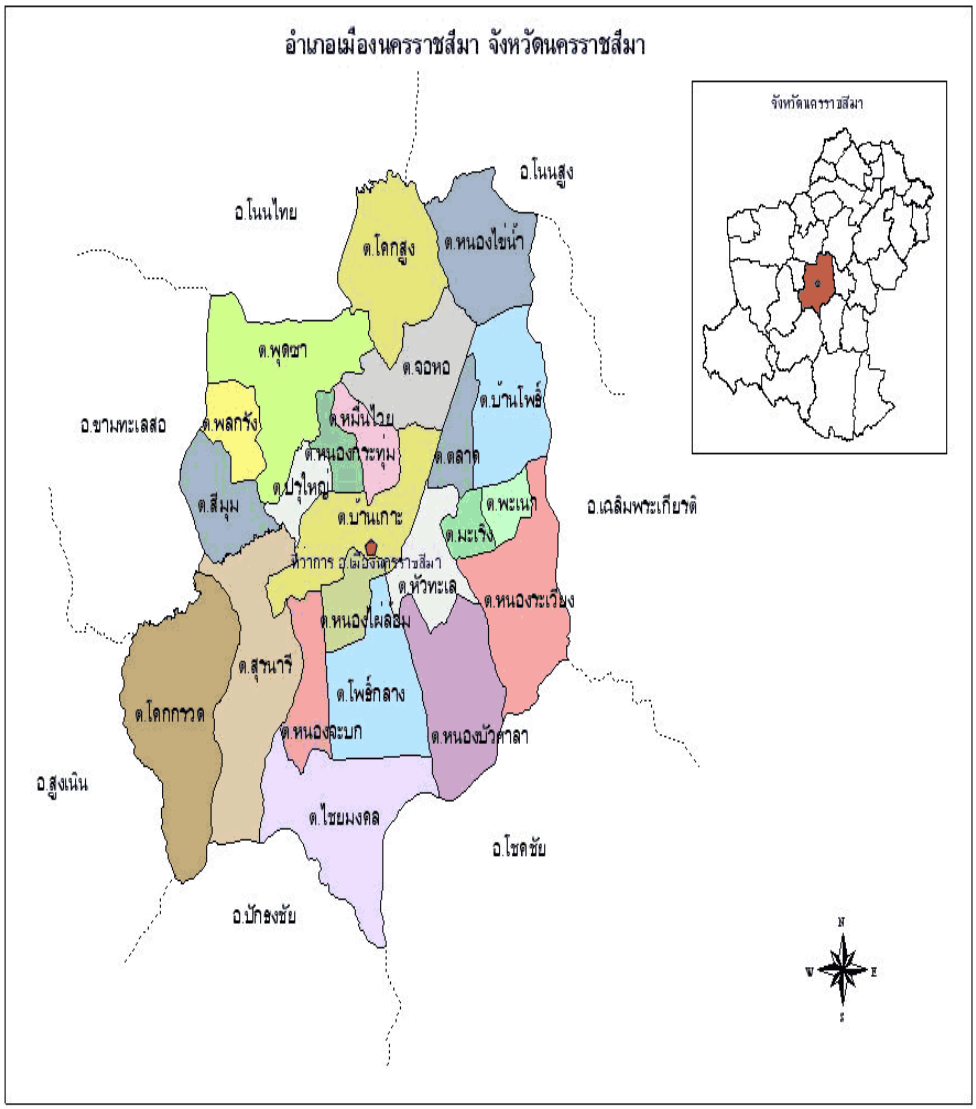

ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมาทั้งหมด

ที่มา: โคราช: นครราชสีมา, เข้าถึงเมื่อ 3 มีนาคม 2558, เข้าถึงได้จาก

http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=351003&page=1782

2.1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์

2.2 ด้านการคมนาคม

2.2.1 การคมนาคมทางถนน

อำเภอเมืองนครราชสีมา เป็นศูนย์กลางคมนาคมและการขนส่ง โดยเป็นชุมทางสำหรับการติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันตก โดยใช้เส้นทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางอากาศ มีรายละเอียดดังนี้

เส้นทางรถยนต์ ถนนสายหลักที่ใช้ติดกับจังหวัด อำเภอใกล้เคียง

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ)

เส้นทางสระบุรี – นครราชสีมา – หนองคายใช้สำหรับติดต่อกับจังหวัดในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 224

เส้นทางนครราชสีมา อุบลราชธานี ใช้สำหรับติดต่อกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เส้นทางนครราชสีมา – ฉะเชิงเทรา ใช้สำหรับติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออก

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 205

(ถนนสุรนารายณ์) เส้นทางอำเภอโนนไทย – อำเภอเมืองนครราชสีมา ใช้สำหรับติดต่อกับอำเภอเมืองนครราชสีมา

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2162

เส้นทางอำเภอเมืองนครราชสีมา – อำเภอห้วยแถลง ใช้สำหรับติดต่อกับอำเภอ จักราชและอำเภอห้วยแถลง

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2198

เส้นทางโคกสูง – อำเภอขามทะเลสอ ใช้สำหรับติดต่อกับอำเภอเมืองนครราชสีมา กับอำเภอขามทะเลสอ

การบริการสามล้อ มีทั้งสามล้อเครื่องและรถสามล้อถีบรับจ้างให้บริการตามเส้นทางในตัวเมือง และเป็นบริการขนส่งสาธารณะอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชน เนื่องจากมีจำนวนมาก และสะดวกในการใช้บริการ

2.2.2 การคมนาคมทางรถไฟ

ในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา มีสถานีรถไฟที่สำคัญๆ 2 แห่ง

สถานีรถไฟนครราชสีมา เป็นสถานีรถไฟใหญ่ของจังหวัด ตั้งอยู่บริเวณถนนมุขมนตรี ชุมทางถนนจีระ เป็นสถานีรถไฟที่มีขนาดและความสำคัญรองลงมาจากสถานีนครราชสีมา โดยมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่าน 2 สาย คือ

1. สายกรุงเทพ – อุบลราชธานี ผ่านอำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอจักราช และอำเภอห้วยแถลง ระยะทางประมาณ 575 กิโลเมตร

2. สายกรุงเทพ – หนองคาย ผ่านอำเภอปากช่อง อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอโนนสูง อำเภอคง และอำเภอบัวใหญ่ ระยะทางประมาณ 224 กิโลเมตร

2.3 การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แบ่งเป็น 24 ตำบล 236 หมู่บ้านหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอเมืองนครราชสีมาจังหวัดนครราชสีมา

1. ตำบลหนองไผ่ล้อม จำนวน 3 หมู่บ้าน
2. ตำบลปรุใหญ่ จำนวน 7 หมู่บ้าน
3. ตำบลบ้านโพธิ์ จำนวน 10 หมู่บ้าน
4. ตำบลบ้านใหม่ จำนวน 12 หมู่บ้าน
5. ตำบลโคกสูง จำนวน 11 หมู่บ้าน
6. ตำบลไชยมงคล จำนวน 6 หมู่บ้าน
7. ตำบลโพธิ์กลาง จำนวน 11 หมู่บ้าน
8. ตำบลโคกกรวด จำนวน 15 หมู่บ้าน
9. ตำบลหัวทะเล จำนวน 12 หมู่บ้าน
10. ตำบลบ้านเกาะ จำนวน 6 หมู่บ้าน
11. ตำบลหนองระเวียง จำนวน 15 หมู่บ้าน
12. ตำบลสุรนารี จำนวน 10 หมู่บ้าน
13. ตำบลหมื่นไวย จำนวน 9 หมู่บ้าน
14. ตำบลหนองบัวศาลา จำนวน 10 หมู่บ้าน
15. ตำบลพุดซา จำนวน 18 หมู่บ้าน

16. ตำบลพลกรัง จำนวน 8 หมู่บ้าน
17. ตำบลพะเนา จำนวน 9 หมู่บ้าน
18. ตำบลตลาด จำนวน 8 หมู่บ้าน
19. ตำบลมะเริง จำนวน 9 หมู่บ้าน
20. ตำบลสีมุม จำนวน 10 หมู่บ้าน
21. ตำบลจอหอ จำนวน 15 หมู่บ้าน
22. ตำบลหนองจะบก จำนวน 5 หมู่บ้าน
23. ตำบลหนองกระทุ่ม จำนวน 9 หมู่บ้าน
24. ตำบลหนองไข่น้ำ จำนวน 8 หมู่บ้าน

2.3.1 การปกครองท้องถิ่น

มีเทศบาล 9 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 8แห่ง

1. เทศบาลนครนครราชสีมา
2. เทศบาลตำบลหนองไผ่ล้อม (เทศบาลทั้งตำบล)
3. เทศบาลตำบลหัวทะเล (เทศบาลทั้งตำบล)
4. เทศบาลตำบลโพธิ์กลาง (เทศบาลทั้งตำบล)
5. เทศบาลตำบลจอหอ (มีทั้งเทศบาลและอบต.)
6. เทศบาลตำบลโคกกรวด (มีทั้งเทศบาลและอบต.)
7. เทศบาลตำบลหนองไข่น้ำ (เทศบาลทั้งตำบล)
8. เทศบาลตำบลปรุใหญ่ (เทศบาลทั้งตำบล)
9. เทศบาลตำบลโคกสูง (เทศบาลทั้งตำบล)

มีองค์การบริหารส่วนตำบล 18 แห่ง คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพธิ์
3. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่
4. องค์การบริหารส่วนตำบลไชยมงคล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกกรวด
6. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ
7. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองระเวียง
8. องค์การบริหารส่วนตำบลสุรนารี

9. องค์การบริหารส่วนตำบลหมื่นไวย
10. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวศาลา
11. องค์การบริหารส่วนตำบลพุดซา
12. องค์การบริหารส่วนตำบลพลกรัง
13. องค์การบริหารส่วนตำบลตำบลพะเนา
14. องค์การบริหารส่วนตำบลตลาด
15. องค์การบริหารส่วนตำบลมะเริง
16. องค์การบริหารส่วนตำบลสีมุม
17. องค์การบริหารส่วนตำบลจอหอ
18. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจะบก

2.4 ภาษาไทยถิ่นโคราช

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทยประมาณ ๑ใน ๓ของประชากรทั่วประเทศ มีวัฒนธรรมภาษาที่แตกต่างกันมากมาย ภาษาพูดที่คนในภาคอีสานส่วนใหญ่ นิยมใช้คือ ภาษาลาว หรือภาษาไทยถิ่นอีสาน

สำหรับจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยโคราช มีวัฒนธรรมภาษาเป็นของตนเอง คือภาษาไทยถิ่นโคราช นับได้ว่าเป็นภาษาถิ่นที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอีสานทั่วไป คือ ภาษาไทยถิ่นอีสานส่วนใหญ่จะคล้ายกับภาษาไทยลาว แต่ภาษาไทยถิ่นโคราชจะมีลักษณะผสมผสาน เป็นกึ่งภาษากลางและกึ่งภาษาอีสาน หน่วยคำบางคำก็มีเค้าว่าได้รับอิทธิพลมาจากภาษาเขมร ที่สำคัญคือ ภาษาไทยถิ่นโคราชมีสำเนียงเป็นเอกลักษณ์ต่างจากภาษาอีสานทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคนในภาคอีสานเองไม่ยอมรับว่า ภาษาไทยถิ่นโคราชเป็นภาษาอีสาน ในขณะเดียวกันคนโคราชก็ไม่ยอมรับว่าภาษาที่ตนใช้เป็นภาษาอีสานเช่นเดียวกัน

ขุนสุบงกชศึกษาธิการ ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะของภาษาไทยถิ่นโคราชว่า “ภาษาไทยถิ่นโคราชจะว่าเป็นอีกภาษาหนึ่งเห็นจะเป็นไปมิได้ถ้าจะเรียกว่าภาษาไทยสำเนียงโคราชจะเหมาะกว่า เพราะคำที่ใช้พูดจะเป็นคำไทยเป็นส่วนใหญ่ มีภาษาลาว เขมร ญวณ และมอญปะปนอยู่บ้าง แต่ดัดแปลงสำเนียงการพูด เป็นสำเนียงโคราชเพื่อให้คล่องปาก” (ถาวร สุบงกช,2526:4)

หากจะพิจารณาถึงสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเมืองโคราชอันมีอาณาเขตติดต่อกับทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออก และจากประชากรที่ประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธ์ต่างๆ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าภาษาไทยถิ่นโคราชน่าจะมีการผสมผสานกับภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เห็นได้จากการยืมคำ เสียง หรือรูปประโยคบางอย่างจากภาษาอื่นมาใช้ และเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของ

เมืองโคราชที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ การปกครอง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาไทยถิ่นโคราชมรการผสมผสานและมีความใกล้เคียงกับภาษาไทยภาคกลางค่อนข้างมาก

จากการศึกษาของถาวร สุบงกช ใน “ภาษาถิ่นโคราช: การวิเคราะห์เสียงและความหมาย” ใน “คติชาวบ้านอีสาน” ซึ่งต่างก็ทำการศึกษาวิเคราะห์ภาษาไทยถิ่นโคราชที่นิยมใช้กันแพร่หลายในถิ่นอำเภอของจังหวัดนครราชสีมาและบางพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น อำเภอพุทไธสง อำเภอนางรอง อำเภอสะตึก ซึ่งเป็นอำเภอที่มีเขตติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา ได้ข้อสรุปตรงกันว่าภาษาไทยถิ่นโคราชเป็นภาษาที่ผสมผสานระหว่าง ภาษาเขมร ภาษาไทยกลาง เป็นภาษาถิ่นที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอีสาน คือ ภาษาไทยถิ่นอีสานส่วนใหญ่จะมีลักษณะทั่วไปคล้ายภาษาลาว แต่ภาษาไทยถิ่นโคราช เป็นภาษาที่ก้ำกึ่งระหว่างไทยกลางกับภาษาอีสาน ทั้งยังมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทยภาคกลางมากกว่า จึงอาจเรียกภาษาไทยถิ่นโคราชว่าเป็น ภาษาไทยสำเนียงโคราช เพราะมีเพียงสำเนียงเท่านั้นที่เป็นข้อแตกต่างจากภาษาไทยกลางอย่างเห็นได้ชัด นอกจากสำเนียงในภาษาไทยถิ่นโคราชแล้ว วิจินตน์ ภานุพงศ์ (2529) ได้ศึกษาเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นโคราชโดยศึกษากระจาย 16 อำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2522 ด้วยการใช้รายการคำเพื่อทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ วิลเลียม เจ เกดนี เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ พบว่า สามารถแบ่งภาษาไทยถิ่นโคราชด้วยเสียงวรรณยุกต์เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มตะวันออก และกลุ่มตะวันตก โดยกลุ่มตะวันออกได้แก่ อำเภอชุมพะวงบัวใหญ่ ห้วยแกลง คง พิมาย โนนสูง จักราช จะมีเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน ส่วนกลุ่มตะวันตก ได้แก่อำเภอ โนนไทย ด่านขุนทด ปากช่อง อื่นทั่วๆไปผลการวิเคราะห์ในด้านเสียงและความหมายในภาษาไทยถิ่นโคราชมีดังนี้

2.4.1 เสียง

1. เสียงพยัญชนะ มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 21 หน่วยเสียงเท่ากับหน่วยเสียงของภาษาไทยกลาง และเสียง ย ก็ไม่ออกเสียงนาสิกเช่นเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยถิ่นอีสานที่จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดอุบลราชธานี จะพบว่า หน่วยเสียงของพยัญชนะของภาษาไทย ถิ่นอีสานมีทั้งหมด 19 หน่วยเสียง เพราะเสียง ช ออกเป็น ซ และเสียง ร ออกเป็น ฮ และเสียง ย ก็ออกเป็นเสียงนาสิก นอกจากนี้มีบางคำที่ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นโคราชใช้พยัญชนะต้นที่แตกต่างกัน ดังนี้

ก. ภาษาไทยกลางใช้ ข ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้ ก เช่น

ขมับ	เป็น	ก้ะมับ
ขมวด	เป็น	ก้ะหมวด
เขม่น	เป็น	ก้ะเหม่น

ข. ภาษาไทยกลางใช้ สะ ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้ ตะ เช่น

สะพาน เป็น ต้ะพาน

สะพาย เป็น ต้ะพาย

สะโพก เป็น ต้ะโพก

ค. คำภาษาไทยถิ่นดคราชบางคำ สลับพยัญชนะกับภาษาภาคกลาง เช่น

ตระกร้า เป็น ก้ะต้า

ตะกร้อ เป็น ก้ะต้อ

ง. คำภาษาไทยกลางที่มีอักษร ห นำหน้า ภาษาไทยถิ่นโคราชจะตัดพยัญชนะตัวตามทิ้ง เช่น

เหยี่ยว เป็น เหี่ยว

เหงื่อ เป็น เหื่อ

จ. ภาษาไทยโคราชจะออกเสียงบางคำโดยกลืนเสียงของคำภาษาไทยภาคกลาง เช่น

ปลาร้า เป็น ปร้า

ตะวันออก เป็น ตันออก

นกกาเรียน เป็น นกเกรียน

2. เสียงสระมีหน่วยเป็นเสียงสระแท้ ๑๘หน่วยเสียงและหน่วยเสียงจงประสม ๓หน่วยเสียงเท่ากับภาษาไทยภาคกลาง แต่ภาษาอีสานหน่วยเสียงประสมมี ๒หน่วยเสียง เพราะเสียง เอือ ออกเป็นเสียง เอีย ในด้านเสียงสระ ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้สระต่างจากภาษาไทยกลางเป็นบางหน่วยเสียง เช่น

ก. ภาษาไทยกลางใช้สระเสียงสั้น ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้เสียงสั้นมีตัวสะกดเช่น

มะพร้าว เป็น บักพร้าว

มะขาม เป็น บักขาม

ข. ภาษาไทยกลางใช้สระ เอือ ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้สระ เอีย เช่น

มะเขือ เป็น บักเขีย

เรือ เป็น เรีย

เสื่อ เป็น เสี่ย

ค. ภาษาไทยกลางใช้สระ อะ ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้สระ อี เช่น

สะบ้า เป็น สีบ้า

สะดือ เป็น สีดื่อ

ง. คำที่ควบกล้ำกับอักษร ว และประสมกับสระ อะ อา ในภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นโคราชจะใช้สระอัว เช่น

ความ เป็น ควม

ควาย เป็น ควย

ขวัญ เป็น ขวน

3. เสียงพยัญชนะควบกล้ำนิยมออกเสียงควบกล้ำ ร ชัดเจน แต่ไม่ออกเสียงควบกล้ำ ล ว ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอีสานที่ไม่นิยมออกเสียงควบกล้ำเลย ดังนี้

ก. คำที่มี ร ควบกล้ำในภาษาไทยกลาง ภาษาไทยถิ่นโคราชจะออกเสียงชัดเจน เช่น

กร่ำ เป็น กร่ำ

กรวด เป็น กรวด

ข. คำที่มี ล ว ควบกล้ำ ภาษาไทยถิ่นโคราชจะไม่นิยมออกเสียงควบกล้ำ เช่น

เกวียน เป็น เกี๋ยน

กลัว เป็น กั๊ว

เกลือ เป็น เกี๋ย

เสียงวรรณยุกต์ มีครบ 5เสียง แต่คำที่มีเสียง ตรี จะออกเป็นเสียง โท เสียส่วนมาก เช่น น้ำ ออกเสียงเป็น น่าม สำหรับเสียง สามัญ บางท้องถิ่นจะออกเป็นเสียงสูงหรือ เสียงจัตวา เช่น ไอ เป็น ไอ๋, ดี เป็นดี๋ ซึ่งใช้กันมากใน อำเภอพิมายเท่านั้น การกลายเสียงเสียงวรรณยุกต์บางเสียง เช่น

ก. คำตาย เสียงสั้น มีตัวสะกดในภาษาไทยกลางออกเสียง เอก ภาษาไทย ถิ่นโคราชจะออกเป็นเสียง ตรี และถ้าภาษาไทยกลางออกเสียง ตรี ภาษาไทยถิ่นโคราชจะออกเป็นเสียง โท เช่น

กะ เป็น ก๊ะ

ผุด เป็น ผุ๊ด

ปิด เป็น ปิ๊ด

รัก เป็น รั่ก

แยะเป็น แย่ะ

ฟ้า เป็น ฟ่า

ข. ภาษาไทยกลางใช้เสียง โท ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้เสียง เอก

เซ่นเป็น เส่น

ให้ เป็น ให่

ค. ภาษาไทยกลางใช้เสียง สามัญ ภาษาไทยถิ่นโคราชใช้เสียง จัตวา เช่น

เกวียนเป็น เกี๋ยน

ดำ เป็น ด๋ำ

ใจ เป็น ใจ๋

2.4.2 ความหมาย

จากการศึกษาวิจัยของถาวร สุบงกช พบว่าร้อยละ ๘๐ของคำในภาษาไทยถิ่นโคราชมีความหมายตรงกับคำในภาษาไทยถิ่นอีสาน และมีข้อสังเกตว่า คำในภาไทยถิ่นโคราชมีคำที่คล้ายภาษาเขมรปะปนอยู่ เช่น ชื่อของสถานที่ต่างๆในจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น นอกจากนี้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นโคราชมีทั้งคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกับภาษาไทยกลาง กับคำศัพท์ที่ไม่ซ้ำกับภาษาไทยภาคกลางซึ่งพบว่ามีจำนวนมาก ถาวร สุบงกช ได้รวบรวมไว้มีจำนวนถึง ๑.๐๖๕คำ ส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ที่ทำหน้าที่เป็นคำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ เช่น

น่ามต๊บ	แปลว่า	ไส้กรอก
ชั่กชา	แปลว่า	ชักคะเย่อ
หน	แปลว่า	ทาง
จ่น	แปลว่า	ยุ่งมาก,ประดังเข้ามา
โหง่ย	แปลว่า	ล้ม
โกรกกราก	แปลว่า	รีบด่วน
สะออน	แปลว่า	น่ารัก, น่าชื่นชม

2.4.3 คำวิเศษณ์

คำวิเศษณ์ในภาษาไทยถิ่นโคราช มีลักษณะที่น่าจะเชื่อถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดประการหนึ่ง คำวิเศษณ์บางคำก็คล้ายกับภาษาอีสานและภาษาเหนือ บางคำก็ใช้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คำวิเศษณ์ในภาษาถิ่นโคราชส่วนมากจะประกอบด้วยคำสองพยางค์และคำสี่พยางค์ เช่น

อืดลืด	หมายถึง	เกียจคร้าน
ก้ะจ้อน	หมายถึง	เล็ก, แคระ
โกรกกราก	หมายถึง	รีบเร่ง
กะต๊ะกะเต้ง	หมายถึง	เป็นนิดเป็นหน่อย
ระยึกระยืน	หมายถึง	ขวักไขว่

คำวิเศษณ์ภาษาไทยถิ่นโคราชจะมีใช้จำนวนมาก ทั้งขยายนาม ขยายกริยา แต่ส่วนมากจะขยายกริยา เช่น

คันระยึก	หมายถึง	คันทั่วไป
พูดข่อหล่อแข่แหล่	หมายถึง	พูดเรื่องไร้สาระ
หน่าสะหสอก	หมายถึง	หน้าขาวซีดแบบคนอดนอน หรือป่วย

2.5 กลุ่มประชากร

ปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมามีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมากเป็นอันดับสองของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติหรือหลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครราชสีมาที่มีจำนวนมากมีอยู่สองกลุ่มใหญ่คือ ไทย (หรือเรียกอีกอย่างว่า ไทยโคราช) และอีกกลุ่มคือ ลาว (หรือไทยอีสาน) และมีชนกลุ่มน้อยอีกได้แก่ มอญ กุย (หรือส่วย) ชาวบน จีน ไทยวน ญวน และแขก

2.5.1 ไทย

ชาวไทยสยามเก็บน้ำตาลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่อยู่ในนครราชสีมาเรียกอีกอย่างว่า ไทยโคราช เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา คนกลุ่มนี้ใช้ภาษาเหมือนไทยในส่วนกลาง เพียงแต่เสียงวรรณยุกต์เพี้ยนไปบ้าง และมีคำศัพท์สำนวนบางอย่างที่มีลักษณะเป็นของตนเอง เดิมถิ่นนี้ชาวพื้นเมืองเป็นละว้า ชาวไทยได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัย สมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองให้ขุนหลวงพะงั่วยกกองทัพมารวบรวมดินแดนแถบนี้เข้ากับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองโปรดฯ ให้กองทหารอยุธยาตั้งด่านอยู่ประจำ และส่งช่างชาวอยุธยามาก่อสร้างบ้านเรือนและวัดวาอารามเป็นอันมาก ชาวไทยอยุธยาได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และได้อพยพมาอยู่นครราชสีมาอีกระลอกหนึ่งคือ คราวเสียกรุงครั้งที่ 2 โดยมีชาวไทยชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกได้อพยพเข้ามาเพิ่มด้วย ชาวไทยกลุ่มนี้และชาวไทยพื้นเมืองเดิม (เข้าใจว่าเป็นชาวสยาม

ลุ่มน้ำมูล (ไท-เสียม) อาจมีเขมรและมอญปนอยู่ด้วย) สืบเชื้อสายเป็นชาวไทยโคราชและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมา

กลุ่มไทยโคราชเป็นกลุ่มที่แสดงเอกลักษณ์ของเมืองนครราชสีมา เพราะสำเนียงแตกต่างจากกลุ่มอื่น เป็นกลุ่มที่พูดภาษาไทยโคราชซึ่งคล้ายคลึงภาษาไทยกลางแต่สำเนียงเพี้ยน เหน่อ ห้วนสั่น เกิ่นเสียง มีคำไทยลาว (อีสาน) ปะปนบ้างเล็กน้อย ชาวไทยโคราชแต่งกายแบบไทยภาคกลาง รับประทานข้าวเจ้า อาหารทั่วไปคล้ายคลึงภาคกลาง ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมคล้ายไทยภาคกลาง ปัจจุบัน กลุ่มไทยโคราชอาศัยอยู่ในทุกอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา ยกเว้นบางอำเภอที่มีชาวไทยลาวมากกว่า (อำเภอบัวใหญ่ ปักธงชัย และสูงเนิน) และยังพบชาวไทยโคราชในบางส่วนของจังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยภูมิ (อำเภอบำเหน็จณรงค์และจัตุรัส) และจังหวัดบุรีรัมย์ (อำเภอเมืองบุรีรัมย์ นางรอง และละหานทราย)

2.5.2 ลาว

ลาว (ลาวเวียง ไทยลาว หรือไทยอีสาน) เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนประชากรมากรองจากกลุ่มไทยโคราช แต่อพยพเข้ามาทีหลัง อาศัยอยู่มากในบางอำเภอของจังหวัดนครราชสีมา เช่น อำเภอบัวใหญ่ ปักธงชัย สูงเนิน และบางส่วนของอำเภอประทาย ห้วยแถลง ชุมพวง และสีคิ้ว เป็นต้น ไทยอีสานพูดภาษาอีสานและมีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนชาวอีสานทั่วไป กลุ่มไทยอีสานอพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาหลายรุ่น ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาอยู่สมัยสงครามปราบปรามเมืองเวียงจันทน์ สมัยธนบุรี มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวเข้ามาอยู่ในหัวเมืองชั้นใน และอพยพเข้ามาโดยสมัครใจเพิ่มขึ้นในระยะหลัง

2.5.3 มอญ

จากการสำรวจสำมะโนประชากรของจังหวัดนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2446 ในสมัยรัชกาลที่ 5 พบว่า มีชาวมอญอยู่จำนวน 2,249 คน จากจำนวนประชากรของนครราชสีมา 402,668 คน ชาวมอญอพยพเข้ามาอยู่บริเวณเมืองนครราชสีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2318 ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์ มีพระมหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้า แบ่งให้พระยานครราชสีมานำขึ้นมาอยู่ที่เมืองนครราชสีมา ตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัยที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย พระยาศรีราชรามัญผู้เป็นหัวหน้าพาญาติพี่น้องมาอยู่ในเมืองเป็นสายกองส่วยทอง ตั้งบ้านเรือนเรียกว่าบ้านมอญ เมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. 2336 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรีย) คุม

กองมอญมาสมทบมาร่วมรบกับกำลังฝ่ายไทย เมื่อเสร็จศึกแล้วพวกมอญเห็นเมืองปักธงชัยอุดมสมบูรณ์จึงมาตั้งถิ่นฐาน ปัจจุบันชาวมอญในนครราชสีมายังรักษาวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้ผี การเล่นสะบ้าในเขตบ้านท่าโพธิ บ้านสำราญเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำเครื่องปั้นดินเผา ภาษามอญจะใช้พูดในชาวไทยมอญที่อายุเกิน 60 ปีขึ้นไป คนรุ่นหลังจากนี้จะพูดภาษาไทยโคราชทั้งสิ้น

2.5.4 ส่วย

ส่วย หรือ ข่า เป็นชนพื้นเมืองของหัวเมืองเขมรป่าดงและเมืองนครราชสีมา พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ได้อยู่ในพื้นที่นี้ก่อนที่คนไทยจะเข้ามามีอิทธิพลเหนือดินแดนบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน เมื่อปี พ.ศ. 2362 เจ้าเมืองนครราชสีมา (ทองอินทร์) ตีข่าได้ แล้วนำมายังเมืองนครราชสีมา ภาษาส่วย เป็นภาษาของชาวส่วยที่อพยพมาจากจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหัดบุรีรัมย์ ที่มาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ ตำบลห้วยแถลง อำเภอห้วยแถลง ปัจจุบันมีเฉพาะผู้ที่อายุเกิน 40 ปีขึ้นไป ที่ยังคงใช้ภาษาส่วยในกลุ่มของตนเอง นอกจากนั้นจะใช้ภาษาไทยโคราชเป็นพื้น

2.5.8 ญัฮกุร

ญัฮกุร หรือ เนียะกุล เป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามไหล่เขาหรือเนินเขาเตี้ย ๆ บริเวณด้านในของที่ราบสูงโคราช ชาวบนอาจสืบเชื้อสายมาจากคนในสมัยทวารวดี อยู่ในบางหมู่บ้านของอำเภอปักธงชัย อำเภอครบุรี และอำเภอหนองบุญมาก ภาษาชาวบน เป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร ปัจจุบันชาวบนพูดภาษาชาวบนเฉพาะผู้ที่อายุเกิน 60 ปีขึ้นไป นอกจากนั้นใช้ภาษาไทยโคราช

2.5.5 ไทยวน

ไทยยวน หรือ ไทยโยนก เป็นเผ่าไทยในภาคเหนือของไทย ได้อพยพเข้ามาอยู่ที่อำเภอสีคิ้วสองทางด้วยกันคือ พวกแรกอพยพจากทางเหนือมาอยู่ที่อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ต่อมาเจ้าเมืองสระบุรีต้องการตั้งกองเลี้ยงโคนมที่เมืองนครจันทึก จึงได้แบ่งครอบครัวชาวไทยยวนจากอำเภอเสาไห้ไปอยู่ที่อำเภอสีคิ้ว ส่วนอีกพวกหนึ่งอพยพมาจากเวียงจันทน์ ชาวไทยยวนยังรักษาประเพณีและวัฒนธรรมแบบโยนกไว้ได้ดีมาก ภาษาไทยยวน ใช้พูดในหมู่ไทยยวนด้วยกันเองซึ่งมีอยู่ประมาณ 5,000 คน ในเขตอำเภอสีคิ้ว ในท้องที่ตำบลลาดบัวขาว ตำบลสีคิ้ว และตำบลบ้านหัน

2.6 เทศกาลและงานประเพณีจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย แต่ไทยโคราชเป็นกลุ่มชาติ พันธุ์กลุ่มใหญ่ ที่มีวัฒนธรรมโคราช ได้แก่ มีเพลงพื้นบ้านที่เรียกว่า "เพลงโคราช" ใช้ดนตรี พื้นบ้าน คือ มโหรีโคราช และที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญคือใช้ภาษาโคราชในชีวิตประจำวัน ไม่มี หลักฐานบ่งบอกว่า กลุ่มชาติพันธุ์โคราชมาจากที่ใด แต่มีหลักฐานทางโบราณคดีเกี่ยวกับชุมชนโบราณ บริเวณจังหวัดนครราชสีมาจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์นี้ นอกจากจะอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาแล้ว ยังมีอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ และบางส่วนของจังหวัดลพบุรี บางครั้งอาจ เรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า ไทยเบิ้ง

2.6.1 วิถีชีวิตและภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์โคราชมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายเหมือนชาวชนบททั่วไป คือ อยู่บ้านใต้ถุนสูงแบบบ้านโคราช ซึ่งเป็นเรือนสามระดับ ใกล้ๆ บ้านปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งอาจมี ทั้งอาหารและยา ใช้ผ้านุ่งโจงกระเบนซึ่งเป็น ผ้าไหมเรียกว่า ไหมหางกระรอก ซึ่งเป็นผ้าทอ ที่เส้นพุ่งเป็นไหมควบสองเส้นทำให้ทอแล้วเกิดเป็นลูกลาย เหมือนหางกระรอก

วัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ภาษาโคราช ซึ่งมีวงศัพท์ เสียง และสำนวนของตัวเอง เช่น จ่น แปลว่า ไม่ว่างเลย เช่น วันนี้จ่นมาก จื้น แปลว่า จืดชืด หรือ เซ็ง เช่น ส้มตำนี้จื้นแล้ว เซาะเยาะ แปลว่า ผอมโซ ไม่มีเรี่ยวแรง นอกจากนี้อาจเพี้ยนเสียงวรรณยุกต์คำในภาษาไทยกลาง ได้แก่ เพี้ยนเสียงเอกเป็นเสียงตรี เช่น กัด เป็น กั๊ด ดัด เป็น ดั๊ด เพี้ยนเสียงสามัญเป็นเสียงจัตวา เช่น ปลา เป็น ปล๋า กา เป็น ก๋า เกี่ยวกับสำนวนภาษาโคราชมีสำนวนมากมายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ชาวโคราชแต่งกายแบบไทย นั่นคือ ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน เสื้อคอกลมไม่ผ่าอก ส่วนสตรี นุ่งผ้าโจงกระเบนเช่นเดียวกัน ไม่นิยมนุ่งผ้าซิ่น ในสมัยอดีตสวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบทับเสื้อ ถ้าอยู่กับบ้านจะใช้ผ้าผืนเดียวคาดอก

ชาวโคราชทั้งในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และบุรีรัมย์ นิยมรับประทานข้าวจ้าว อาหาร หลักคือ น้ำพริก อาจจะมีเครื่องจิ้มแบบลาวบ้าง กับผักเท่าที่หาได้ อาหารพิเศษอื่นๆ คล้ายกับอาหาร ไทยภาคกลาง

งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ชื่อ งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี ช่วงเวลาระหว่างวันที่ ๒๓ มีนาคม - ๓ เมษายน ของทุกปี ความสำคัญ เป็นงานประจำปีของจังหวัด ซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ ๒๓ มีนาคมของทุกปี ซึ่งถือเป็นเวลาที่ ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) ได้รับ ชัยชนะจากข้าศึก เพราะวันที่ ๒๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๖๙ คือวันที่เจ้าอนุวงศ์ยกทัพ ออกจาก เมืองนครราชสีมา จึงเป็นงานประเพณีทำให้ระลึกถึงความกล้าหาญในวีรกรรมครั้งนั้น

นอกจากนี้ในงานยังมีการแสดงศิลปวัฒนธรรม เพลงโคราช การออกร้านจัดนิทรรศการ ของหน่วยราชการและภาคเอกชน รวมทั้ง กิจกรรมบันเทิงที่สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในแต่ละวัน จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ซึ่งเมื่อเอ่ยถึงของฝากจากเมืองโคราชต้องนึกถึง ผ้าไหม เครื่องปั้นดินเผา เส้นหมี่โคราช เทียนหอม ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหอม อาหาร/ขนม

นครราชสีมาเป็นจังหวัดที่เต็มไปด้วยสีสันหลากหลาย ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งธรรมชาติ อีกทั้งผู้คนในท้องถิ่นก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม และประเพณีดั้งเดิมอันงดงามไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ตลอดทั้งปีจึงมีการจัดงานเทศกาลเฉลิมฉลองและงานประเพณีที่สำคัญ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศหลายงาน โดยมีงานเด่นดังประจำปีที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด คือ งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี งานประเพณีแข่งเรือพิมาย งานเทศกาลเที่ยวพิมาย งานประเพณีแห่เทียนพิมาย งานน้อยหน่าและของดีเมืองปากช่อง เป็นต้น

บทที่ 5
ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับถึงประวัติความเป็นมา ภาพแบบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม รวมถึงศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมโดยได้ทำการวิเคราะห์จากผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์การสังเกตการณ์การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลจากการศึกษาออกมาเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ประวัติความเป็นมาและภาพแบบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
2. สภาพเพลงโคราชและปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
3. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

1. ประวัติความเป็นมาและภาพแบบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

1.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงโคราช

เพลงพื้นเมืองของจังหวัดนครราชสีมา มีหลายชนิด เช่น เพลงกล่อมลูก เพลงกลองยาว เพลงเซิ้งบั้งไฟ เพลงแห่นางแมว เพลงปี่แก้ว แต่เพลงที่นิยมเล่นกันแพร่หลายคือ เพลงโคราช ซึ่งจากประวัติเพลงโคราชที่ได้มีการศึกษามานั้น ไม่มีปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าเริ่มเล่นกันตั้งแต่เมื่อใด มีเพียงคำบอกเล่าต่อๆกันมา โดยตำนานของเพลงโคราชที่หมอเพลงและผู้รู้ได้เล่าให้ฟังว่า มีนายพรานคนหนึ่งชื่อ เพชรน้อย ออกไปล่าสัตว์ ในเขตหนองบุนนากบ้านหนองบุนนาก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา คืนหนึ่งแกไปพบลูกสาวพญานาค ขึ้นมาจากหนองน้ำ มานั่งร้องเพลงคนเดียว พรานเพชรน้อยได้ยินเสียง จึงแอบเข้าไปฟังใกล้ ๆ แกประทับใจ ในความไพเราะ และเนื้อหาของเพลง จึงจำเนื้อและทำนองมาร้องให้คนอื่นฟังหมอเพลงใหญ่ วิเศษพลกรัง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตำนานเรื่องลูกสาวพญานาคว่า ตำนานนี้เป็นเรื่องที่น่าจะเป็นความจริง แต่ลูกสาวพญานาคที่กล่าวถึงในตำนานนั้นน่า จะหมายถึงลูกสาวของพญาที่ชื่อ “นาค” ซึ่งเป็นคนไม่ได้เป็นสัตว์ในนิยายปรัมปรา แต่ก็ยังแสดงความไม่แน่ใจ เพราะเชื่อว่าสมัยก่อน สัตว์หลายชนิดสามารถพูดภาษาคนได้ เช่น วัว ควาย เป็นต้น ส่วนตำนานแรกนั้น ครูของท่านเคยเล่าให้ฟังบ้านเหมือนกัน แต่ไม่เชื่อ

ว่าจะเป็นไปได้ โดยให้เหตุผลว่า “เพลงโคราช เป็นเพลงของคนโคราช ร้องเป็นภาษาไทยถิ่นโคราช และมีอยู่เฉพาะในเมืองโคราชเท่านั้น” (ถาวร สุบงกช, 2536: 20)

อีกตำนานหนึ่งเล่าว่าชาวโคราชได้เพลงโคราชมาจากอินเดียโดยพระยาเข็มเพชร เป็นผู้นำมาพร้อมๆ กับลิเก และลำตัด โดยให้ลิเกอยู่กรุงเทพฯ ลำตัดอยู่ภาคกลาง และเพลงโคราชอยู่ที่นครราชสีมา ตอนขากลับได้นำศิลปะการร้องรำจากอินเดียมาเผยแพร่รวม 3 อย่างด้วยกันคือ ลิเก ลำตัด และเพลง โดยเพลงนั้นได้มอบให้นายจัน บ้านสก ซึ่งเป็นชาวโคราชรับไปเผยแพร่ที่เมืองโคราช ซึ่งนายจัน ได้นำเพลงมาต่อเติมเสริมแต่งจนเป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่ชาวโคราช จนเรียกว่า เพลงโคราชเพลงโคราชระยะแรกๆเป็นแบบเพลงก้อม คนที่เรียนรู้เพลงโคราช จากพระยาเข็มเพชร ชื่อตาจัน บ้านสก อยู่ "ชุมบ้านสก" ติดกับ สถานีรถไฟชุมทางถนนจิระตำนานทั้งสองถึงแม้จะต่างกันในด้านกำเนิดแต่ตรงกันอย่างหนึ่งที่กล่าวว่าเพลงโคราชระยะแรกเล่นแบบเพลงก้อมก้อม เป็นภาษาโคราชและภาษาอีสาน แปลว่า สั้น เพลงก้อมหมายถึง เพลงสั้น ๆ ว่าโต้ตอบกล่าวลอย ๆ ทั้งที่มีความหมายลึกซึ้ง หรือไม่มีความหมายเลยก็ได้

ส่วนกาเหว่าโชคชัย เชื่อว่าตำนานเรื่อง พระยาเข็มเพชรน่าจะเป็นความจริงเพราะตาจัน บ้านสกที่ได้รับสืบทอดเพลงโคราชนั้นมีตัวตนอยู่จริง และคำว่า บ้านสก นั้นก็หมายถึงที่อยู่ของตาจัน คือ ชุมชนบ้านสก บริเวณสถานีรถไฟจิระ อำเภอเมือง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของคณะเพลงโคราชจำนวนมาก (กาเหว่าโชคชัย, 2556)

ความเป็นมาของเพลงโคราชที่ปรากฏในตำนานเพลงโคราชทั้งสองตำนานนั้น หมอเพลงส่วนมากไม่ยอมรับหรือปฏิเสธ และตำนานที่เล่าต่อกันมาไม่ได้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับภาพแบบหรือเนื้อร้องของเพลงที่กล่าวถึงในตำนานว่ามีลักษณะอย่างไร จึงไม่สามารถบอกได้ว่าเพลงที่กล่าวถึงนั้นเป็นเพลงโคราชจริงหรือไม่ อีกทั้งตัวตนของผู้คนในตำนานก็ไม่สามารถบอกได้ว่ามีอยู่จริง ตำนานเพลงโคราชจึงเป็นเพียงเรื่องเล่าสู่กันฟังสืบทอดกันมา และเป็นเพียงข้อสันนิษฐานในกำเนิดเพลงโคราชเท่านั้น

มีหลักฐานเกี่ยวกับเพลงโคราชจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา เพียงว่า สมัยท้าวสุรนารี (คุณย่าโม)ยังมีชีวิตอยู่ (พ.ศ. 2313 ถึง 2395) ท่านชอบเพลงโคราชมาก เรื่องราวของเพลงโคราชได้ปรากฏหลักฐานชัดเจน คือในปี พ.ศ. 2456 ที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชชนนีพันปีหลวง เสด็จมานครราชสีมาทรงเปิดถนนจอมสุรางค์ยาตร์ และเสด็จไปพิมาย ในโอกาสรับเสด็จครั้งนั้น หมอเพลงชายรุ่นเก่าชื่อเสียงโด่งดังมากชื่อนายหรี่ บ้านสวนข่า ได้มีโอกาสเล่นเพลงโคราชถวาย เพลงที่เล่นใช้เพลงหลัก เช่น กลอนเพลงที่ว่า

"ข้าพเจ้านายหรี่อยู่บุรีโคราชเป็นนักเลงเพลงหัด บ่าวพระยากำแหง ฯ เจ้าคุณเทศา ท่านตั้งให้เป็นขุนนาง .....ตำแหน่ง" ความอีกตอนเอ่ยถึงการรับเสด็จว่า

"ได้สดับว่าจะรับเสด็จเพื่อเฉลิมพระเดชพระจอมแผ่นดิน โห่สามลา ฮาสามหลั่นเสียงสนั่น....ธานินทร์ " (สมเด็จพระพันปีหลวง ทรงเป็นผู้บังคับการพิเศษประจำกรมทหารม้านครราชสีมา จนถึง พ.ศ. 2462 เมื่อเสด็จนครราชสีมา นายหรี่ สวนข่า ก็มีโอกาสเล่นเพลงถวาย)

เพลงโคราชมีโอกาสเล่นถวายหน้าพระที่นั่งในงานชุมนุมลูกเสือครั้งที่ 1 ในนามการแสดงมหรสพของมณฑลนครราชสีมา เกี่ยวกับกำเนิดของเพลงโคราช มีทั้งที่เป็นคำเล่าและตำนานหลักฐานจากคำบอกเล่าของหมอเพลงอีกจำนวนหนึ่งเล่าต่อๆ กันมาว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์มีสงครามระหว่างไทยกับเขมร เมื่อไทยชนะสงครามเขมรครั้งไร ชาวบ้านจะมีการเฉลิมฉลองชัยชนะ ด้วยการขับร้องและร่ายรำกันในหมู่สกที่เขาเรียกว่า "ซุมบ้านสก" ใกล้ ๆ กับชุมทางรถไฟถนนจิระและเริ่มเล่นเพลงโคราชกันที่หมู่บ้านนี้ ท่าทางการรำรุกรำถอย และการป้องหู มีผู้สันนิษฐานว่าประยุกต์มาจากการเล่นเจรียง ที่เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ผสมผสาน กับเพลงทรงเครื่องของภาคกลาง(มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี,2555)

ลักษณะของกลอนเพลงในเพลงโคราชและเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าคนโคราชดั้งเดิมคงจะเป็นกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีกับคนไทยภาคกลางมาอย่างเหนียวแน่น วิธีการร้องเล่นแบบโต้ตอบ ชายหญิงและกลอนเพลง ที่คล้ายกันอาจเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏหลักฐานว่าระหว่างเพลงโคราชกับเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ใครเป็นต้นกำเนิด หรือใครลอกเลียนแบบใคร ทำให้สรุปได้ว่าเพลงโคราชมีที่มา หรือลอกเลียนแบบมาจากเพลงพื้นบ้านของภาคกลาง หรือเพลงโคราชอาจได้รับอิทธิพล หรืออาจจะมีอิทธิพลบางประการต่อเพลงพื้นบ้านภาคกลางก็เป็นไปได้

เพลงโคราชวิวัฒนาการจากคำพูดของคนในสังคม เป็นเพลงก้อม และเพลงโคราชตามลำดับลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนไทยอื่นไม่ว่าจะเป็นคนไทยภาคกลาง ไทยอีสาน ไทยล้านนา ไทยใต้ หรือไทยโคราชคือความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน ดังปรากฏในหนังสือราชอาณาจักรสยาม ของ มร. เดอลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสผู้เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา ความว่า

"... ชาวสยามนั้นพุดล้อเลียนกันออกบ่อยไประหว่างบุคคลที่มีฐานะเสมอบ่าเสมอไหล่กัน บางทีก็เป็นภาพกลอนเสียด้วยซ้ำไป ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็ฝึกว่า

โต้ตอบทันควันเป็นกลอนสด ซึ่งเป็นเนื้อหาสามัญนั้นก็คือ สัพยอกล้อเลียน โต้ตอบกันไปมา เป็นการแข่งฝีปากอันคมคายระหว่างผู้โต้และผู้ตอบ (เหมือนชาวเสปน)...”

ความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของคนโคราชก็เช่นเดียวกับคนไทยในท้องถิ่นอื่น ชาวโคราชถือว่าถ้าเกิดมาเป็นคนโคราชแล้วจะต้องเป็นคนเจ้าคารม เป็นนักบทนักกลอนอย่างขาดเสียไม่ได้ ถ้าไม่เช่นนั้นถือว่าไม้ทันคน ฐานะทางสังคมก็จะดูด้อยลงไปด้วย การพูด การทักทายของคนในสังคมสมัยก่อนจึงมักพูดเป็นปริศนา ลองปัญญาและถ้าสามารถพูดเป็นกลอนได้ถือว่าเป็นคนที่มีความรู้มาก โดยเฉพาะการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวสมัยก่อน ซึ่งจะมีวิธีในการพูดคุยหรือในการโต้ตอบมาก หนุ่มสาวสมัยโบราณมักจะถืออย่างมากในการเกี้ยวพาราสีกันตรงๆ เพราะเชื่อว่าถ้าไม่สามารถโต้ตอบได้ ก็แก้ปัญหาชีวิตไม่ได้ และการพุดโต้ตอบกันเป็นการพูดให้รู้จักกันดีขึ้น ซึ่งนิยมพุดเป้นกลอน หรือพูดเป็นปริศนาให้ขบคิด

นอกจากการพูดเป็นกลอนหรือปริศนาแล้ว การจีบผู้หญิงของผู้ชายชาวโคราชสมัยก่อนนั้นยังมีเงื่อนไขบางประการกำหนดเป็นประเพณีบังคับไว้ เช่น ต้องทำในหน้าเทศกาลงานบุญ หรือเวลาที่ว่างจากงาน หนุ่มสาวจะได้เลือกคบหาคนที่ชอบพอ และได้พูดได้คุยกัน เช่น ในฤดูเก็บเกี่ยว การไปจีบผู้หญิงของผู้ชายชาวโคราชสมัยก่อนเรียกว่า “เที่ยวเกี่ยวสาว” เมื่อไปพูดคุยกับสาวที่ตนชอบ ก็จะพูดด้วยคำปริศนา หรือเป็นบทกลอน จะไม่นิยมพูดตรงๆ คล้ายกับประเพณีคนลาว ที่เรียกว่า “ผญาเกี้ยว”

กำปั่นบ้านแท่นกล่าวถึงความเป็นมาของเพลงโคราชไว้ว่า ครูของท่าน คือครูลอยชายได้เล่าให้ฟังว่า ความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนโคราชและวัฒนธรรมประเพณีในการเกี้ยวพาราสีที่ต้องพูดจาเป็นคำคล้องจองกันในลักษณะนี้ เป็นที่มาของเพลงโคราชในยุคแรก การใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ โต้ตอบกันของชาวบ้าน หรือคำพูดของการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวทำให้เกิดเป็นร้อยกรองชาวบ้านที่มีท่วงทำนองของภาษาถิ่น จังหวะของการพูด เมื่อผสมกับเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยโคราชซึ่งเป็นเสียงสูงๆ ต่ำๆ จึงทำให้เกิดเป็นทำนอง ที่มีจังหวะและทำนองของภาษา เรียกว่าเพลงก้อมา ในระยะแรกมีลักษณะคล้ายภาษาพูดอยู่มาก เพราะผู้ว่าเพลงต้องการสื่อความหมายมากกว่าต้องการความไพเราะของทำนองเพลง เพลงก้อม เป็นเพลงที่ต้องอาศัยไหวพริบ ปฏิภาณในการร้องโต้ตอบกัน เช่น เพลงก้อมที่หนุ่มสาวใช้ร้องโต้ตอบกัน(กำปั่น บ้านแท่น, 2556)

สาว - พี่เดินทางลัดหรือพี่ตัดทางมา
หนุ่ม - คือพี่เดินทางกรง(ตรง) ดอกไม่ได้หลงทางมา
สาว - พี่โดดออกหน้าต่างหรือพี่พังฝามา
หนุ่ม - พี่ไม่ได้พังฝาดอก คือพี่ออกประตูมา
สาว - พี่เดินตามกรอก(ตรอก) หรือพี่ออกตามทะลา

หนุ่ม – พี่เดินลงบันไดถ่ายกรอกดอกไม่ได้ออกตามทะลา

นอกจากเพลงก้อมเป็นเพลงที่หนุ่มสาวใช้คุยกันแล้ว เพลงก้อมยังเป็นเพลงของชาวบ้านทั่วไปเมื่อว่างจากงานอาชีพที่ใช้ทักทายกัน ความนิยมของเพลงก้อมทำให้เกิดการเล่นเพลงในเวลามีเทศกาล งานบุญต่างๆ เจ้าภาพมักจะหาผู้ที่มีความสามารถในเพลงก้อมมาว่าเพลงโต้ตอบกัน เพื่อความสนุกสนานโดยไม่มีพิธีรีตองในการเล่น นั่งล้อมวงว่าเพลงกันตามลานบ้านหากใครมีไหวพริบปฏิภาณ ร้องโต้ตอบได้ดี คนที่นั่งฟังรอบๆก็จะโห่ชอบใจ

ความเป็นมาของเพลงโคราชที่วิวัฒนาการมาจากคำพูดของคนในสังคม มาเป็นเพลงก้อม และมาเป็นเพลงโคราชในที่สุด นั้น เป็นข้อสมมติฐาน ที่พิจารณาจากวิวัฒนาการของเนื้อร้อง หรือกลอนเพลง ซึ่งได้วิเคราะห์ไว้ในการวิเคราะห์เนื้อร้องเพลงโคราช

ความเป็นมาของเพลงโคราชที่กล่าวมาทั้งสามประการไม่อาจสรุปได้เป็นข้อเท็จจริง ได้อย่างแน่ชัด เพราะเป็นเพียงเรื่องที่เล่ากันปากต่อปาก สืบทอดกันมาของหมอเพลง ซึ่งขาดการบันทึกหลักฐาน ที่เป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ของหมอเพลงส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเพลงโคราชมีความเป็นมาจากคำพูดในสังคมเป็นคำคล้องจอง พัฒนาเป็นเพลงก้อม และเพลงโคราชในที่สุด

จากการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับความเป็นมาของเพลงโคราช ปรากฏแต่เพียงบันทึกที่กล่าวถึงการเล่นเพลงโคราชในหนังสือ “วชิรญาณวิเศษ” เล่มที่ 4ปีชวด สัมฤทธิ ศก 1250 (พ.ศ.2432) กล่าวถึงเพลงร้องโต้ตอบว่า

ร้องเพลงโต้ตอบต่างๆ เรียกว่า กลอนเพลงด้น มีหลายอย่างหลายทำนอง เช่นเพลงเทพทอง... ยังมีเพลงร้องตามหัวเมือง และเข้ามาร้องในกรุงบ้างก็มี คือเพลงฝ่ายเหนือ เรียกว่า เพลงฉ่อยฤาเพลงตะขาบอย่าง 1 เพลงเมืองนครราชสีมา เรียกเพลงตะวันออกฤาเพลงโคราชอย่าง 1...

บันทึกในเอกสารต่างๆ ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นแต่เพียงว่ามีการเล่นเพลงโคราชในช่วงเวลานั้น แต่ไม่สามารถบอกถึงความเป็นมาของเพลงโคราชได้

เพลงโคราชเป็นเพลงปฏิพากย์ยาว ภาพแบบและเนื้อหาของเพลงลักษณะคล้ายเพลงพื้นบ้านของภาคกลาง แต่ไม่มีเครื่องดนตรี และไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ นิยมร้องเล่นกันในงานบุญต่างๆ ผู้เล่นประกอบด้วยหมอเพลงชายหญิงฝ่ายละ 2คน ว่าเพลงโต้ตอบกัน มีท่วงทำนองและการร้องเป็นสำเนียงเพลงโคราช สถานที่เล่นนิยมสร้างเป็นเวทีใต้ถุนสูงที่เรียกว่า “โรงเพลง” การเล่นเพลงส่วนมากนิยมเล่นกันในเวลากลางคืนไปจนถึงรุ่งเช้า

เพลงโคราชเป็นวัฒนธรรมการดนตรีพื้นบ้านที่นับเป็นเอกลักษณ์ของชาวโคราชมีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากย์ยาว คือ เป็นเพลงร้องโต้ตอบชาย หญิง ที่มีความยาวหลายบทในการร้อง

โต้ตอบแต่ละครั้ง มักเล่นเป็นลำดับขั้นตอนของเพลงปฏิพากย์ เมื่อฝ่ายหนึ่งร้องจบ อีกฝ่ายหนึ่งจะร้องแก้กันเป็นข้อ ๆ ไม่จำกัดความยาว

ในจำนวนเพลงพื้นบ้านโคราชทั้งหมดเพลงที่ยังคงมีการเล่นอยู่ปัจจุบันเพลงโคราชนับว่าเป็นเพลงที่มีผู้ฟังมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากเพลงโคราชมีลักษณะบางประการที่ทำให้เพลงได้รับความนิยมกว่าเพลงประเภทอื่น ได้แก่ ใช้ภาษาไทยถิ่นโคราชเท่านั้นในการเล่นเพลงมีการประยุกต์ภาพแบบการแสดงที่หลากหลายไม่มีข้อจำกัดในโอกาสที่เล่นสามารถเล่นได้ในงานทุกชนิด ทุกเทศกาล เอกลักษณ์ที่เด่นชัดของเพลงโคราช ได้แก่ การใช้ภาษา ภาพแบบ เนื้อหาของกลอนเพลง ท่วงทำนองของบทเพลง ตลอดจนการเล่นเพลงโดยไม่มีเครื่องดนตรีหรือเครื่องประกอบจังหวะการบรรเลงประกอบ ใช้เพียงการตบมือละร่ายรำรำไปตามจังหวะของกลอนเพลงเท่านั้น

กลอนเพลง เนื้อร้อง นักร้องหรือหมอเพลงและวิธีการร้องเล่นเพลงคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์ของหมอเพลง ค่านิยมในการฟังเพลงของผู้ฟัง และสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมความคิดสร้างสรรค์ของหมอเพลงมีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการฟังเพลงของผู้ฟังอย่างมาก เพราะหมอเพลงทุกคนมักจะสร้างสรรค์ทั้งกลอนเพลง และการเล่นเพลงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังเสมอ ในการเล่นเพลงหมอเพลงทุกคนจะให้ความสำคัญกับการเล่นมาก มีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ฟังด้วยการว่าเพลงแซว หรือออกชื่อผู้ฟังในการเล่นเพลงตลอดเวลาความคิดสร้างสรรค์ของหมอเพลงอาจจะเริ่มต้นจากการด้นกลอนสอในการเล่นเพลงแต่ละคนที่สร้างสรรค์กลอนเพลงให้มีความไพเราะ และสื่อความเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดวิวัฒนาการของกลอนเพลงและเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังตัวอย่างเพลงก้อมที่ชาวบ้านทักทายกัน

ตาหรี่ ตาอยู่ขี่เมา มาบ้านเราไอ(อะไร) วันนี่
ตาอยู่ มาหาเกียนเข็นเขา เพราะเกียนบ้านกูไม่มี
ตาหรี่ มีแต่เกียนกระดองเต่า จะเข็นเข่าได้นี่
ตาอยู่ ถึงมีเกียนกระดองเต่าจะลองเข็นเข่าดูที

เมื่อเพลงก้อมได้รับความนิยมมากขึ้น หมอเพลงจึงแข่งขันกันพัฒนากลอนเพลงให้มีความยาวมากขึ้น มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยมีลักษณะเป็นกลอนชาวบ้านที่เรียกว่า “เพลงคู่สี่” หมายถึงเพลงที่มีจังหวะในการร้อง 4 จังหวะ

ตัวอย่างเพลงที่สี่
(โอ่) มาพ๊บก๊กก็เก๊บ มันหน่าเจ๊บหัวจิ๊ด
พระนเรศร์ทรงฤทธิ์ จะมาทำร่ายเมรี
จะมาฮัก พวกห่อผ่า จะให้สมน่าเมียหนี.....ไป

ต่อมาหมอเพลงโคราชได้พัฒนากลอนเพลงคู่ที่สี่ เป็นเพลงคู่หก ซึ่งมีลักษณะคำประพันธ์ที่แตกต่างจากเพลงคู่ที่สี่อย่างมาก มีการแบ่งเพลงออกเป็น 2 ท่อนแรก ประกอบด้วยเพลงต้นเพลงกระทู้ และท่อนหลังหรือปลายเพลง การว่าเพลงก็เพิ่มขั้นตอนโดยการมีการร้องเพื่อทดสอบเสียงก่อนจะว่าเพลง หมอเพลงจะตั้งเสียงตัวเองโดยเอามือป้องหู แล้วลองร้องเป็นทำนองสั้นๆเรียกว่า “โอ่” ดังตัวอย่าง

ต่อมาหมอเพลงโคราชได้พัฒนากลอนเพลงคู่ที่สี่ เป็นเพลงคู่หก ซึ่งมีลักษณะคำประพันธ์ที่แตกต่างจากเพลงคู่ที่สี่อย่างมาก มีการแบ่งเพลงออกเป็น 2 ท่อนแรก ประกอบด้วยเพลงต้นเพลงกระทู้ และท่อนหลังหรือปลายเพลง การว่าเพลงก็เพิ่มขั้นตอนโดยการมีการโอ่เพื่อทดสอบเสียงก่อนจะว่าเพลง หมอเพลงจะตั้งเสียงตัวเองโดยเอามือป้องหู แล้วลองร้องเป็นทำนองสั้นๆ เรียกว่า “โอ่” ดังตัวอย่างเพลงคู่หก

(โอ่)ท่อนแรกต้นเพลง

อันความโลภของมนุษย์ไม่มีสิ้นสุดดอกนางามเอย..เท่านี้ใหญ่เล่นเพลงมาตั้งแต่อายุสิบแปดปี คืนหนึ่งก็ได้ห้าบาทเท่านั้น

กระทู้

แม่ฝีปากเป็นไผ เมื่อตายไปเป็นผี ไม่เหมือนเพลงสมัยนี้เขาได้ราคากันเป็นพันราคาเป็นพัน ไม่คิดนางเอยเป็นที่..เป็นทังท่อนหลังหรือปลายเพลงจะกินเนื้อกินเอ็นกินเลนหรือกินอ่อน หากินมาแต่ก่อนก็นอนหลับกินอิ่มคืนห้าบาทอย่าว่า ก็เท่ากะราคาเต็มสตีมเพราะกางเกงสายรูดหนึ่งตัวก็สามสะ...ตังค์ (แถบบันทึกเสียงตำรับเพลงโคราชชุดที่ 1)

1.2 ประเภทของเพลงโคราช

ประเภทของเพลงโคราชในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท โดยพิจารณาภาพแบบและเนื้อหาของการเล่นเพลง ได้แก่ เพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพลงโคราชแก้บนและเพลงโคราชซิ่งหรือเพลงโคราชประยุกต์

1.2.1 เพลงโคราชดั้งเดิม

เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เกิดขึ้นในบริบทของสังคมเกษตรกรรม ในระยะแรกภาพแบบของเพลงเป็นเพลงร้องโต้ตอบชายหญิง กลอนเพลงเป็นบทร้องกรองสั้นๆ เรียกว่า “เพลงก้อม”เนื้อหาของเพลงส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกี้ยวพาราสี ประชันความรู้ตอบรู้ในเรื่องราววิถีชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมของหมอเพลงเรียกว่า “ว่าเพลงแก้กัน” ต่อมาเมื่อกลอนเพลงวิวัฒนาการมาเป็นเพลงคู่ที่สี่ คู่หก ตามลำดับ การเล่นเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็พัฒนาโดยมีการเล่น

เป็นลำดับขั้นตอนชัดเจน หมอเพลงที่ว่าแก้กันได้ชัดเจน เฉียบแหลม และมีความรอบรู้จริงเท่านั้น จะเป็นผู้ชนะใจผู้ฟัง เพราะผู้ฟังจะฟังการว่าเพลงแก้กันของหมอเพลงเป็นหลัก สำหรับภาพแบบการเล่นเพลง เนื้อร้อง และทำนองเพลงโดยเนื้อหารายละเอียดของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จะอยู่ในเนื้อหาหัวข้อต่อไป

ภาพที่ 3 การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ 12 พฤษภาคม 2555)

ภาพที่ 4 การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัยเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2558)

1.2.2 เพลงโคราชแก้บน

การนำเพลงโคราชมาเล่นแก้บนท้าวสุรนารีหรือย่าโมที่หน้าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเริ่มปรากฏประมาณปี พ.ศ. 2477 เมื่อนางสองเมือง อินทรกำแหง หัวหน้าคณะเพลงโคราชสองเมืองได้เล่าว่า ในคืนหนึ่งนั้นตนนอนหลับแล้วหลับฝันไปว่า ย่าโมมาเข้าฝัน แล้วบอกว่าถ้าต้องการแก้บนท่านแล้วประสบผลสำเร็จ ก็ให้แก้บนด้วยเพลงโคราช เพราะท่านชอบฟังเพลงโคราช มากความฝันของนางสองเมืองดังกล่าว ได้ถูกพูดต่อๆกันไปในกลุ่มหมอเพลง เนื่องจากนางสองเมือง เป็นผู้รวบรวมหมอเพลงตั้งขึ้นเป็นคณะเพลงเป็นคนแรก และมีหมอเพลงที่มีชื่อเสียงสมัยนั้นมาอยู่ที่คณะเพลงสองเมืองเป็นจำนวนมาก นางสองเมืองจึงเป็นที่เคารพของหมอเพลง ประกอบกับความเชื่อ ความศรัทธาของชาวโคราชที่มีต่อท้าวสุรนารี ทำให้การบนย่าโมด้วยเพลงโคราชเริ่มเป็นที่ยอมรับ และแพร่กระจายจากหมอเพลงสู่ชาวโคราชและคนทั่วไปที่มาบนบานศาลกล่าวย่าโม
(ปรีชา อุยตระกูล,2536:10)

บริเวณอนุสาวรีย์ ในทุกๆวันจะมีคนจำนวนมากทั้งที่อยู่ในเมืองโคราชและต่างจังหวัดมากราบไหว้ขอพร ขณะเดียวกันก็บนบานศาลกล่าวขอให้ย่าโมช่วยให้ตนประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา ส่วนใหญ่สิ่งของที่นำมาแก้บนมักเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าย่าโมชอบ เช่น พวงมาลัย หมาก พลู มะพร้าวอ่อน และเพลงโคราช เป็นต้น เมื่อผู้ใดได้รับความสำเร็จตามที่บนไว้ก็

จะย้อนกลับมาทำพิธีแก้บน โดยนำสิ่งของที่ตนได้บนไว้มาถวายอีกครั้ง ปัจจุบันคนส่วนมากที่มาบนมีความเชื่อว่าการบนย่าโมด้วยเพลงโคราชจะทำให้สิ่งที่ขอมีโอกาสประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด เพราะเชื่อว่าย่าโมชอบเพลงโคราชมาก อีกประการหนึ่งเพราะเพลงโคราช เป็นวัฒนธรรมของชาวโคราช และมีการเล่นเพลงเฉพาะในเมืองโคราชเท่านั้น ในขณะที่สิ่งของที่นำมาแก้บนอื่นๆพวกพืช ผัก ผลไม้ ดอกไม้ สามารถหามาได้ทั้งในเมืองโคราชและท้องถิ่นอื่น

การเล่นเพลงโคราชแก้บนมีภาพแบบทั่วไปเหมือนกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ จะต่างกันที่ขั้นตอนในการแสดงบางครั้งอาจจะต้องรวบรัดไปบ้าง เพราะมีการจำกัดเวลาในการแสดงขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพที่มาหาเพลง ลักษณะสำคัญของเพลงโคราชแก้บนอยู่ที่เนื้อร้องของเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเจ้าภาพ วัตถุประสงค์ที่มาบน ผลสำเร็จที่ได้รับ และผลสำเร็จของการบนย่าโมด้วยเพลงโคราชเช่นกิมเซ็นชินานุปกรณ์ ผู้เริ่มก่อตั้งคณะเพลงโคราชแก้บน เช่น หัวรถเพลงซึ่งมีร้านรับเล่นเพลงแก้บนอยู่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี กล่าวว่า “เพลงโคราชที่หาแก้บนในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ชุดด้วยกัน คือ ชุดเล็ก ประกอบด้วยหมอเพลง 2 คน ว่าเพลงประมาณ 30 นาที ชุดกลาง เพิ่มหมอเพลงเป็น 4 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน ว่าเพลงตั้งแต่ 30 นาที ไปจนถึง 1 ชั่วโมง และชุดใหญ่หมอเพลง 4 คน (หมอเพลงที่มีความสามารถของคณะ) ชาย 2 คน หญิง 2 คน ว่าเพลงตั้งแต่ 1 ชั่วโมงเป็นต้นไป อัตราค่าบริการเริ่มตั้งแต่ 400บาท 600บาท 800 บาท ต่อครึ่งชั่วโมงตามลำดับ การเล่นเพลงแก้บนไม่สามารถเล่นเพลงแบบเดิมได้ เพราะต้องเล่นให้เหมาะสมกับเวลา และอัตราค่าจ้างที่กำหนด ปกติ แต่ละวันจะมีเจ้าภาพมาติดต่อหาเพลงแก้บนเอาไว้ การเล่นเพลงแก้บนจะให้เล่นเหมือนเก่าหมดไม่สามารถทำได้เพราะเวลามีจำกัด ส่วนหมอเพลงที่เขามาเล่น ให้ก็เป็นการช่วยเหลือกัน มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ส่วนมากเขามีอาชีพทำนาเป็นหลักอยู่แล้ว มาเล่นเพลงเป็นรายได้เสริมอยู่แล้วเท่านั้น”(เชน ชินานุปกรณ์, 2556)

ภาพที่ 5 การแสดงเพลงโคราชแก้บน
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 1 มีนาคม 2558)

จากการสังเกตการเล่นเพลงโคราชแก้บนที่หน้าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พบว่า ภาพแบบการเล่นเพลงค่อนข้างมีภาพแบบตายตัว คำพูดหรือกลอนที่ใช้ก็มักเป็นคำซ้ำๆ ที่มีการตระเตรียมกันมาลวงหน้า หมอเพลงไม่จำเป็นต้องใช้ปฏิภาณโต้ตอบกันเช่นการเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ทำให้อรรถรสของเพลงลดลงไปมาก ขณะที่ผู้ฟังเพลงก็มีน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าคนที่มาฟังเพลงโคราชแก้บนโดยปกติจะมีเฉพาะเจ้าภาพที่มาแก้บนเท่านั้น เจ้าภาพบางคนเข้ามานั่งฟังได้แค่ 10 นาที ก็กลับไปก่อนแล้ว บ้างก็บอกว่าฟังไม่เข้าใจ บ้างก็เชื่อว่าเป็นการเล่นถวายให้ย่าโมฟังเท่านั้น ทำให้บรรยากาศการเล่นเพลงค่อนข้างเงียบเหงาไม่น่าสมใจเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม การเล่นเพลงโคราชแก้บนทำให้เพลงโคราชเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เพราะความนิยมแก้บนด้วยเพลงโคราชในทุกๆวันจึงมีการเล่นเพลงแก้บนกันตั้งแต่เวลาเช้าไปจนถึงดึกบริเวณสวนสาธารณะข้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี แต่ละวันจะมีหมอเพลงมากหน้าหลายตาทั้งหมอเพลงอาชีพ และหมอเพลงสมัครเล่นผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเล่นเพลงแก้บนให้กับเจ้าภาพที่มาหาเพลงวันละหลายรอบ นอกจากจะมีการเล่นเพลงแก้บนที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีแล้ว ยังพบเพลงแก้บนที่ศาลาลอยในเขตนครเทศบาลนครราชสีมาโดยจะมีหมอเพลงมาเล่นเพลงแก้บนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในวันหยุดราชการ

ภาพที่ 6 การแสดงเพลงโคราชแก้บน
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 1 มีนาคม 2558)

ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าเพลงโคราชแก้บนแทบจะไม่มีคนฟัง เพราะเจ้าภาพที่ติต่อหาเพลงเพื่อเล่นให้ย่าโมฟังเท่านั้น ประกอบกับการเล่นเพลงของหมอเพลงซึ่งส่วนมากเป็นหมอเพลงสมัครเล่นที่ว่าเพลงไม่คล่อง และกลอนเพลงที่จำกัดเจ้าภาพแต่ละคนเท่านั้น การเล่นเพลงโคราชแก้บนจึงแทบจะไม่ได้แสดงถึงไหวพริบ ปฏิภาณ ความรู้ ความสามารถในการว่าเพลงของหมอเพลงเลย สภาพของการเล่นเพลงจึงขาดอรรถรสของเพลงร้องโต้ตอบ ทำให้ไม่สามารถดึงดูดผู้ฟังได้ แต่ถึงอย่างไร เพลงโคราชแก้บนก็ยังคงมีบทบาทในสังคมโคราชตราบเท่าที่ความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คนที่มาบนมีต่อท้าวสุรนารียังไม่เสื่อมคลาย

ตัวอย่าง กลอนเพลงโคราชแก้บน (เพลงคู่หก)

หมอเพลงชายโอ่..... ตะเกียงแจ้งก็ยังสมจุดและลูกก็ต้องสมโภชแลหนาย่านาย่าโมผมนะเอยคุณวีระบนย่าไว้ก็ได้สมใจปรารถนาไม่มาหักไม่มาหาญ ไม่มาฟัน ไม่มาแทง บนย่าจะหาเพลงแล้วยิงดาเอามาขอเชิญให้ย่าจงมาฟังเน้อ อย่าให้ห่าง..เอยท่านชอบไหมและชอบแพรเหมือนหว่านแหยังชอบเพลงย่าโมเป็นคนโบราณเก่าใจประกอบชอบเพลงคุณวีระได้บนย่าไว้ เมื่อหายป่วยไข้จะได้หาเพลงมาเล่นถวายย่าโมเองรับฟังไว้นะย่าโม....เอย

หมอเพลงหญิงโอ่.....อยู่เรือนใหญ่เขาใช้มุขว่าเพลงโคราช นี่แหละถูกคุณย่าเอย...ใจแม่ตอนคุณวีระมาบนบานทองท่านดูแลจะขออะไรนั่นเล่า เขาก็ได้สมใจมุ่งไม่พาสั้นพายาว อยากเป็นท้าวเป็นพระยา ขอให้วิญาณท่านย่าท่านจง อวยช่วยพยุง อวยช่วยพยุง บ้านช่องหมองมัวแล้วอย่าขืนพายั่ว..พาเข้าคุณวีระจะนึกเอาเงินให้มีเงิน เอาทองให้มีทอง ดวงดีพี่ก๊ะน่องมีนับต้องมีถือก็อยู่กะไหนจะรุ่งเรืองเท่าเมืองหนอไทยลือลูกหลานก็ชมสมวีรสตรีไทย..เรา

1.2.3 เพลงโคราชซิ่งหรือเพลงโคราชประยุกต์

เพลงโคราชซิ่ง เป็นเพลงโคราชสมัยใหม่ที่พัฒนามาจากเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ความเป็นมาของการเล่นเพลงโคราชซิ่งเริ่มสอดแทรกการร้องเพลงลูกทุ่งหรือการร้องเพลงสมัยนิยมตามคำขอของผู้ฟัง ระหว่างการเล่นเพลงแบบดั้งเดิม ต่อมาจึงมีการจัดการแสดงแบ่งออกเป็นช่วงการเล่นเพลงแบบดั้งเดิม ต่อมาจึงมีการจัดการแสดงแบ่งออกเป็นช่วงการเล่นเพลงแบบดั้งเดิม และช่วงการร้องเพลงลูกทุ่งสลับกัน การเล่นเพลงลักษณะนี้ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่น คณะเพลงโคราชต่างๆ จึงพยายามที่จะพัฒนาภาพแบบการเล่นเพลงให้เป็นที่ถูกใจผู้ฟัง โดยการเพิ่มเครื่องดนตรีสากลบางชนิด โดยเฉพาะอิเลคโทนประกอบในช่วงการร้องเพลงลุกทุ่ง และเพิ่มหางเครื่อง หรือนักเต้นมาเต้นประกอบการร้องเพลง และต่อมาได้ประยุกต์ภาพแบบกลอนเพลงแบบดั้งเดิมให้มีความทันสมัยโดยสามารถร้องเข้ากับเครื่องดนตรีสากลได้ (กำปั่น บ้านแท่น, 2556)

เพลงโคราชซิ่งเป็นภาพแบบการแสดงหนึ่งที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเพลงโคราชแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกในภาพแบบการแสดงคอนเสิร์ตเช่นเดียวกับวงดนตรีลูกทุ่งของไทย อาจกล่าวได้ว่า เพลงโคราชดั้งเดิมเป็นเพลงเพื่อการฟัง เพลงโคราชแก้บนเป็นเพลงประกอบพิธีกรรม และเพลงโคราชเป็นเพลงเพื่อการดู การฟัง และการมีส่วนร่วม เพราะเพลงโคราชวิ่งเป็นการแสดงที่รวมความบันเทิงหลายภาพแบบทั้งเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงสตริงหมอลำ หรือแม้แต่เพลงสากล

คณะเพลงโคราชที่เล่นเพลงโคราชซิ่งเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ชม ผู้ฟังได้แก่ คณะกำปั่น บ้านแท่น คณะแสง สมชิด คณะลำดวน หินโคนดง คณะติมหลอด ท่ากระทุ่ม และคณะลำยวง จานเหนือ หมอเพลงในคณะเพลงเหล่านี้ได้ริเริ่มปรับเปลี่ยนการเล่นเพลงอย่างดั้งเดิมให้ทันสมัย

ภาพที่ 7 ภาพการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์
(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

ภาพที่ 8 ภาพการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์
(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

1.3 เนื้อหาของกลอนเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นเพลงร้องโต้ตอบที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการด้นกลอนสดโต้ตอบกันของหมอเพลง โดยจำเอาคำร้องของอีกฝ่ายหนึ่งมาแก้กลับเป็นทำนองเกี้ยวพาราสีหรือทดสอบภูมิปัญญากัน ซึ่งเนื้อหาของกลอนเพลงจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาวไทยโคราชซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต โลกทัศน์ และภูมิปัญญาของหมอเพลงและชาวโคราชในด้านต่างๆเป็นอย่างดี

อาจกล่าวได้ว่าเพลงโคราชมีคุณค่าที่สำคัญประการหนึ่งอยู่ที่การร้องเล่นเพลงแก้กันด้วยไหวพริบปฏิภาณ หมอเพลงใหญ่ เมืองคงกล่าว่า หมอเพลงที่ดีจะต้องรอบรู้และเป็นปราชญ์ของชาวบ้านสามารถนำสิ่งที่รู้และประสบการณ์มาใช้แก้ปัญหาในการด้นเพลง หมอเพลงควรเป็นคนดีมีคุณธรรม(กำปั่น บ้านแท่น, 2556)

ซึ่งในการด้นกลอนสดของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนี้จะแสดงให้เห็นโลกทัศน์ในด้านต่างๆออกมาชัดเจน ยิ่งถ้าเป็นหมอเพลงรุ่นใหญ่ที่ฝึกฝนและมีประสบการณ์มายาวนาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการด้นกลอนสดจะไม่ติดขัด โดยเนื้อหาขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเล่น และบางครั้ง ก็แล้วแต่เจ้าภาพที่หาเพลงโคราชไปเล่น เป็นผู้กำหนดว่าจะให้เล่นเรื่องอะไร หมอเพลงโคราชรุ่นเก่า จะเน้นเรื่องการใช้ปฏิภาณไหวพริบ นิทานชาดก และเคร่งครัดมากในเรื่องสอนศีลธรรม หมอเพลงโคราชรุ่นใหม่ มักจะเล่นตามคำเรียกร้องของผู้ฟัง และบางคน ไม่เคร่งครัดในเรื่องศีลธรรมมากนักโดยเนื้อหาของเพลงโคราชเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1. สุภาษิต และคำสั่งสอน
2. เจตคติต่อสังคม
3. ความเชื่อถือและค่านิยม
4. ความเป็นอยู่ อาชีพ และสภาพสังคม
5. วรรคดีไทย
6. นิทานพื้นบ้านและนิทานชาดก
7. ประวัติศาสตร์และวีรสตรีไทย
8. การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการพูดจาโต้ตอบกัน
9. ความรัก
10. ธรรมในพุทธศาสนา

1.4 การเขียนกลอนเพลงโคราช

แม้จะทราบว่า คณะสัมผัสของเพลงโคราชเป็นอย่างไร แต่การเขียนกลอนหรือแต่งกลอน ไม่อาจกระทำได้ง่ายนัก การบรรจุคำลงตามคณะ ให้ถูกต้องสัมผัสบังคับได้นั้น ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถร้องเป็นทำนองได้ เช่นเดียวกันกับที่ปรากฏในวรรณคดีบางประเภท โดยเฉพาะวรรณคดีการละคร ว่ามีกลอนบทละครบางเรื่อง ที่ไม่สามารถนำไปร้องหรือเล่นละครได้จริง เพราะแม้จะถูกต้องตามสัมผัสบังคับทุกประการ แต่ลีลาของกลอน ไม่สอดคล้องกับทำนองการร้องเพลงโคราชก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะเขียนกลอนโคราชได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่รู้จักทำนองจังหวะ และลำนำของเพลงโคราชได้ว่าเป็นอย่างไร ต้องจำได้แม่นว่า ลำนำทำนองและจังหวะเป็นอย่างไร นั่นย่อมหมายถึงว่า ผู้ที่จะจดจำลำนำจังหวะและทำนองได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่เคยฝึกหัดร้องเพลงโคราชให้จำได้มากๆ หมั่นฝึกฝน จนรู้เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงสั้น เสียงยาวและฟังจังหวะแม่นยำ หรือเคยชินเมื่อได้สัมผัสกับกลอนเพลงบ่อยๆ ก็จะจำได้ขึ้นใจ เมื่อจะแต่งกลอน หรือนึกกลอนใหม่ ก็ใช้คำไปตามทำนอง หรือจังหวะที่จำได้นั้นเป็นเกณฑ์ ดังนั้นแม้หมอเพลงโคราช จะไม่ได้เรียนหรือศึกษาเกี่ยวกับคณะสัมผัส หรือลักษณะกลอนเพลงโคราช ในภาคทฤษฎี แต่จากการท่องกลอนบ่อยๆ ฝึกหัดว่าเพลงด้วยความพยายาม ก็จะรู้ได้ว่า คำคล้องจองหรือสัมผัส และลีลาของเพลงเป็นอย่างไร ถ้าหากมีความรู้การใช้คำ หรือมีความรู้แตกฉานในด้านภาษา ก็จะสามารถหาคำ มาใส่ในกลอน ให้สามารถร้องเป็นเพลงได้ ครูเพลงทั่วไป จึงแต่งกลอนเพลงได้ในลักษณะเขียนไปตามลีลานี้ หรือหมอเพลง ที่มีประสบการณ์พอสมควร จะสามารถด้นกลอนหรือว่ากลอนสดได้ทันที ส่วนที่ยังไม่ชำนาญ ใช้วิธีท่องจำกลอนเพลงให้ได้มากๆ จึงจะสามารถสังเกตได้ว่า หมอเพลงคนเดียวกัน ถ้าเขาเล่นต่างโอกาส ต่างสถานที่ มักจะมีเนื้อร้อง และทำนองซ้ำๆ กันอยู่มาก หรือสังเกตได้อีกว่าหมอเพลงหลายๆ คน ที่เรียนมา จากครูคนเดียวกัน ก็จะมีลีลาการร้อง ทำนอง จังหวะเพลงคล้ายคลึงกัน สำหรับผู้ที่จะฝึกหัดเขียน หรือแต่งกลอนเพลงโคราช ก็จะต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกันคือ ศึกษาส่วนประกอบต่างๆ ของเพลงโคราชให้เข้าใจ และต้องร้องเพลงโคราชได้ เมื่อเขียนมาแล้วก็ลองร้องดู ถ้าตรงไหนใช้เสียงผิดไป จากลีลาของเพลง ก็สามารถแก้ไข หรือปรับเข้ากับลีลานั้นได้

ภาพแบบของกลอนเพลงโคราช มีดังนี้
เพลงก้อม เป็นเพลงขนาดสั้น แบ่งย่อยออกได้เป็น 2 แบบ คือ
แบบที่ 1

พอได้กินหมากดิ๊บ เลยไม่อยากหยิบหมากเน่อว
พอเห็นสามสิบกลีบ มันนนึกอยากบีบมักเนอว
เราวาสนาไม่สม ไม่ได้กางร่มคางเคอว
เวลาไก่กินเข่า ไม่ได้ยินเสียงแม่เถ่าร่องเอ่อว

กลอนแบบนี้มีบทละ 2 วรรค วรรคละ 2 จังหวะ วรรคหน้าใช้คำวรรคละ 5-7 คำ วรรคหลังใช้ 5-9 คำคำสุดท้ายของจังหวะที่ 2 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 3 และคำสุดท้ายของแต่ละบทจะเป็นเสียงสระเดียวกัน ดังแผนผังต่อไปนี้

แบบที่ 2

ไม่ใช่ทางโล่งทางเลื่อน ใหญ่แล้วต้องเรียนทางจัด
คนหัวล่านช่วยแรงคนตั้ด เหมือนกลองแตกช่วยแรงคนตี

กลอนแบบนี้มีบทละ 4 วรรค วรรคละ 2 จังหวะ รวม 8 จังหวะ ใช้คำประมาณวรรคละ 4-7 คำ ทั้งวรรคหน้าและวรรคหลัง คำสุดท้ายของจังหวะที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 3 และคำสุดท้ายของจังหวะที่ 4 สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 6 บางครั้งอาจมีสัมผัสพยัญชนะต้นในคำสุดท้ายของจังหวะที่ 6 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 7

เพลงคู่สี่ เป็นเพลงที่มีขนาดยาวกว่าเพลงคู่สอง คือมีบทละ 6 วรรค วรรคละ2 จังหวะ รวม 12 จังหวะ แลใช้คำวรรคละ4-7 คำ คำสุดท้ายของจังหวะที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 3 คำสุดท้ายของจังหวะที่ 4 สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 6 คำสุดท้ายของจังหวะที่ 8 สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 12 และคำสุดท้ายของจังหวะที่ 10 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 11 คำสุดท้ายของจังหวะที่ 6 กับคำพูดสุดท้ายของจังหวะที่ 8 จะมีพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน และจะมีคำลงต่อจากจังหวะที่ 12 อีก 1 คำเช่น

มาพ่บก๊กก็เก็บ มันหน่าเจ๊บหัวจิ๊ด
พระนเรศร์ทรงฤทธิ์ จะมาทำร่ายเมรี
จะมาฮักพวกห่อผ่า จะให้สมน่ำหน่า(ผัวเอย) เมียนี-ไป.
เก็บมะม่วงรู่หาว เก็บมะนาวรูโห่
พระทรงธรรม์พุทโธ เมียไม่เคยสักที
เก็บหน่อยไม่หน้า ซึ่งทำกรรม(ผัวเอย) ฮักกิ่ง-ไป
แต่พอใบเหลืองห่อยลงมาเราต้องฆ่างัวตาย
ย่กสาสูงเอาสาวสวย นีว่าวงสรวงเจ้าสวน
จะทำคุมเหงฮักหาญ จะมาทำกลางคัน(ผัวเอย) ไม่ควร-ไป+

เพลงคู่หก เป็นเพลงที่เพิ่มจำนวนคำ จำนวนวรรค และสัมผัส จากเพลงคู่สี่ที่ใช่ร้องกันอยู่ในปัจจุบัน เช่น ท่อนแรก (ต้นเพลง) โอ้โอ่.....จะปลูกมะนาวเอาไว้ซักต้น แต่พอกิ่ง

โดน…(ดอกนาน้องนา) มันงามสง่าพอมะนาวเป็นหน่วยจะทำกรวยไว่บูชา จะเกลี้ยกล่อมถนอมไว่เหมือนต้นไม้ในป่าสงวน

(กระทู้)

ปลูกมะนาวหน่วยโหน่งกิ่งมันลงหน่อยหน่อย มะนาวหน่วยมาหน่อยจะคล่าวแทนนม

หน่านวล นมแม่หน่านวล มะนาวเป็นหน่วย กิ่งมันก็กวย-ก็โน่ม(ตบมือ)ท่อนหลัง จะชังหนามมะนาวนี้ มันคือจะดีกั่วน่าวนมยามพั่กร่อนได้ผ่อนร่มอาศัยเงามะนาว นางจะปลูกมะนาวเอาไว้เหล่นเหล่นให้กิ่งมันเอนเป็นเท่นนั่งเวลาฉันนึกจะเก็บมะนาวมาคล่าวแทน...หน่ม....

เพลงคู่หกแต่ละกลอน จะแบ่งเป็น 2 ท่อน ท่อนละ 8 วรรค โดยท่อนแรกจะมีวรรคละ 4 จังหวะ ส่อนท่อนหลังมีวรรคละ 2 จังหวะ เพลง 1 บท จะมีจังหวะรวม 48 จังหวะกลอนเพลงท่อนแรก จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือต้นเพลง 4 วรรค และกระทู้ 4 วรรค ในส่วนกระทู้ของเพลงคู่หกนี้จะใช้คำจังหวะละ 2-3 คำ ส่วนท่อนรกที่เป็นต้นเพลงและท่อนหลังจะมีจังหวะ2-4 คำสัมผัส จะมีทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะก.สัมผัสสระ คำสุดท้ายของจังหวะที่ 4 ของท่อนแรก สัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 6 คำสุดท้ายของจังหวะที่ 8 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 12, คำสุดท้ายของจังหวะที่ 16 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 24, คำสุดท้ายของจังหวะที่ 20 คำสุดท้ายของจังหวะที่ 22

ส่วนในท่อนหลังนั้นมี 16 จังหวะ คำสุดท้ายของจังหวะ 6, คำสุดท้ายของจังหวะที่ 8 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 12, คำสุดท้ายของจังหวะที่ 10 กับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 11และคำสุดท้ายของจังหวะที่ 16 ของท่อนที่ 2 จะไปรับสัมผัสกับคำสุดท้ายของจังหวะที่ 32 ของท่อนแรกข. สัมผัสพยัญชนะ

1.คำสุดท้ายของจังหวะที่ 4,8ของท่อนแรก มักจะใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน

2.คำสุดท้ายของจังหวะที่ 2,24, 28, 32 ของท่อนแรก มักจะใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน

3.คำสุดท้ายของจังหวะที่ 2,4,8 ของท่อนหลัง มันใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน

4.คำสุดท้ายของจังหวะที่ 10,12,14,16 ของท่อหลัง มักใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน

หมายเหตุ

1.ในจังหวะที่ 7 และ 31 ของท่อนแรก ที่อยู่ในวงเล็บ จะใช้การเอื้อนแทน

2.ในจังหวะที่ 25-26 ของท่อนแรก ที่อยู่ในวงเล็บ จะไม่มีก็ได้หรือบางกรณีจะใช้คำซ้ำกันจังหวะที่ 23-24

เพลงคู่แปด มีลักษณะคล้ายกับเพลงคู่หก ต่างกันตรงท่อนที่เรียกว่ากระทู้ จะเพิ่มคำมากขึ้นในแต่ละจังหวะ คือมีจังหวะละ 3-4 คำ จากตัวอย่างกลอนเพลงคู่หกนำมาเพิ่มคำในแต่ละจังหวะให้เป็นเพลงคู่แปด

กระทู้เพลงคู่หก

ปลูกมะนาวหน่วยโหน่ง,กิ่งมันลงหน่อยหน่อยมะนาวหน่วยมาหน่อยจะคล่าวแทนนมหน่านวลนมแม่หน่านวลมะนาวเป็นหน่วยกิ่งมันก็กวย-ก็โน่ม(ตบมือ)

กระทู้เพลงคู่แปด

จะปลูมะนาว ป่า หน่วยโหย่ง ให่ กิ่งมันลงหน่อยหน่อย

มะนาวหน่วย ขึ่น มาหน่อย, จะคล่าวแทนนมแม่หน่านวล

ผมแม่หน่านวล, มะนาวเป็นหน่วยกิ่งมันก็กวย-ก็โน่ม

(คำที่เป็นตัวเอน คือคำที่เพิ่มเข้าไปในแต่ละจังหวะ)

เพลงคู่สิบ มีลักษณะคล้ายเพลงคู่หกและเพลงคู่แปด ต่างกันท่อนที่กระทู้จะเพิ่มคำมากขึ้นในแต่ละจังหวะคือ มีวรรคละ 4 คำ ละ 4 วรรคแรกของท่อนหลัง ก็จะเพิ่มจำนวนคำเป็นจังหวะละ 4 คำ เช่นเดียวกัน เช่น

โอ้โอ่...ทำไมจะไม่ได้,แม่สาวคนงาม เข้ามานอนนำ(ดอกนาน่องเอย.....) ก๊ะบ้านหนุ่มถ้าหากได้ก่ะน่องสาวพี่จะเฝ้านอนตุ้ม กับแม่ช่ออัญชันดอกเนอบานนวลเวลาพี่นึกนิกนิกแหนกแหนก จะเข้าไปแหวกดูพุงน่อยน่อย จะค่อยตะกี๊ดนิดนิดหน่อยหน่อยดูเขียดตะนาแม่ขานวลนวล ดูเขียดตะนาแม่ขานวลนวลบ่อนยัวยวนเคยหน่อนหน่อน ที่จะเฝ้านอนนอน-นั่ง(ตบมือ)

เวลาพี่นึกนิกแหนก	จะเข่าไปแหวกดูพุงหน่อยหน่อย
จะค่อยตะกี๊ดนิดนิดหน่อย	ทำมือโน่มโน่มประโลมนอนอน
จะเปิดน่ำเข่านา	ให่ถถวมหญ่าไซนอน
จนปลาค่าวมันเข่าไปนัว	ในงาไซ-นาง

กลอนเพลงโคราชในบทหนึ่ง ๆ นั้น อาจจะมีลักษณะผสมระหว่างคู่หกกับคู่แปดหรือคู่สิบกับคู่แปดก็ได้ เช่น ถ้ากระทู้เป็นคู่แปด ในสี่วรรคแรกของท่อนหลัง อาจจะมีจำนวนคำ

เท่ากับกระทู้ของเพลงคู่หก หรือถ้ากระทู้ของท่อนแรกเป็นเพลงคู่สิบ สี่วรรคแรกท่อนหลังอาจจะมีจำนวนคำเท่ากับกระทู้ของเพลงคู่แปดก็ได้ เช่น

จะปลูกมะนาวเอาไว่ซักต้น
แต่พอกิ่งโดน(ดอกนาน้องนา...)มันงานสง่า
พอมะนาวเป็นหน่วยจะทำกรวยไว่บูชา
จะเกลี้ยกล่อมถนอนไว่เหมือนต้นไม้ในป่าสงวน
จะปลูกมะนางที่หน่วยโหน่งให้กิ่งมันลงหนอยหนอยหน่อยหน่อย
มะนาวเป็นหน่วยขึ่นมาหน่อย จะคล่าวแทนนมแม่หน่า นวลนวล
นมแม่หน่านวลนวล มะนาวเป็นหน่วย กิ่งมันก็กวย-โน่มโน่ม (ตบมือ)
จะชังหนามมะนาวนี มันคือจะตีกั่วหนาวนม
ยามกักร้อนได้ผ่อนร่ม อาศัยเงามะนาวนาง
จะปลูกมะนาวเอาไว่เหล่นเหล่น ให้กิ่งมันเอนเป็นแท่นนั่ง
เวลาฉันนึกจะเก็บมะนาว มาคล่าวแทน-นม

1.5 รูปแบบและวิธีการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เพลงโคราชแบบดั้งเดิม ในระยะแรกภาพแบบของการแสดงเป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างหมอเพลงชาย-หญิง กลอนเพลงก็จะเป็นบทร้อยกรองสั้นๆเรียกว่า “เพลงก้อม” เนื้อหาของเพลงส่วนมากเป็นเพลงที่เกี้ยวพาราสีกันของชายหญิง หรือเป็นการประชันความรอบรู้ในเรื่องราวของวิถีชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมของหมอเพลง กลอนเพลงที่ใช้เล่นก็มีการใช้ เพลงคู่สี่และเพลงคู่หก ในการแสดงบางครั้งมีการสมมติสถานการณ์เป็นเรื่องราวต่างๆ เช่น เรื่องผัวเมีย เรื่องธรรมะ หมอเพลงผู้ที่ทำการแสดงจะต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ ความรู้ความสามารถว่าเพลงตอบโต้กันอย่างเต็มที่ หมอเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจึงเป็นผู้ที่รอบรู้เรื่องราวต่างๆในหลายๆด้าน ทั้งภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคม ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ที่ให้ทั้งความรู้และความสุขของผู้ฟัง

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในสมัยก่อนไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่หรือเวลา เพลงโคราชเป็นเหมือนภาษาที่ใช้สื่อสารกันในวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยชาวบ้านจะพูดจาทักทายกันเป็นเพลง ใช้เพลงในการเกี้ยวพาราสีของชายหนุ่ม หญิงสาว หรือร้องเล่นเพลงเพื่อความสนุกสนานในยามว่างหรืองานบุญ งานฉลองต่าง ๆ ต่อมาสภาพเพลงก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการแสดงเพลงพื้นบ้าน มีขนบธรรมเนียมในการเล่นเพิ่มมากขึ้น บทบาทของเพลงก็เปลี่ยนไป ปัจจุบันเพลงโคราชกลายเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่าเล่นเพื่ออะไร มีการว่าจ้าง

ไปในโอกาสต่างๆ เช่น งานมงคล งานแลองสมโภช งานบวช รวมไปถึงงานศพ สภาพทั่วไปในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจาการศึกษาและสังเกตการแสดงของบรรดาหมอเพลง พบว่ามีการยืดหยุ่นค่อนข้างสูง หมอเพลงจะสังเกตปฏิกิริยา และความพอใจของผู้ชมอยู่ตลอดเวลา ทำให้การแสดงหรือการเล่นเพลงไม่เป็นลำดับขั้นตอนตามที่กล่าวมา และผลจากการแสดงทำให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานมาก การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนและมีชื่อเรียกตามเนื้อร้องของเพลง ดังนี้การเล่นเพลงโคราชซึ่งกลอนเพลงมีชื่อเรียกตามเนื้อหาต่างๆ แต่พอจะสรุปการเล่นเป็นขั้น ๆ ได้ดังนี้

1. เพลงเกริ่น ฝ่ายชายจะขึ้นเวทีก่อน บอกเกริ่นให้รู้ถึงเหตุที่จัดให้มีการเล่นเพลงขึ้นเพื่ออะไร งานอะไร ใครเป็นเจ้าภาพ มีจุดประสงค์อย่างไร ให้ผู้ที่มาฟังได้ทราบ และอาจมีการขออภัยผู้ชมก่อน ถ้าสุ้มเสียง หรือการแสดง บกพร่อง

2. เพลงเชิญ ฝ่ายชายจะต้องร้องเชิญให้ฝ่ายหญิงลงจากเรือนมาเพื่อว่าเพลงกับตน

เพลงตัดเชิญ ฝ่ายหญิงจะร้องแก้ว่าการที่ลงมาช้าเพราะเป็นผู้หญิงก็ต้องแต่งกายให้สวยงาม อาจล่าช้าไปบ้างต้องขออภัย

3. เพลงถามข่าว ฝ่ายชายจะถามผู้หญิงว่า ชื่ออะไร บ้านอยู่ที่ไหน มีอาชีพอะไร

4. เพลงเปรียบ เป็นเพลงที่ทั้งสองฝ่ายกระทบกระเทียบเสียดสีซึ่งกันและกัน

5. เพลงไหว้ครู ร้องเพื่อระลึกถึงครู อาจารย์ซึ่งนำความรู้สั่งสอนมา ไหว้ทั้งคุณพระรัตนตรัย และพญามาร

6. เพลงปรึกษา หลังจากไหว้ครูแล้ว ก็จะปรึกษากันว่าจะเริ่มเล่นเรื่องอะไรก่อนดี

7. เพลงเกี้ยว เพลงเกี้ยวนี้มีหลายอย่าง ทั้งเกี้ยวธรรมดาและเกี้ยวหลอก ๆ

8. เพลงชวน เกี้ยวแล้วเมื่อชอบพอกัน ก็ชวนกันหนีหรือชวนไปชมนก ชมไม้

9. เพลงชมธรรมชาติ พรรณนาความงามของธรรมชาติ

10. เพลงเรื่อง เป็นเพลงที่เล่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เรื่องเวสสันดร สุภมิต เกสินี เป็นต้น

11. เพลงลองปัญญา เป็นการซักถามประวัติของบางสิ่งบางอย่าง เพื่อทดสอบปัญญา

12. เพลงเกี้ยวแกมจาก ฝ่ายหญิงและชายสั่งลากันอวยชัยให้พรฝ่ายตรงกันข้าม บางทีก็ชวนไปอยู่ด้วยกัน

13. เพลงปลอบ เป็นเพลงที่บอกอย่าให้เสียอกเสียใจเมื่อลา

14. เพลงจาก เป็นเพลงที่บอกถึงความจำเป็นต้องจากลา

15. เพลงคร่ำครวญ แสดงถึงความรันทดในการพลัดพรากจากกัน

16. เพลงให้พร เป็นการให้พรเจ้าภาพ ผู้ดู รวมถึงหมอเพลงด้วยกัน

17. เพลงลา กล่าวลาเจ้าภาพ ผู้ดู และหมอเพลงที่ร่วมเล่นด้วยกัน

1.6 ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

หมอเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมักมีความเชื่อเรื่องโชคลาง เช่น การก้าวเท้าขึ้นโรงเพลงก่อนที่จะมีการแสดง โดยหมอเพลงบางท่านจะมีการดูทิศ การก้าวเท้าแรกที่จะขึ้นโรงเพลงต้องดูทิศทางลมโดยการหายใจด้วยจมูกด้านซ้ายคล่องก็ก้าวเท้าซ้ายขึ้น หรือหากจมูกด้านขวาหายใจสะดวกก็ก้าวเท้าขวาขึ้น เมื่อขึ้นไปบนเวทีแล้วก็จะมีการเป่าคาถามหานิยม เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังชื่นชอบ หรือบางครั้งก็จะมีคาถาที่สะกดหมอเพลงฝั่งตรงข้ามที่เวลาที่มีการประชันกัน บางคนเชื่อว่าหลังคาโรงเพลงที่ใช้แสดงถ้าหากมีการมัดตอกหรือสิ่งอื่นใดจะทำให้คาถาอามหรือสติปัญญาในการว่าเพลงเสื่อมลงด้วย ก็มักจะมีการขอให้เจ้าภาพมีการแก้ตอกออกก่อนก็มีคาถาส่วนใหญ่ที่หมอเพลงมักท่องก่อนทำการแสดงได้มาจากการเข้ากรรมของหมอเพลงนอกจากความเชื่อเรื่องโชคลางแล้วหมอเพลงก็มีความเชื่ออื่นเหมือนกับชาวพุทธทั่วไป เช่นเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความกตัญญูต่อบุพการี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คลอดจนความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้น (ใหญ่ เมืองคง, 2540)

ในด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่หมอเพลงทุกคนต้องปฏิบัติก่อนทำการแสดงคือการไหว้ครู หมอเพลงจะทำพิธีไหว้ครูก่อนแสดงเสมอปกติเครื่องไหว้ครูเจ้าภาพผู้จัดงานจะต้องจัดเตรียมหาไว้ให้ประกอบด้วยผ้าขาว 1 ผืน กรวยพระ 1 กรวย ดอกไม้ ธูป เทียนและเงินค่ายกครู 6 บาท สำหรับงานธรรมดา และเงินจำนวน 12 บาทสำหรับงานศพ ผ้าขาวที่ใช้หมอเพลงจะคืนให้เจ้าภาพหลังจากที่ทำการแสดงเสร็จ หมอเพลงเมื่อรับเครื่องไหว้ครูมาจากเจ้าภาพจะทำพิธีไหว้ครูเริ่มจากไหว้บุพการีไหว้ครูบาอาจารย์ทั้งที่ยังมีชีวิอยู่หรือล่วงลับไปแล้วไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งที่ฝ่ายธรรมะและอธรรมจากนั้นก็จะส่งต่อๆกันไปให้หมอเพลงคนอื่นไหว้กันจนครบทุกคนเมื่อหมอเพลงทั้งหมดทำพิธีไหว้ครูเสร็จก็จะไปไหว้เจ้าที่เจ้าทางของเจ้าภาพต่อไป

1.7 การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ผู้ชาย ส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าโจงกระเบน ผ้าที่จะนำมานุ่งส่วนใหญ่ จะเป็นผ้าไหมหางกระรอก ซึ่งเป็นผลิตผลของชาวโคราชผลิตกันขึ้นมาเอง หรือบางทีก็ใช้ผ้าม่วงแทนก็มี เสื้อที่ใช้นั้นเป็นเสื้อคอกลม แขนสั้น สีไม่จำกัด มีผ้าขาวม้าคาดเอว ภาษาโคราชว่าใช้ผ้าขาวม้า "เคียนพุง" เครื่องประดับอื่น ๆ นอกจากนี้แล้ว ส่วนใหญ่ไม่มี หมอเพลงบางคนก็แขวนพระเครื่องบ้าง

ผู้หญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน เหมือนหมอเพลงผู้ชาย ผ้าที่ใช้นุ่งก็เป็นผ้าไหมหางกระรอกหรือผ้าม่วงเสื้อนิยมสวมเสื้อรัดภาพ ไม่มีปก แขนสั้น ในสมัยก่อนนั้นผู้หญิงไม่สวมเสื้อ มีแต่ผ้ารัดอก และใช้ผ้าสะไบเฉียง พาดไหล่ นอกจากนี้บางคนนิยมใช้พลูจีบทัดหูทั้งนี้เพราะผู้หญิงไม่รู้จักชายหูชายตา ครูเพลงเลยสอน ให้หัดชำเลืองดูพลูจีบที่ทัดหู

ภาพที่ 9 ภาพตัวอย่างการแต่งกายของผู้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

ภาพที่ 10 ภาพตัวอย่างการแต่งกายของผู้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

1.8 ลักษณะเวทีเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ในสมัยก่อนนั้นการเล่นเพลงโคราชไม่จำกัดสถานที่ อาจเล่นบนบ้านหรือลานบ้านก็ได้ เพียงแต่นำครกตำข้าว (ครกซ้อมมือ) มาวางคว่ำลง แล้วหาถังตักน้ำวางไว้บนครกนั้น เพื่อให้หมอเพลงได้ดื่มแก้คอแห้ง ในยุคที่ยังไม่มีไฟฟ้าแสงสว่าง ชาวบ้านมักจะทำไต้ช้าง หรือไต้รุ่ง ให้แสงสว่างแทน ลักษณะของไต้ช้างหรือไต้รุ่ง ทำด้วยไม้ไผ่ยาวประมาณ 5 ศอก ปลายข้างหนึ่งจักด้วยมีด แผ่ออกสานด้วยไม้ไผ่เป็นภาพกระทะใส่ดินกรุ ใส่ชันผสมไม้ผุ ๆ หรือแกลบ จุดให้แสงสว่าง ปลายอีกข้างหนึ่งฝังดินใกล้ ๆ กับครก ต่อมาใช้ตะเกียงเจ้าพายุ หรือตะเกียงลาน จุดแทนไต้รุ่ง เวที ก็เปลี่ยนมาเป็นลำดับ คือ มีเสา 4 เสา ยกพื้นปูกระดาน สูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร หลังคามุงด้วยก้านมะพร้าว ที่กลางพื้นเวทีก็ยังมีถังใส่น้ำตั้งอยู่เช่นเดิม เมื่อก่อน ที่ยังไม่มีเครื่องขยายเสียงนั้น หมอเพลงต้องเสียงดัง พอที่จะฟังได้ยิน แต่ปัจจุบันสิ่งที่ช่วยให้แสงสว่าง ในการเล่นเพลงโคราชคือ ไฟฟ้าและมีเครื่องขยายเสียง ที่ดังกว่าเสียงหมอเพลงในครั้งก่อน ๆ เป็นประโยชน์ทั้งผู้ฟังและหมอเพลง

1.9 ท่ารำของเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ท่ารำพอจะจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ท่ารำช้า ลักษณะการรำผู้ชาย จะกางแขนทั้งสองข้างออกพองาม มือแบออกรำขึ้นลงข้างต้น ส่วนขา ย่างตามจังหวะ ของกลอนเพลง สมัยก่อนผู้ชายจะวาดวงแขนกว้าง ผู้หญิงรำเหมือนฝ่ายชาย ต่างกันที่จีบมือ และวงแขนแคบ

2. ท่ารำเร็ว ฝ่ายชายจะรำเหมือนท่ารำช้า แต่เร่งจังหวะการรำให้เร็วขึ้นตามกลอนเพลง อีกทั้งต้องรำรุดหน้า เข้าหาฝ่ายหญิง ทำนองว่า จะเข้าไปถูกเนื้อต้องตัว ท่ารำเหมือนท่ารำช้า เมื่อฝ่ายชายรุกมา หญิงก็จะรำถอยหนี มือทั้งสอง ต้องคอยรำปัดป้อง มิให้ฝ่ายชายถูกเนื้อต้องตัวได้ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อห้ามสำหรับหมอเพลง ฝ่ายชาย จะถูกเนื้อต้องตัวฝ่ายหญิงไม่ได้ปรัชญาเบื้องหลังท่ารำ มีว่า การที่ผู้ชายวาดวงแขนกว้าง เป็นการแสดงการปกป้อง คุ้มครองฝ่ายหญิง ผู้หญิงวาดวงแขนแคบ แสดงการฉอเลาะ ตอนแรกชายจะรุกหญิงถอย และตอนหลังหญิงจะรุก ชายถอย แสดงว่าหญิงจะชนะทุกครั้ง ในเรื่องเพศท่ารำ ในการแสดงเพลงโคราชมีท่าประกอบการแสดง ดังนี้

ท่ารำปลาไหลพันพวงมือของฝ่ายชายและหญิง จะซ้อนรำกระหวัดกันไว้ ประหนึ่งปลาไหลที่เอากายพันกันเป็นพวงพร้อมทั้งสืบเท้าไปข้างหน้า 2 ก้าว และถอยหลัง 2 ก้าว และเดินหน้าอีก 2 ก้าว ย่อกายตามจังหวะเพลงเมื่อถึงช่วงกลาง กลอนเพลงจะหยุด ฝ่ายชายจะเบี่ยงกายไปด้านซ้ายมือและจะยืนรำไปจนจบบทกลอนเพลง

ท่ารำประจัญบานเป็นท่าที่ใช้ประกอบกับเพลงที่ต่อสู้กันในทางปฏิภาณไหวพริบ เช่น เพลงเปรียบท่าทาย เพลงถาม-ตอบปัญหา ต้องวางท่าดั่งสิงโตเจอพระยาราชสีห์ การรำก็จะ

ใช้ได้ทุกท่ารำ แต่มีลักษณะแข็งขัน ในขณะสืบเท้ารำ ก็จะส่งเสียงว่า ชัยชนะๆๆ ไปตลอด เป็นการขู่และขวัญคู่ต่อสู้

ท่ารำช้างเทียมแม่ฝ่ายหญิงจะยืนเยื้องหน้าฝ่ายชายนิดเดียว มือทั้งสองฝ่ายจะรำซ้อนขึ้นและลงพร้อมกัน จะรำสืบเท้าไปข้างหน้า 3 ก้าว โดยการย่อตัวให้เข้ากับการร้องกลอนเพลงโคราชเมื่อเดินไปข้างหน้า 3 ก้าว จะต้องถอยหลัง 2 ก้าว โดยฝ่ายชายและหญิงจะต้องประกบกันอย่าให้ห่าง เมื่อถอยหลัง 2 ก้าวแล้วจะต้องสืบเท้าไปช้างหน้าอีกสองก้าว พร้อมกับจังหวะการเดินกลอนเพลงจบพอดี

ท่ารำ ท่าย่อง ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะรำหันหน้าเข้าหากันจะย่อกายลงแต่พองามตามจังหวะเพลงเป็นท่ารำที่ไม่ต้องมีการพลิกแพลงอะไร จะใช้เป็นท่าสำหรับพักเหมือนท่าที่ทหารยืนพัก เพราะหลังจากรำท่าต่างๆ เหน็ดเหนื่อยแล้วก็จะกลับมาใช้ท่านี้ เพื่อเป็นการพักแรง

ท่ารำ ท่าจ๊กจะผสมท่าปลาไหลพันพวงก็ได้ หรือท่าช้างเทียมแม่ก็ได้ แต่มือของฝ่ายชายรำเหมือนจะจ๊ก(ล้วง) เพื่อแกล้งจะให้ถูกฝ่ายหญิงก็จะรำปัดป้องเอาไว้เป็นการหยอกล้อเพื่อให้เกิดความสนุกสนานผู้ฟังก็จะเชียร์ ไปตามจังหวะการสืบท่ารำ(เสรี ดอกพะยอม, 2553)

ภาพที่ 11 ภาพหมอเพลงกำปั่น บ้านแท่นและหมอเพลง กาเหว่า โชคชัยแสดงท่ารำในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

ภาพที่ 12 ภาพหมอเพลงกำปั่น บ้านแท่นและหมอเพลง กาเหว่า โชคชัยแสดงท่ารำในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

(จากการถ่ายภาพของหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่น เมื่อ12 พฤษภาคม 2555)

1.10 การฝึกเพลงโคราช

การฝึกเพลงโคราชนั้น ส่วนใหญ่ผู้มีใจรักในการที่จะเป็นหมอเพลงแล้ว มักไปฝากตัวเป็นศิษย์ กับครูเพลงโดยตรงมีบางรายที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องการให้ลูกเป็นหมอเพลงก็นำไปฝากกับครูเพลง และบางรายที่ครูเพลง เห็นว่ามีแววจะเป็นหมอเพลงที่ดี ก็มักจะขอตัวไปอยู่ด้วย ครูจะดูหน่วยก้านของผู้ที่จะเป็นศิษย์ ดูกิริยาท่าทาง เสียงและปฏิภาณ การทดสอบเพื่อรับเป็นลูกศิษย์ อาจทำได้โดย ให้ร้องว่าเพลงก้อมให้ฟัง ถ้าเห็นว่ามีแวว พอจะเป็นหมอเพลงได้ ก็รับไว้ก่อนจะหัดต้องมีการยกครูก่อน

อุปกรณ์ที่จะใช้คือ

1. กรวย 6 กรวย (ลักษณะเป็นกรวยก้นแหลม)
2. ดอกไม้ขาว 6 คู่
3. เทียน 6 เล่ม
4. ธูป 6 ดอก
5. ผ้าขาว 1 ผืน ยาวประมาณ 4 ศอก
6. เงิน 6 บาท บางครูก็ 12 บาท

เมื่อรับไว้เป็นศิษย์แล้ว ผู้ที่จะหัดเพลง ก็จะพักอยู่ที่บ้านครู ช่วยครูทำงานในตอนกลางวัน ตอนกลางคืนจะต่อเพลงกับครู ซึ่งเป็นการต่อเพลงแบบปากต่อปาก ไม่มีการเขียนหรือจดไว้ เพราะคนในสมัยก่อน มีผู้รู้หนังสือน้อย หมอเพลงที่มีชื่อเสียงมากในยุคก่อน บางคนไม่รู้หนังสือ การต่อกลอนในลักษณะนี้จะต่อกันคืนละ 1 กลอนเท่านั้น ศิษย์จะต้องท่องจนขึ้นใจ และต้องว่าให้ครูฟังในตอนเช้า ก่อนที่จะออกไปทำงานให้ครู ถ้าจำไม่ได้ก็จะต้องต่อกันใหม่ในคืนต่อไป จนกว่าจะจำได้ นอกจากจะต่อกลอนแล้ว ครูยังให้ฝึกการเอื้อนทำนอง และออกเสียงตัวกล้ำ" ร ล"อีกด้วย

ศิษย์คนใดมีความจำดี มีปฏิภาณ ก็อาจจะใช้เวลาเรียนไม่นาน 1 - 2 ปี ก็ออกเล่นได้ แต่บางคนเรียนช้า อาจใช้เวลาถึง 10 ปี เนื้อหาที่เรียนนั้น ถ้าเป็นผู้หญิง จะเรียนเฉพาะกลอนเพลง ถ้าผู้ชายจะเรียนคาถาอาคมด้วย ในสมัยก่อนพวกผู้ชาย ก่อนที่จะออกแสดง จะต้องทำพิธีเข้ากรรมในโบสถ์ เป็นเวลา 7 วัน กินข้าววันละ 7 ปั้น วันแรกต้องทำน้ำมนต์ไว้ดื่ม และต้องกินพริกไทพันเม็ด เพราะเชื่อว่าจะทำให้ปัญญาดีว่าเพลงออก ในระหว่างที่เข้ากรรม 7 วัน นี้ห้ามว่าเพลง เพราะทำให้กรรมแตก เรียกว่าถ้าใครกรรมแตก มักจะมีอันเป็นไป ผู้เข้ากรรม แต่ละคนจะมีไก่สีขาว เรียกว่าไก่ชี ไว้เสี่ยงทาย ในระหว่างที่เข้ากรรมไก่ของใครคึก เจ้าของไก่ มักจะเป็นหมอเพลงที่มีชื่อต่อไป ถ้าไก่ของใครหงอย เจ้าของมักจะไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพหมอเพลง
และแบบแก้บน เนื่องจากภาพแบบของการแสดงนั้นจะเป็นวงดนตรีชุดใหญ่ มีสมาชิกในวงมากประมาณ 30-40 คนขึ้นไป มีการแสดงที่ครบวงจร โดยอัตราการว่าจ้างจะอยู่ที่ประมาณ 30000-50000 บาทและก็ขึ้นอยู่กับระยะทางที่จะไปทำการแสดงด้วย

1.11 คณะเพลงโคราช

ในปัจจุบันเพลงโคราชที่ทำการแสดงทั้งแบบดั้งเดิม ประยุกต์ และแก้บน ส่วนใหญ่จะก่อตั้งเป็นคณะเพื่อรับงานในการแสดง โดยคณะหมอเพลงที่สังกัดอยู่ในสมาคมเพลงโคราชอำเภอเมืองนครราชสีมามีทั้งหมด 21 คณะดังนี้
ตารางที่ 1 คณะเพลงโคราชที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2558

ลำดับ	รายชื่อคณะเพลงโคราช	รายชื่อหัวหน้าคณะเพลงโคราช
1	คณะครูจาก	อาจารย์จาก จูงกลาง
2	คณะทองสุข กำปัง	นางบัวลอย สังข์สุข
3	คณะลำยวง จานเหนือ	นางลำยวง เทศดีตระกูล
4	คณะนกน้อย วังม่วง	นายถาวร ดีไพร
5	คณะศรีทอง หนองจิก	นายศรีทอง ขอเสริมกลาง

ลำดับ	รายชื่อคณะเพลงโคราช	รายชื่อหัวหน้าคณะเพลงโคราช
6	คณะแสง สมชิด	นายแสงนอกตาจั่น
7	คณะติมหลอด ท่ากระทุ่ม	นายหลอด เชยสูงเนิน
8	คณะหวานน้อย หนองบุนนาก	นายหวาน อัครปรีดานนท์
9	คณะกำปั่น บ้านแท่น	นายกำปั่น ข่อยนอก
10	คณะพยุง ตะโก	นานพยุง ป่อยมะเริง
11	คณะอบเชย เมืองนาจ	นางอบเชย ชัยมงคล
12	คณะเสริม โคกเตา	นายเสริม แหวกกลาง
13	คณะสนั่น หินโดนดง	นายสนั่น ขำกระโทก
14	คณะ ประสิทธิ ปักธงชัย	นายประสิทธิ แขสักน้อย
15	คณะรำไพน้อย โชคชัย	นางรำไพ กรุยกระโทก
16	คณะสำเรียง ไพล	นางส้มชิ้น ไทกลาง
17	คณะลำพอง โชคชัย	นายลำพอง พูลทวี
18	คณะนกน้อย โพนไพล	นายนกน้อย ฟังสันเที้ยะ
19	คณะสุธี หนองไผ่	นายสุธี จงเชื้อกลาง
21	คณะอุดม โชคชัย	นายอุดม ยุคกลาง
20	คณะสมบัติ ดอนยาว	นายสมบัติ เสือบุญศรี
21	คณะบุญสม กำปัง	ส.ต.บุญสม สังข์สุข

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลงพื้นที่เก็บข้อมูลจำนวน 4 คณะดังนี้

1.12 คณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่น

ที่ตั้งคณะ 334 สามแยกวัดหัวสะพาน ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา หัวหน้าคณะคือ นายกำปั่น บ้านแท่น (ชื่อจริงกำปั่น ข่อยนอก) เริ่มประกอบอาชีพเพลงโคราชมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 โดยได้เริ่มฝึกเพลงโคราชมากับอาจารย์ลอยชาย หลังจากที่ร่ำเรียนจนมีวิชาในการแสดงพอตัวแล้วก็ไปอยู่กับคณะ ต่อมาในปี 2525 อาจารย์ลอยชายได้เสียชีวิตลงนายกำปั่นจึงย้ายมาอยู่ที่คณะหวานน้อย หนองบุนนากและได้แต่งงานกับนางกาเหว่า โชคชัย จนกระทั่งในปี 2529 นายกำปั่นได้ก่อตั้งคณะเป็นของตัวเอง คือคณะเพลงโคราช กำปั่น บ้านแท่น ภายใต้การบริหารจัดการของนายกำปั่น บ้านแท่นและนางกาเหว่า โชคชัย

ภาพที่ 13 นายกำปั่น ข่อยนอก หัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่น
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 1 มีนาคม 2558)

คณะกำปั่น บ้านแท่นรับแสดงทั้งเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและเพลงโคราชแบบประยุกต์โดยยึดหลักการรับงานที่ซื่อสัตย์ ไม่รับงานซ้อนกันทำให้เจ้าภาพให้ความเชื่อถือ งานแสดงจึงหลั่งไหลมา ค่าตัวในการแสดงจึงสูงตามไปด้วย เนื่องจากในปัจจุบันการแสดงตามกระแสความต้องการของผู้ชมผู้ฟังที่ต้องการชมการแสดงที่ทันสมัยคณะกำปั่น บ้านแท่นก็ต้องมีการพัฒนาภาพแบบการแสดงต่างๆ โดยการนำเอาเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาเล่นประกอบการแสดงมีการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัยรวมทั้งมีการนำเพลงลูกทุ่งมาร้องมีหางเครื่องเต้นประกอบการแสดงเพลงโคราช มีสมาชิกประมาณ 20 คน

ภาพที่ 13 นายกำปั่น ข่อยนอก หัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่นและผู้ศึกษา
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 1 มีนาคม 2558)

ผลงานและรางวัลของ กำปั่น บ้านแท่น

1. จังหวัดนครราชสีมามอบรางวัลศิลปินยอดเยี่ยมประจำจังหวัดนครราชสีมา 2ปีซ้อนคือปี พ.ศ. 2543 – 2544

2. สภาวัฒนธรรมจังหวัดเสนอ ให้เป็นศิลปินผู้มีผลงานดีเด่นนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2545

3. เป็นผู้ขับร้องเพลงโคราชถวายต่อหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตน์ ราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในคราวเสด็จเปิดโรงละครแห่งชาติ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี 2545 ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครราชสีมา

4. รับพระราชทานเข็มเชิดชูเกียรติจาก สมเด็จพระเทพรัตน์ ราชสุดาสยามบรมราชกุมารี วันที่ 2 มิถุนายน 2542ในฐานะศิลปินที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

5. ขับร้องเพลงโคราชถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพฯลฯอีกครั้งหนึ่งที่โรงแรมสีมาธานี ในคราวเสด็จเยี่ยมกิจกรรมร้านจิตรลดาวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

6. เป็นศิลปินอีสานแห่งชาติ สาขาศิลปะและสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารมวลชนวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2545

7. รับรางวัลศิลปินพื้นบ้านสื่อสารมวลชน เพื่อเยาวชนดีเด่น จาก ฯพณฯ ท่านนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ.2542

8. รางวัลถ้วยเกียรติยศ และเงินสดห้าแสนบาท จาก พ.ต.ท.ดอกเตอร์ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมตรี ในการประกวดมหกรรมหมอลำซิ่งแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2546 มีศิลปินเข้าประกวด 3.070 คน มีวงหมอลำ 95 คณะ กำปั่น บ้านแท่น ได้รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1

9. สุดยอดศิลปินอีสาน รับโล่เกียรติยศ จาก ฯพณฯ ท่านพลเอกเปรมติณณสูลานนท์ ประธานองศ์มนตรีและรัฐบุรุษ วันที่ 8 มกราคม 2547

10.พ.ศ.2537 เกียรติบัตรรองชนะเลิศอันดับ ๑ การประกวดเพลงโคราชจากมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

11.พ.ศ. 2538 โล่ประกาศเกียรติคุณผู้อนุรักษ์มรดกโคราช สาขาเพลงโคราชจากศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูนครราชสีมา

12.พ.ศ.2538 เกียรติบัตรจากจังหวัดนครราชสีมาโดยการประชันเพลงโคราชจังหวัดนครราชสีมา

13.พ.ศ.2539 เกียรติบัตรวิทยากรผู้สอนเอกลักษณ์ไทย (เพลงโคราช) จากโรงเรียนหัวทะเล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

14.พ.ศ. 2541 เกียรติบัตรด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านยอดเยี่ยมจากนิตยสาร “รักษ์เมืองไทย”

15.พ.ศ.2541 โล่ประกาศเกียรติคุณผู้ให้การสนับสนุนเยาวชนกับความมั่นคงของชาติ (เพลงโคราช) จากโรงเรียนสุรธรรมพิทักษ์ จังหวัดนครราชสีมา

16.พ.ศ. 2542-2543 โล่ประกาศจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะนายกำปั่น บ้านแท่นเป็นผู้ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทสื่อพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

17.พ.ศ.2543 ผู้ทรงคุณวุฒิในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา (ได้รับการแต่งตั้งมาจนถึงปัจจุบัน) -พ.ศ. ๒๕๔๕ เกียรติบัตรและโล่เชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินอีสานแห่งชาติ สาขาศิลปะและสื่อพื้นบ้านเพื่อการสื่อสารมวลชน จากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

18.พ.ศ.2546 ถ้วยเกียรติยศ และเงินสด ๕๐๐.๐๐๐บาทจาก ฯพณฯท่านพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ ประกวดหมอลำซิ่งภาคอีสาน ๑๙ จังหวัด ๙๕ คณะ

19.พ.ศ. 2546 โล่เป็นเกียรติจากกระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ได้เข้าร่วมโครงการนำวัฒนธรรมและอัตลักษณ์มาเป็นกระบวนการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ

20.พ.ศ. 2547 โล่ประกาศเชิดชูเกียรติ เป็นสุดยอดศิลปินพื้นบ้านอีสาน ประเภทเพลงโคราชจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มอบให้โดย ฯพณฯท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ประธานองศ์มนตรี และรัฐบุรุษ

21.พ.ศ. 2547 โล่ประกาศ และใบเกียรติบัตร จาก กระทรวงยุติธรรมร่วมกับกระทรวง วัฒนธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และกรมศิลปากร ในการเข้าร่วม อบรมเพื่อเป็นวิทยากร เพื่อให้ความรู้กับประชาชนในเรื่อง การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และวัฒนธรรม

1.13 คณะเพลงโคราชติมหลอด ท่ากระทุ่ม

หัวหน้าคณะคือ นายหลอด เชยสูงเนินเกิดวันที่ 3 มีนาคม 2493 ที่ตั้งคณะ 40 ถนนท้าวสุระ ซอย 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยนายหลอดนั้นเกิดในตระกูลที่เป็นหมอเพลงโคราชทั้งบิดาและมารดาแสงดเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมา ทำให้นายหลอดได้มีการสังเกต จดจำการร้องและการแสดงเพลงโคราชมาตั้งตาเด็ก แต่ต่อมาเมื่ออายุได้ 13 ปีได้เข้าไปเป็นพระเอกลิเก พออายุ 15 ปีก็ได้ไปอยู่ในวงดนตรีลูกทุ่งแต่เนื่องจากรายได้จากการอยู่วงดนตรีลูกทุ่งค่อนข้างน้อยจึงได้กลับมาที่บ้านได้มีการหัดเพลงโคราชอย่างจริงจังเพียงระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือนก็ออกเล่นทำการแสดงได้กับคณะหัวหนองบัว

จนกระทั่งพ.ศ. 2522 ก็มาตั้งคณะเพลงโคราชของตนเอง ชื่อว่า ติมหลอด ท่ากระทุ่ม งานแสดงส่วนใหญ่รับจะเป็นงานเพลงโคราชแก้บนโดยจะไปเล่นตามที่เจ้าภาพได้ว่าจ้างไปทั่วจังหวัดนครราชสีมา ทั้งแก้บนให้ย่าโมและงานอื่นๆแต่ถ้าหากมีงานจ้างที่ต้องการให้แสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็ยังสามารถแสดงได้มีสมาชิก 8 คน

ภาพที่ 14 นายหลอด เชยสูงเนินหัวหน้าคณะเพลงโคราชติมหลอด ท่ากระทุ่ม
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 3 มีนาคม 2558)

รางวัลและผลงานของคณะเพลงโคราชติมหลอด ท่ากระทุ่ม

1. ได้จัดทำสื่อ ซีดีเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและเพลงโคราชประยุกต์
2. เป็นครูสอนให้กับนักเรียนโรงเรียนเทศบาล1 (บูรพาวิทยากร)
3. เป็นผู้อนุรักษ์มรดกโคราชสาขาโคราชประจำปี 2537
4. เป็นหมอเพลงที่มีชื่อเสียง แต่งเพลงให้ผู้อื่นนำไปร้อง

1.14 คณะเพลงโคราชแสงสมชิด

หัวหน้าคณะคือ นายแสนปรีดา บุญหาญณรงค์ ชื่อเดิม นายแสง นอกตาจั่น อายุ 61 ปีที่ตั้งคณะ 38 ถนนท้าวสุระ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา นายแสงประกอบอาชีพหมอเพลงโคราชมาตั้งแต่พ.ศ. 2515 โดยฝึกเรียนจากครูเพลงรุ่นเก่าที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น เช่น ครูแก้วบ้านหนองม้า ครูเนื่อง บ้านขามทะเลสอ ในปี 2521 ได้แต่งงานกับนางสมชิด หินโคนดงซึ่งเป็นหมอเพลงโคราชหญิงที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง จึงได้ร่วมกันก่อตั้งคณะแสงสมชิดขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกในคณะจำนวน 25 คน

ประมาณพ.ศ. 2539 คณะแสงสมชิด เป็นอีกหนึ่งคณะเพลงโคราชที่ได้มีการปรับเปลี่ยนภาพแบบการแสดงเพลงโคราชไปตามยุคสมัย จากเพลงโคราชดั้งเดิม เป็นเพลงโคราช

ประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่ง ปัจจุบันมีผู้สนใจที่เข้ามาฝึกฝนเพลงโคราชกับนายแสง โดยให้เหตุผลว่านอกจากจะมีใจรักในเพลงโคราชแล้วก็เห็นว่าการแสดงเพลงโคราชประยุกต์นั้นทำรายได้ค่อนข้างสูง

ภาพที่ 15 นายแสนปรีดา บุญหาญณรงค์และนางสมชิด หินโคนดง
เจ้าของคณะเพลงโคราช แสงสมชิด
(จากการถ่ายภาพของผู้วิจัย เมื่อ 2 มีนาคม 2558)

ผลงานและรางวัลคณะเพลงโคราช แสงสมชิด

1. ได้ทำการสอนเพลงโคราชให้กับโรงเรียนพิมายพิทยาคม พ.ศ. 2534
2. ส่งเพลงโคราชเข้าประกวด ได้รองชนะเลิศอันดับที่ 2 พ.ศ. 2535
3. ได้รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 3 ในการประกวดเพลงโคราช พ.ศ. 2538
4. ร่วมแต่งกลอนเพลงโคราชถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนารถ พ.ศ. 2543
5. ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดเพลงโคราชประเภทครูเพลงอาชีพ (ชาย) พ.ศ. 2552
6. ปัจจุบันเป็นวิทยากรสอนเพลงโคราชให้กับนักเรียนโรงเรียนต่างๆ
7. มีผลงานด้านการแต่งเพลงโคราชให้กับหน่วยงานต่างๆ

1.15 คณะหวานน้อย หนองบุนนาก

หัวหน้าคณะคือ นายโอภาส อัครปรีดานนท์ เกิดวันที่ 20 มีนาคม 2499 ที่ตั้งคณะสี่แยกวัดหัวสะพาน ถนนไชยณรงค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมานายโอภาสฝึกเพลงโคราชตั้งอายุ 14 ปี กับอาจารย์ลอยชายซึ่งเป็นอาจารย์ท่านเดียวกับที่สอนหมอเพลงกำปั่นบ้านแท่นและนายโอภาสยังเป็นพี่เขยของนายกำปั่นด้วย พออายุ 17 ปีก็เริ่มออกทำการแสดง

ต่อมาก็สามารถแต่งกลอนเพลงโคราชเองได้จึงได้มีการตั้งคณะเพลงโคราชของตนเองขึ้นเมื่อพ.ศ. 2522 โดยนายโอภาสจะเป็นผู้แต่งเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเองทั้งร้องเองและให้ผู้อื่นร้อง เพลงโคราชดั้งเดิมที่มีชื่อเสียงคือ ประวัติย่าโม ประวัติศาสตร์ปราสาทหินพิมาย ปัจจุบันรับแสดงเพลงโคราชดั้งเดิมเนื่องจากว่าเคยทำการแสดงเพลงโคราชประยุกต์แล้วแต่เห็นว่าการการแสดงแบบดั้งเดิมมีชื่อเสียงกว่า

ผลงานและรางวัลของคณะหวานน้อย หนองบุนนาก

1. พ.ศ. 2530 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 (2ปีซ้อน) ประเภทอาชีพเพลงโคราชในงานฉลองชัยชนะแห่งท้าวสุรนารีจากผู้ว่าราชการจังหวัดและแม่ทัพภาคที่ 2

2. ได้รับรางวัลที่ 2 จากการประเพลงโคราชในงานของดีเมืองโคราช จากศูนย์วัฒนธรรมจังวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2532

3. ได้ทำแสดงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมวันฉลองแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารีประจำปี พ.ศ. 2549

4. ได้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2550

5. จัดทำวีซีดี เพลงโคราชดั้งเดิม ได้แก่ ชุดประวัติย่าโม ชุดพระคุณพ่อพระคณณแม่ชุดกี้ยวรักข้ามรุ่น ชุดประวัติศาสตร์ปราสาทหินพิมาย ชุดตำนานรักพระรถเมรี ชุดฉกพาหาหนี ชุดสะใภ้แม่ย่า

จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลของคณะเพลงโคราชที่ทำการการแสดงจำนวน 4 คณะดังที่กล่าวมานั้นพบว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีการแสดงที่ค่อนข้างน้อยเนื่องจากเจ้าภาพหรือผู้ที่มาว่าจ้างนั้นต้องการชมการแสดงที่มีความบันเทิงที่ครบวงจร ทั้งแสง สี เสียง เพราะส่วนใหญ่การที่เจ้าภาพมาจ้างให้ไปทำการแสดงนั้นจะเป็นงานมงคล เช่น งานบวช งานแต่งงานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองต่าง ๆ แต่ก็มีบ้างที่จะไปแสดงในงานศพหรืองานทำบุญ 100 วัน โดยการที่เจ้าภาพได้จ้างคณะเพลงโคราชไปแสดงนั้นก็เพื่อต้องการให้แขกที่มาร่วมงานได้รับชมรับฟังความบันเทิง (แสงข่อยนอก, 2556) ซึ่งคณะเพลงโคราชทั้ง 4 คณะนี้ก็จะเน้นการแสดงส่วนใหญ่ที่เป็นการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์หรือโคราชซิ่งยกเว้นแต่หากเจ้าภาพแจ้งมาว่าต้องการให้มีการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมด้วยก็จะสามารถทำการแสดงได้

2. สภาพเพลงโคราชและปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติความเป็นมา ภาพแบบการแสดงของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแล้วในหัวข้อที่จะกล่าวต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อหาสาเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในหัวข้อไป

2.1 สภาพทั่วไปของการแสดงเพลงโคราช

การเล่นเพลงก็มีวิวัฒนาการที่สัมพันธ์กับกลอนเพลง โดยเมื่อกลอนเพลงเป็นเพียงคำพูดของคนในสังคม การเล่นเพลงก็มีความเรียบง่ายปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ชาวบ้านเป็นทั้งผู้เล่นและผู้ฟังในขณะเดียวกัน เมื่อกลอนเพลงเป็นเพลงคู่ที่สี่ ผู้ที่จะว่าเพลงได้ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการเรียนรู้และการฝึกฝนการว่าเพลงมาเป็นพิเศษ เรียกว่า “หมอเพลง” การเล่นเพลงเริ่มมีการแบ่งแยกผู้ฟังออกจากผู้เล่น เมื่อกลอนเพลงพัฒนาเป็นเพลงคู่หก เป็นเพลงปฏิพากย์ยาว การเล่นเพลงก็เริ่มมีลำดับขั้นตอนในการเล่นเพลง มีการจัดสถานที่เล่นเพลง โรงเพลง ซึ่งทำเป็นเวทีเล่นเพลง แบบง่ายๆ นำครกตำข้าวมาวางคว่ำลง หาถังใส่น้ำวางไว้ครกให้หมอเพลงดื่มเวลาคอแห้ง มีผู้ชมนั่งฟังเพลงรอบเวที

การว่าเพลงจะว่ากันคนละคำ เพลงหนึ่งๆประกอบด้วยส่วนต้นเพลง ส่วนเดินกลอนหรือกระทู้ และปลายเพลง เพลงเดินกลอนหรือกระทู้จะว่าด้วยเรื่องราวที่เพลงต้นเกริ่นไว้การว่าเพลงเดินกลอนนี้จะดำเนินไปประมาณ 10-20 กลอนเพลง แล้วจึงเป็นเพลงลง เป็นการว่ากระทบกระเทียบ ลองปฏิภาณ เอาแพ้ เอาชนะกันคล้ายกับการเล่นเพลงฉ่อยของภาคกลาง การเล่นแบบเพลงปฏิพากย์ยาวนี้ หมอเพลงจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงและใช้เวลาในการว่าเพลงแต่ละครั้งนาน แต่วิธีการเล่นแบบนี้ไม่ทันใจ คนร้อง คนฟัง เพราะกว่าจะได้ร้องแก้คำด่าหรือแสดงปฏิภาณโต้ตอบต้องร้องผ่านไปแล้วถึง 10-20 กลอน จึงนิยมเล่นกันอยู่เพียงระยะหนึ่ง แล้วกลับไปนิยมแบบเก่าอีก คือผลัดกันว่าเป็นกลอนต่อกลอน ซึ่งเป็นการเล่นเพลงที่หมอเพลงต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณเป็นที่ถูกใจของคนฟัง

สมัยก่อนนั้น เพลงโคราชเป็นที่นิยมมาก เพราะการแสดงมหรสพ ที่เป็นหัวใจของงานฉลองสมโภชใด ๆ ก็ตาม มีเพลงโคราชเพียงอย่างเดียว คนฟังเพลงก็มีเวลามาก ฟังกันตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งเช้า เมื่อหมอเพลงเล่นเพลงลา คือลาผู้ฟังลาเจ้าภาพ และเพื่อนหมอเพลงด้วยกัน จะมีปี่พาทย์ ฆ้อง กลอง บรรเลงรับ หมอเพลงจะรำตามกัน ไปยังบ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพก็นำเงินค่าหมอเพลงมาให้ พร้อมทั้งเลี้ยงข้าวปลา อาหาร และห่อข้าว ของกินต่าง ๆ ให้เป็นเสบียง ในการเดินทางกลับคนฟังจะอยู่ร่วมฟังงาน จนเสร็จสิ้นกระบวนการ จึงทยอยกลับเช่นกัน

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังคงได้รับความนิยมมาอย่างต่อเนื่องหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 เรียกได้ว่าเป็นศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านประจำจังหวัด (นางห่าม ข่อยนอก) จนมาถึงพ.ศ. 2477 มีการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสรุนารีขึ้นที่บริเวณประตูชุมพล เมืองโคราช ทางการได้จัดให้มีการแสดงเพลงโคราช เป็นมหรสพหลักในการเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์ มีการเกณฑ์หมอเพลงโคราชในพื้นที่ต่างๆมาแสดงสลับสับเปลี่ยนกันตลอด ทำให้ต่อมาเกิดการรวบกลุ่มกันของหมอเพลงก่อตั้งเป็นคณะเพื่อทำการแสดงเพลงโคราช การนำเพลงโคราชมาเล่นเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี(ย่าโม) ทำให้เกิดความเชื่อว่าท้าวสุรนารีชอบฟังเพลงโคราช โดยเฉพาะเมื่อนางสองเมือง อินทรกำแหง หัวหน้าคณะเพลงโคราชสองเมืองได้เล่าว่า ตนนั้นได้ฝันว่าย่าโมมาเข้าฝันตนเองว่าถ้าหากมีการบนบานท่านแล้วประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการก็ให้มีการแก้บนด้วยเพลงโคราช เพราะย่าโมท่านชอบเพลงโคราชมาก (ปรีชา อุยตระกูล , 2536) ทำให้ความฝันของนางสองเมืองถูกเล่าต่อๆกันไปในกลุ่มหมอเพลงโคราช ความศรัทธาของชาวโคราชที่มีต่อท้าวสุรนารีทำให้การบย่าโมด้วยเพลงโคราชเป็นที่ยอมรับ เกิดเป็น “เพลงโคราชแก้บน” ที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับการบนท้าวสุรนารีโดยเฉพาะ

การแสดงเพลงโคราชแก้บน มีภาพแบบทั่วไปเหมือนกับการเล่นเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจะต่างกันตรงที่เนื้อร้องที่กล่าวถึงการแก้บนโดยเฉพาะและขั้นตอนการแสดงก็จะรวบรัดกว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพราะจำกัดเวลาในการแสดงตามความต้องการของเจ้าภาพที่หาเพลง ภาพแบบของการเล่นเพลงโคราชแบบแก้บนค่อนข้างจะมีภาพแบบที่ตายตัว คำพูดหรือคำกลอนที่ใช้มักเป็นคำซ้ำๆและมีการเตรียมกลอนเพลงมาล่วงหน้า หมอเพลงจึงไม่ต้องมีการเตรียมตัวมาล่วงหน้า หมอเพลงไม่ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการร้องโต้ตอบมากนัก บางครั้งทำให้เพลงขาดราวชาติไม่ค่อยมีชีวิตชีวา ในขณะที่ผู้ฟังเองก็มีน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าคนที่มาฟังเพลงโคราชแก้บนโดยปกติจะมีเฉพาะเจ้าภาพที่มาบนไว้เท่านั้น เจ้าภาพบางคนมานั่งฟังได้ 10 นาทีก็กลับไปก่อนแล้ว บ้างก็ว่าฟังไม่เข้าใจ บ้างก็เชื่อว่าเป็นการเล่นเพื่อถวายย่าโมเท่านั้น ทำให้บรรยากาศค่อนข้างเงียบเหงาไม่น่าสนใจเท่าที่ควรซึ่งในปัจจุบันการแสดงเพลงโคราชแก้บนจะมีอยู่แห่งในอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมาคือ บริเวณลานข้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และบริเวณวัดศาลาลอยซึ่งเป็นที่บรรจุอัฐิของย่าโม โดยเทศบาลได้มีการจัดตั้งโรงเพลงไว้เพื่อทำการแสดงเพลงโคราช

ตั้งแต่ปี พ.ศ 2530 เป็นต้นมาวิถีชีวิตของชาวโคราชเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว จากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมเกษตรกึ่งอุสาหรรม เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมและค่านิยมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของคนในสังคม พร้อมกับวัฒนธรรมของดนตรีตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ความนิยมของผู้ฟังเพลงโคราชเปลี่ยนไป หลายคนหันไปนิยม

เพลงลูกทุ่ง เพลงสากล และเพลงสมัยนิยมกันมากขึ้น ในขณะที่ผู้ชมผู้ฟังเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็ลดจำนวนลงเรื่อๆ สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเพลงโคราชแบบดั้งเดิม หมอเพลงถูกอร้องจากผู้ชมให้มีการร้องเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยนิยมมากขึ้น

ผู้ฟังเพลงโคราชนับได้ว่ามีความสำคัญมากต่อการแสดงเพลงโคราชเป็นอย่างมาก ความนิยมของผู้ฟังเป็นตัวบ่งบอกว่าอนาคตของเพลงจะเป็นอย่างไร ในอดีตทุกคนในชุมชนต่างก็เป็นทั้งผู้เล่นและผู้ฟัง เพลงโคราชจึงเป็นวิถีชีวิตประจำวันอย่างหนึ่งของชาวบ้าน จนต่อมาได้พัฒนามาเป็นมหรสพมีการแบ่งแยกระหว่างผู้เล่นคือหมอเพลง และผู้ชมผู้ฟัง มีการกำหนดองค์ประกอบ ขั้นตอนและภาพแบบของการแสดงทำให้บทบาทของผู้ฟังเปลี่ยนไป ไม่มีส่วนร่วมในการแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างหมอเพลงกับผู้ฟังในปัจจุบัน มีการแบ่งแยกจากกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการแสดงเพลงโคราชประยุกต์ที่ทำให้หมอเพลงต้องพยายามสร้างอารมณ์ร่วมในการเล่นเพลง เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานมีลักษณะการแสดงคล้ายกับวงดนตรีลูกทุ่งหรือวงหมอลำที่มีนักร้อง นักดนตรี และหางเครื่องต็มภาพแบบ ซึ่งแตกต่างกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพราะหมอเพลงและผู้ชมผู้ฟังยังคงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมหมอเพลงมักจะเอาเรื่องใกล้ตัวมาด้นเป็นกลอนโต้ตอบกัน ทำให้เข้าถึงผู้ชมได้ง่าย อีกทั้งยังมีข้อคิดคติสอนใจ ส่วนเพลงโคราชแก้บนนั้นจะเป็นการแสดงเพลงประกอบในพิธีกรรมแก้บนท้าวสุรนารีเท่านั้น หมอเพลงและผู้ฟังแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเลย

โดยรสนิยมที่เปลี่ยนไปของผู้ชมผู้ฟังเพลงโคราชนี้ทำให้เกิดการแสดงเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งขึ้นมาซึ่งเป็นเพลงที่ผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีแบบเก่ากับวัฒนธรรมดนตรีแบบใหม่เข้าด้วยกัน การแสดงเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งเป็นการประยุกต์การเล่นเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเข้ากับภาพแบบการแสดงคอนเสิร์ตของวงดนตรีลูกทุ่ง มีการร้องเพลงลูกทุ่ง สตริง หมอลำ ตามคำขอของผู้ชมผู้ฟัง ตลอดการแสดงจะมีการเล่นเครื่องดนตรีสากลและมีหางเครื่องเต้นประกอบ ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งได้รับการยอมรับจากผู้ชมอย่างกว้างขวางถึงแม้จะมีอัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง แต่เพราะภาพแบบการแสดงที่ค่อนข้างหลากหลายมีความน่าสนใจในการนำเสนอจึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟัง สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังได้ทั้ง เด็ก ผู้ใหญ่ และวัยรุ่น ทำให้การแสดงเพลงโคราชประยุกต์ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน

เพลงโคราชแบบดั้งเดิมนิยมแสดงในงานบุญทั่วไป ในอดีตเล่นตั้งแต่สามทุ่มจนถึงสว่างเป็นเวลา 9 ชั่วโมง แต่ในปัจจุบันในการว่าจ้างไปเล่นในงานบุญต่างๆก็จะย่นเวลาลงมาจากเหลือประมาณ 4-5 ชั่วโมงเนื่องจากหมอเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในปัจจุบันมีอายุมากแล้ว อัตราใน

การว่าจ้างหรือค่าตัวของหมอเพลงโคราชนั้นจะอยู่ที่ระยะทางว่าไกลมากน้อยเท่าไหร่ โดยจะเริ่มที่ 6,000-10,000 บาท ส่วนชองเพลงโคราชแก้บนอัตราการว่าจ้างก็จะอยู่ที่ประมาณ 500-2000 บาท ขึ้นอยู่กับคณะที่เจ้าภาพเลือกมาทำการแสดงเพราะสถานที่แสดงในการแก้บนนั้นจะมีอยู่ 2 แห่งคือ ที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และวัดศาลาลอย โดยมากก็จะมีคณะเพลงโคราชแก้บนไปนั่งรอที่ศาลาโรงเพลงอยู่แล้ว และสำหรับเพลงโคราชประยุกต์นั้นอัตราการว่าจ้างจะสูงกว่าเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและแบบแก้บน เนื่องจากภาพแบบของการแสดงนั้นจะเป็นวงดนตรีชุดใหญ่ มีสมาชิกในวงมากประมาณ 30-40 คนขึ้นไป มีการแสดงที่ครบวงจร โดยอัตราการว่าจ้างจะอยู่ที่ประมาณ 30,000-50,000 บาทและก็ขึ้นอยู่กับระยะทางที่จะไปทำการแสดงด้วย

เนื้อเพลงโคราชส่วนใหญ่ใช้ภาษาโคราชแทบทั้งหมด เนื้อหาของเพลงโคราชนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเล่น หรือขึ้นอยู่กับเจ้าภาพที่กำหนดว่าจะให้เล่นเรื่องอะไร หมอเพลงโคราชรุ่นเก่าจะเน้นเรื่องการใช้ปฏิภาณไหวพริบและเคร่งครัดมากในเรื่องของการสอนศีลธรรม ส่วนหมอเพลงโคราชรุ่นใหม่ มักจะเล่นตามคำเรียกร้องของผู้ฟังเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยจะพูดภาษาไทยถิ่นโคราชกันแล้ว

การแสดงเพลงโคราชแก้บนก็จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้จ้างได้บนไว้แล้วสำเร็จสมหวัง เช่นเรื่องความรัก หน้าที่การงาน การทำมาค้าขาย ซึ่งหมอเพลงก็จะว่าเพลงที่มีเนื้อเพลงกล่าวถึงเรื่องที่ได้ขอบนไว้ และประสบความสำเร็จจึงมาแก้บนตามที่ได้สัญญาไว้ดังนั้นการแสดงเพลงโคราชแก้บนจึงไม่ได้มีการแสดงออกมาที่ดูสนุกสนานครื้นเครงมากนัก เพราะถือว่าเล่นให้ท้าวสุรนารีฟัง ทำให้ทักษะในการด้นสดจึงลดลงเพราะมีเนื้อหาที่ตายตัว

คณะเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่นได้เริ่มปรับเปลี่ยนภาพแบบการแสดงเป็นเพลงโคราชภาพแบบใหม่ตามกระแสความต้องการของผู้ชมผู้ฟังได้มีการนำเอาเพลงโคราชใส่จังหวะทำนอง นำเครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาประกอบการแสดงมีการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย รวมทั้งมีการนำเพลงลูกทุ่งมาร้อง มีหางเครื่องเต้นประกอบกับการแสดงเพลงโคราช ซึ่งคณะเพลงโคราชกำปั่น บ้านแท่น ยึดแนวทางการดำเนินงานแบบมุ่งหวังในการพัฒนาภาพแบบต่างๆให้ใหม่เสมอ นำเสนอแต่สิ่งใหม่ๆ ทั้งภาพแบบการแสดงและภาพแบบของกลอนเพลงเรื่องที่ใช้แสดงมักเป็นเรื่องที่ผู้คนสนใจในขณะนั้น

โดยนายกำปั่นเป็นคนแรกที่ได้ผลิตเทปเพลงโคราชประยุกต์ออกมา ซึ่งไม่เคยมีใครทำมาก่อน และได้รับการตอบรับที่ดีจากคนรุ่นใหม่ ทำให้คนได้รู้จักเพลงโคราช และภาษาโคราชมากขึ้น ทำให้คณะเพลงโคราชมีการจ้างงานที่มากขึ้น มีบริษัทเทปในกรุงเทพหลายบริษัทได้นำหมอเพลงคณะต่างๆไปบันทึกเสียง และเป็นที่ยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่า นายกำปั่นเป็นคนแรกที่จุดประกายสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นโดยชุดที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ ชุดนางแมวขอฝน

ได้รับความนิยมมากจนกระทั่งศิลปินแห่งชาติ ไวพจน์ เพชรสุพรรณขอนำไปขับร้องจนโด่งดังทั่วประเทศ ผลงานชิ้นนี้ถือเป็นผลงานที่ดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะขึ้นเวทีใดจะต้องร้องเพลงนี้ตลอด และเป็นเพลงที่วงอิเลคโทนในหมู่บ้านต่างๆ รวมไปถึงสถานศึกษานำไปเล่นมากที่สุด เนื้อหาของเพลงนั้นก็จะเป็นการเปรียบเปรยคนที่ชอบตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดฝนแล้งจนต้องนำนางแมวมาแห่ขอฝน นอกจากนี้ยังมีการผลิตเพลงชุด โคราชบิค เพื่อใช้ในการเปิดเพื่อออกกำลังกาย ซึ่งก็ได้รับความนิยมทุกลานกีฬาในจังหวัดนครราชสีมา โดยมีสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมาเข้าไปเผยแพร่(กำปั่นบ้านแท่น,2557)

การแต่งกายในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม หมอเพลงจะยังคงการแต่งกายเหมือนกับหมอเพลงรุ่นเก่าๆ คือ ฝ่ายหญิง จะนุ่งจูงหางหรือโจงกระเบน เสื้อแขนกระบอก เป็นเสื้อรัดภาพไม่มีปก แขนสั้นไม่จำกัดสี และใช้ผ้าสไบเฉียงพาดไหล่ แต่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ หมอเพลงฝ่ายหญิงหลายคนมักจะแต่งกายเพียงแค่นุ่งจูงหาง และใส่เสื้อแขนกระบอก ไม่มีผ้าสไบเฉียงพาดไหล่ มีดอกไม้ทักหู มีการใช้เครื่องสำอางแต่งหน้าให้สวยงามส่วนการาแต่งกายของหมอเพลงชายนั้นยังคงเหมือนเดิมกับในอดีต ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนภาพแบบแต่อย่างใด โดยอาจจะมีการใช้เครื่องสำอางแต่งเพิ่มเพื่อความสวยงาม

ในเรื่องของความเชื่อในโชคลาง ก็ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันที่ยึดถือมาจากอดีต เช่น ในการก้าวขึ้นโรงเพลงจะต้องมีการดูทิศทาง ก้าวแรกที่จะขึ้น โดยการหายใจหากหายใจข้างซ้ายหรือข้างขวาที่คล่องก็ให้ก้าวเท้านั้นขึ้นเวที เมื่อขึ้นเวทีไปแล้ว ก็มีการเป่าคาถามหานิยม เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังชื่นชอบ

วิถีชีวิตของเพลงโคราชได้ปรับตัวไปในลักษณะที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น ในปัจจุบันเพลงโคราชได้เข้าสู่ระบบธุรกิจ โดยมีการก่อตั้งเป็นคณะเพลง และมีหน้าร้านไว้เป็นที่ติดต่อรับงาน มีหัวหน้าคณะไว้คอยติดต่องานและควบคุมคณะเพลงโคราช ซึ่งคณะเพลงโคราชในปัจจุบันมีการแข่งขันที่สูงขึ้น อย่างเช่นบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ก็จะมีระบบการประมูลแข่งขันเพื่อให้ได้พื้นที่บริเวณโรงเพลงสำหรับการแสดงเพลงโคราชแก้บนที่ดำเนินการโดยเทศบาลนครราชสีมา(กำปั่น บ้านแท่น,2557)

ในด้านของการอนุรักษ์เพลงโคราช พบว่ามีการประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง อย่างเช่นงานประจำปี หรืองานสำคัญต่างๆ มีการทำโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นวิทยุชุมชน อินเตอร์เน็ต แผ่นพับ ใบปลิว มีการจัดการประกวดการแสดงเพลงโคราชในเทศกาลต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ เพื่อถ่ายทอดแนวคิด ค่านิยม ที่มีอยู่ในท้องถิ่น (นายหลอด เชยสูงเนิน, 2557)

หมอเพลงตระหนักถึงคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งในปัจจุบันก็จะมีหมอเพลงบางท่านช่วยถ่ายทอดการแสดงเพลงโคราชให้กับนักเรียนหรือกลุ่มผู้ที่สนใจ ที่มาร่วมสืบสานเพลงโคราชโดยการเรียนรู้อย่างจริงจัง ซึ่งการฝึกฝนก็ทำอย่างมืออาชีพ ซึ่งในบางรายที่ฝึกซ้อมจนเก่งแล้วก็ให้ลองเล่นที่เวทีจริงเลย บางคนก็ซื้อซีดีหรือวีซีดีเพลงโคราชที่วางจำหน่ายอยู่ไปท่องหรือฝึกฝนต่อที่บ้านด้วย แต่ผู้สนใจและเข้ามาฝึกฝนก็ยังมีน้อย ไม่ว่าจะเป็นการหัดร้อง หัดแสดง แม้ว่าจะมีการจัดนิทรรศการหรือเวทีประกวดก็ยังไม่มีสถานที่หรือหน่วยงานต่างๆเข้ามารองรับ โดยงานนิทรรศการเหล่านี้ก็เพียงแค่ถูกนำเข้าไปใส่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลสำคัญต่างๆ ไม่เคยมีกิจกรรมหรือนิทรรศการที่จัดขึ้นเพื่อการแสดงเพลงโคราชโดยตรงเลย

ก่อนหน้านี้คณะเพลงโคราชได้มีการรวมตัวกันเพื่อร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเพื่อจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรม แบ่งเป็นห้องการเรียนรู้ตามหมวดต่างๆ โดยมีหนึ่งห้องที่จัดเป็นนิทรรศการของเพลงโคราช มีการจัดแสดงทำเนียบของศิลปินเพลงโคราชและมีการจัดทำหุ่นจำลองท่าทางจำลองการแสดงเพลงโคราชเพื่อให้นักเรียน นักศึกษาเข้ามาหาความรู้ตามอัธยาศัย แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เนื่องจากบริเวณอาคารที่ทำการจัดแสดงเป็นอาคาร 1 ซึ่งเป็นอาคารไม้ 2ชั้น และเป็นอาคารหลังแรกตั้งแต่สมัยเป็นโรงเรียน ต่อมาปรับเป็นอาคารของวิทยาลัยครูนครราชสีมา ซึ่งอาคารมีความชำรุดทรุดโทรม และถูกแยกโซนออกมาจากหมู่ตึกของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ซึ่งห้องที่จัดการแสดงบางห้องก็ไม่ได้มีการทำความสะอาดหรือเปิดไว้เพื่อต้อนรับการเข้าชม หากผู้ที่สนใจต้องการเข้าชมก็จะต้องไปติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้เกิดความไม่สะดวกและเสียเวลา อีกทั้งยังไม่มีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญนำชมจึงทำให้มีผู้ที่สนใจเข้าชมเป็นจำนวนน้อย

ในหน่วยงานราชการบางหน่วยก็มีการอนุรักษ์และสนับสนุนเช่น โรงเรียนบึงพญาปราบ โรงเรียนเมืองนครราชสีมา เทศบาลนครราชสีมา ก็มีการรณรงค์เพลงโคราชด้วยสื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ท้องถิ่นวิทยุชุมชนหรือสื่อสิ่งพิมพ์ในจังหวัดในนครราชสีมาเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังเข้าถึงเพลงโคราชได้ง่าย แต่ก็ขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลา ไม่สามารถทำได้ตลอดและต่อเนื่องหรือมีการส่งเสริมเป็นบางเวลาไม่สม่ำเสมอ เช่น ในช่วงที่มีการเลือกตั้งทางการเมืองกลุ่มนักการเมืองก็จะทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตนเองด้วยการใช้เพลงโคราช เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด แต่พอการเลือกตั้งจบไปก็ไม่ได้มีการกลับมาให้ความสนใจหรือสนับสนุนเพลงโคราชอย่างต่อเนื่อง (หวานน้อย หนองบุนนาก, 2557)

2.2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และได้ลงพื้นที่สำรวจพร้อมทั้งสัมภาษณ์รวมถึงสังเกตการณ์เกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม พบว่ามีสภาพปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมดังนี้

2.2.1 ข้อจำกัดของภาษาในการชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นชาวโคราชมากที่สุดคือ วัฒนธรรมทางภาษา โดยมีภาษาพื้นถิ่นที่เรียกว่า ภาษาไทยถิ่นโคราช (พชร สุวรรณภาชน์,2543:18) เป็นภาษาถิ่นของตนเองที่ต่างจากภาษาไทยอีสานทั่วไปที่มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาลาว แต่ภาษาไทยถิ่นโคราชนี้จะเป็นการผสมสำเนียงของภาษาไทยภาคกลางกับภาษาอีสาน โดยในบางคำก็จะมีการใช้เหมือนภาษาอีสานแต่ส่วนใหญ่จะมีการใช้คำของภาษาเขมรมากกว่า ทำให้ภาษาไทยถิ่นโคราชมีความเป็นเอกลักษณ์ต่างจากภาษาอีสานทั่วไป ตรงจุดนี้ทำให้คนอีสานในจังจังหวัดอื่นๆไม่ยอมรับว่าภาษาไทยถิ่นโคราชนั้นเป็นภาษาอีสาน และชาวโคราชเองก็คิดเช่นกันว่าภาษาที่ตนพูดนั้นเป็นอีสาน

หลังจากการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมพบว่าพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมา มีอาณาเขตติดต่อกับทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออก และบริเวณจังหวัดนครราชสีมาเป็นเส้นทางการคมนาคมขนส่งสินค้าและเดินทางของผู้คนตั้งแต่สมัยอดีต ด้วยปัจจัยนี้จึงมีผลให้ภาษาไทยถิ่นโคราชมีความใกล้เคียงกับภาษาไทยภาคกลางค่อนข้างมาก

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเวลาที่ขับร้องทำการแสดงก็จะใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช ซึ่งหากผู้รับชมไม่เข้าใจความหมายหรือแปลคำไม่ได้ก็จะขาดอรรถรสในการรับชมไป เพราะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นจะไม่ดนตรีเข้ามาประกอบมากนัก โดยความสนุกของการรับชมจะเป็นฟังเนื้อหาและถ้อยคำที่หมอเพลงนั้นได้มีการร้องโต้ตอบกันเพื่อแสดงถึงปฏิภาณไหวพริบในการหาคำมาสัมผัสให้เกิดเป็นบทกลอน ประกอบกับชาวไทยอีสานนั้นก็จะมีศิลปะการแสดงประจำถิ่นของตนเองอยู่แล้ว เช่นทางอีสานเหนือก็จะมีประเภท หมอลำต่างๆ เซิ้งทางอีสานใต้ก็จะมี เพลงกันตรึม เพลงเจรียง ซึ่งสาเหตุนี้ก็มีส่วนในการที่เพลงโคราชนั้นถูกจำกัดอยู่เฉพาะชาวโคราชที่เข้าใจภาษาไทยถิ่นโคราชเท่านั้น

2.2.2 มุมมองที่เปลี่ยนไปในการรับชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ท้าวสุรนารี มีนามเดิมว่า "โม"เป็นชาวเมืองนครราชสีมาโดย ได้แต่งงานสมรสกับนายทองคำขาวต่อมาได้เลื่อนยศเป็น "พระยาสุริยเดช"หรือ พระยาปลัดทองคำ ตำแหน่งปลัดเมืองนครราชสีมา ครั้งสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเวียงจันทร์ได้ยกทัพมาหวังจะยึดครองกรุงเทพมหานครโดยได้เดินทัพผ่านมาทางจังหวัดนครราชสีมาขณะนั้นพระยาปลัดทองคำ

ไม่อยู่เนื่องจากไปราชการที่หัวเมืองอื่น ทำให้ข้าศึกได้กวาดต้อนชาวเมืองโคราชไปเป็นเชลยเมื่อเดินทางไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ ย่าโมได้วางแผนต่างๆ จนทหารทหารลาวตายใจ และได้ต่อสู้จนสามารถเอาชนะฝ่ายทหารลาวได้ และต่อมาเจ้าอนุวงค์ก็โดนจับไปสำเร็จโทษที่กรุงเทพฯและได้เสียชีวิตในเวลาต่อมา จากเหตุการณ์ดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่3 แห่งราชวงศ์จักรีจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าสถาปนาคุณหญิงโม เป็นท้าวสุรนารีเมื่อท้าวสุรนารี ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปีพุทธศักราช 2395 ก็ได้มีการสร้างเจดีย์เพื่อเก็บอัฐิท่านไว้ที่วัดศาลาลอย ต่อมาในปีพ.ศ. 2477 ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้นเพื่อให้ชาวโคราชและประชาชนทั่วไปได้สักการะเพื่อความเป็นศิริมงคล

ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีเพียงแต่คำบอกเล่าต่อๆกันมาว่าสมัยท้าวสุรนารีมีชีวิตอยู่ท่านชอบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมากและก็เชื่อต่อๆกันมา เมื่อมีงานประจำปีที่จังหวัดจัดขึ้นเพื่อฉลองให้กับย่าโมมหรสพที่ขาดไม่ได้เลยก็คือเพลงโคราช (เนตร นิมิต 2537: 72) ซึ่งบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมานั้นจะมีผู้คนที่ตั้งใจมาสักการะขอพร บนบานศาลกล่าวเพื่อให้ให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ เมื่อสมปรารถนาแล้วก็จะต้องมาแก้บนกับท่าน โดยส่วนใหญ่สิ่งที่นำไปบนกันก็คือ เพลงโคราชแบบดั้งเดิม โดยในปัจจุบันจะมีคณะเพลงโคราชที่รับเล่นเฉพาะงานแก้บนมาคอยทำการอยู่ที่ศาลาโรงเพลงข้างๆอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีอยู่แล้ว วันละประมาณ3-4 คณะ เพราะหากมีผู้ที่มาแก้บนก็จะได้ทำการว่าจ้างและแสดงแก้บนได้เลย รวมถึงที่วัดศาลาลอย ซึ่งเป็นวัดที่เก็บอัฐิของท้าวสุรนารีก็จะมีศาลาโรงเพลงที่คณะเพลงโคราชแก้บนได้มานั่งรอทำการแสดงแก้บนด้วยเช่นกัน พร้อมกับมีเวทีเล็กๆเพื่อทำการแสดงอีกด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปที่ผ่านมาบริเวณนี้แล้วเห็นการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่กำลังทำการแสดงเพื่อแก้บนนี้ ส่วนใหญ่ก็จะเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์แสดงขึ้นเพื่อถวายหรือบูชาแก่ท้าวสุรนารีเท่านั้น โดยที่ไม่รู้ว่าความจริงแล้วการแสดงนี้เป็นมหรสพที่แสดงขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านประจำจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้ว่าจ้างเพลงโคราชที่มาแก้บนบางท่านเมื่อจ้างและจ่ายเงินแก่คณะเพลงโคราชแก้บนแล้วก็ไม่อยู่ชมการแสดงด้วยเพราะถือว่าการแสดงนี้จ้างมาเพื่อเล่นให้กับย่าโมเท่านั้น หากตนเองชมการแสดงนี้ก็จะถือเป็นการลบหลู่ย่าโมซึ่งในส่วนนี้มีผู้คนจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่าการแสดงเพลงโคราชนั้นเป็นของสูงชาวบ้านธรรมดาทั่วไปนั้นไม่ควรฟังเพราะจะเป็นการดูหมิ่นย่าโม เข้าใจว่าเพลงโคราชประยุกต์ต่างหากที่เป็นเพลงโคราชทั่วไปสามารถรับชมรับฟังได้ตามปกติ โดยที่ไม่รู้เลยว่าแท้จริงการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นแสดงก็เพื่อสร้างความบันเทิง สนุกสนาน รวมถึงให้ข้อคิดคติสอนใจแก่ผู้ชมผู้ฟัง ไม่ได้เป็นพิธีกรรมหรือการแสดงแก้บนสำหรับย่าโมเท่านั้น

2.2.3 การสืบทอดและผู้รับการสืบทอดเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อยลง

เมื่อประมาณ20-30 ปีที่ผ่านมา ชาวชนบทจะชอบฟังเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมาก เพราะได้ทั้งความรู้ความสนุกสนาน เห็นการประชันปัญญากันสดๆของหมอเพลงแล้วชอบใจ แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้ที่จะมาสืบทอดหรือว่าเข้ามาเรียนรู้อย่างจริงจังแล้วนำไปเป็นอาชีพมีอยู่น้อยมาก

หมอเพลงสมหมาย ปอแดง กล่าวว่า ปัญหาก็คือผู้ที่จะมาสืบทอดเพลงโคราชนั้นมีน้อยลงมากแม้แต่ทายาทลูกหลานของหมอเพลงเองก็ไม่มีความต้องการที่จะสืบทอดและวัยรุ่นส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องของเพลงโคราช(สมหมาย ปอแดง , 2553)และเนื่องจากมีวัฒนธรรมดนตรีสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อความชื่นชอบและความนิยมของคนรุ่นใหม่ จึงทำให้ความสำคัญของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมน้อยลงไปแต่กลับไปให้ความสนใจที่จะฝึกฝนเพลงสมัยใหม่ ส่วนการสืบสอดจากครูเพลงนั้น ครูเพลงก็มักจะมีแนวทางในการสั่งสอนถ่ายทอดแบบเดิมๆ พิธีกรรมขั้นตอนการฝึกซ้อมในการเป็นศิษย์ก็มีมาก ซึ่งเมื่อใช้กับวัยรุ่นคนยุคใหม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายที่จะฝึกฝนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไม่อยากสืบทอดเพลงโคราช

2.2.4 กระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางด้านเทคโนโลยี

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันมีผลต่อความนิยมในการรับชมเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นอย่างมากเนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อค่านิยมของผู้ฟังซึ่งทำให้เพลงมีวิวัฒนาการทั้งในภาพแบบ เนื้อหา และวิธีการเล่นเพลง สภาพของเพลงโคราชในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475) ในเวลานั้นหมอเพลงยังมิได้รวมตัวกันเป็นคณะเพลง เจ้าภาพที่ต้องการหาเพลงไปเล่นจะต้องไปติดต่อว่าจ้างที่หมอเพลงเองตามบ้าน เมื่อหาหมอเพลงให้ครบสี่คน ซึ่งอาจจะอยู่กันคนละตำบลหรืออำเภอกัน เมื่อมาทำการแสดงแล้วก็จะมาร้องประชันกันเพื่อพิสูจน์ว่าใครแพ้ใครชนะเพื่อชื่อเสียงของตน

ความเจริญด้านการคมนาคมทำให้หมอเพลงมีโอกาสได้พบปะและรวมตัวกันมากขึ้นจึงมีผู้รวบรวมหมอเพลงตั้งเป็นคณะเพลงโคราช แม้ว่าการรวมตัวของหมอเพลงเป็นคณะเพลงจะเป็นผลดีต่อหมอเพลง และเจ้าภาพแต่ผลเสียที่ตามมาก็คือหมอเพลงมีความใกล้ชิดเห็นอกเห็นใจกันเมื่อว่าเพลงที่จะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันมากขึ้น ไม่เอาแพ้เอาชนะกันเหมือนแต่ก่อนทำให้ขาดอรรถรสในการแสดงไป โอกาสที่หมอเพลงจะใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือได้ฝึกฝนปฏิภาณไหวพริบของตนเอาให้ดีขึ้นจึงมีน้อยลง ทำให้ช่วงเวลาต่อมาเกิดพัฒนาภาพแบบการแสดงเพลงโคราชแบบใหม่ขึ้น

ตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา วิถีชีวิตชีวิตของชาวโคราชเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมใหม่อย่างรวดเร็ว จากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม เทคโนโลยีการสื่อสาร

ต่างๆมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมและค่านิยมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิตในสังคม พร้อมกับวัฒนธรรมดนตรีของทางฝั่งตะวันตกนั้นเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้นสิ่งเหล่านี้ทำให้ความนิยมของผู้ชมเพลงโคราชเปลี่ยนไปโดยมีการหันไปฟังเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง เพลงสากล ตามสมัยนิยม ในเวลาเดียวกันผู้ชมผู้ฟังเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็มีจำนวนน้อยลงเรื่อยๆ สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เมื่อหมอเพลงไปทำการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็มักจะถูกขอร้องจากผู้ชมให้มีการร้องเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยนิยมมากขึ้น จนนำไปสู่การเกิดเพลงโคราชสมัยใหม่ที่เรียกว่าเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่ง โดยเพลงโคราชประยุกต์นี้จะเป็นการแสดงเพลงโคราชภาพแบบใหม่ที่มีการพัฒนาเนื้อร้องมาจากเพลงโคราชแบบดั้งเดิม โดยจะเป็นการใส่ดนตรี แสง สี เสียง เข้าไปให้ออกมาในภาพแบบเดียวกับคอนเสิร์ตหรอวงดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งในปัจจุบันการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์นั้นได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่คณะเพลงโคราชประยุกต์ที่ทำการแสดงไม่ได้มีการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมอีกต่อไปเนื่องจากเกรงว่าผู้ชมทั่วไปจะไม่รู้จัก และมองว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นสิ่งที่เชยและล้าหลังกลายเป็นสิ่งน่าเบื่อไม่มีความสนุกสนานรื่นเริง ทำให้ความหมายและความสำคัญของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นค่อยๆเลือนหายไปจากสังคมชาวโคราช ซึ่งตรงจุดนี้ครูเพลงโคราชบางท่านได้แสดงทัศนะว่าเพลงโคราชภาพแบบใหม่นี้ไม่ใช่เพลงโคราชที่แท้จริง เพราะในการแสดงบางอย่างนั้นทำลายเอกลักษณ์ของเพลงโคราชแบบดั้งเดิม (นายแสง ข่อยนอก, 2555) บางท่านก็วิจารณ์ว่าการแสดงเพลงโคราชประยุกต์นั้นมีลักษณะคล้ายกับเพลงฉ่อยของทางภาคกลางเสียมากกว่า

ปัจจุบัน(พ.ศ. 2557) เทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน(Internet)มีส่วนสำคัญในการใช้ชีวิตของสังคมไทยมาก ส่วนใหญ่คอมพิวเตอร์ สมาทโฟน ล้วนมีส่วนช่วยให้คนเราเข้าถึงความบันเทิงในด้านต่างๆได้มากขึ้นเพียงแค่ปลายนิ้วเท่านั้น ยิ่งทำให้ความต้องการในการรับชมรับฟังเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อยลง บรรดาคนเฒ่าคนแก่ที่รู้จักและนิยมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็ลดลงตลอด จึงเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

2.2.5 ขาดการส่งเสริมสนับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาหาสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมคือหน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้ให้การสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุน การจัดตั้งองค์กรเข้ามาดูแล รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น แฝงไปด้วยแง่คิดเชาวน์ปัญญา

กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของมรดกวัฒนธรรมว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่องก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (มรดกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรม, 2558)

ปัจจุบันศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ เอกชน รวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่นซึ่งต่อไปในอนาคตก็ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหากปัญหาการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ชุมชนท้องถิ่นย่อมต้องส่งผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแน่นอน ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูควรมีนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาโดยเป็นการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

3. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป็นเสมือนภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่แสดงให้เห็นถึงทักษะ ปฏิภาณไหวพริบที่ร้องโต้ตอบกันเป็นบทกลอน ใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์ในการให้ข้อคิด คติสอนใจ แก่ผู้ชมผู้ฟัง เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังที่ รองศาสตราจารย์ดนัย ไชยโยธาได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมเป็นเครื่องที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าของสังคมในอดีต ทุกชาติทุกภาษาจึงมีนโยบายที่จะรักษาและเชิดชูวัฒนธรรมของตนไว้ (ดนัย ไชยโยธา,2546)

ศิลปวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมที่แสดงแกทางด้านสุนทรีย์ โดยทั่วไปหมายถึงผลผลิตทางศิลปะของมนุษย์ที่อาจจะอยู่ในภาพของวรรณกรรม ดนตรี การละเล่น การแสดง ปรัมปราคติ นิทาน ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ดังนั้นศิลปะจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการในการบำบัดปัญหาของสังคมและชุมชนซึ่งศิลปวัฒนธรรมประเภทการแสดง การละเล่นของชุมชนใดๆที่สั่งสมสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ย่อมมีสถานะเป็นเครื่องยึดโยงความรู้สึก เป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนในชุมชนไว้

ศิลปวัฒนธรรมอาจดูเป็นของธรรมดา ๆ เป็นเรื่องพื้น ๆ แต่บทบาทหน้าที่ของของศิลปะการแสดง การร่ายรำ การละเล่นต่างๆ อาจมีความสำคัญในฐานะที่เป็นทั้งกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสมาชิกชุมชนด้วยกันกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดก็เป็นไปตามวิถีการถ่ายทอดจากรุ่นก่อนสู่รุ่นหลัง (สายันต์ไพรชาญจิตร์, 2550: 85)

ปัจจุบันศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ไม่ได้รับความนิยมดังเช่นในอดีตทั้งที่การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นการแสดง การละเล่นที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวโคราช เป็นมหรสพที่ให้ทั้งความบันเทิง แง่คิดคติสอนใจ แสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ขัดเกลาให้คนนั้นรับรู้ถึงบาปบุญคุณโทษ รู้จักถึงความกตัญญูกตเวที อันเนื่องมาจากสาเหตุในหลายๆด้าน ได้แก่ ข้อจำกัดทางภาษา มุมมองที่เปลี่ยนไปของคนในพื้นที่ที่มองว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นการพิธีกรรมที่ใช้ในการแสดงเพื่อแก้บนท้าวสุรนารีเท่านั้น อีกทั้งยังกระแสความเจริญทางเทคโนโยลีการสื่อสารที่ก้าวหน้า จนทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ละเลยไม่ให้ความสำคัญกับการแสดงพื้นบ้านชนิดนี้ จนนำไปสู่ปัญหาด้านการขาดผู้สืบทอดที่จะสานต่อการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จากสภาพปัญหาหลักทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมาก่อนนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมได้ดังนี้

3.1 แนวทางการสร้างทัศนคติและความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญ

การแสดงพื้นบ้านของไทยมีอยู่ทุกภูมิภาค ซึ่งการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นถือได้ว่าเป็นการที่บ่งบอกถึงความเป็นชาวไทยโคราชซึ่งสุกัญญาสุจฉายาได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของการแสดงเพลงพื้นบ้านไว้ว่า เพลงพื้นบ้านให้ความบันเทิงเพลิดเพลินแก่สมาชิกในสังคม ประกอบด้วยเสียงและจังหวะที่เร้าอารมณ์ ขณะเดียวกันผู้ร้องเองก็เพลิดเพลินผ่อนคลายอารมณ์ นอกจากนี้ยังมีเพลงที่โต้ตอบเนื้อหาสนุกสนาน เพราะเป็นเรื่องของการเกี้ยวพาราสีเรื่องของความรัก ยิ่งเพลงปฏิพากษ์ที่เป็นการแสดงด้วยยิ่งสนุกใหญ่ เพราะเป็นสิ่งบันเทิงที่เต็มไปด้วยโวหารปฏิภาณและโวหารสังวาสที่เรียกเสียงฮาเสียงหัวเราะจากผู้ฟัง

เพลงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยความรู้ที่ได้รับจากเพลงพื้นบ้านนี้อาจจะไม่ใช่ความรู้เชิงวิชาการโดยตรงอย่างใดแต่หมายถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม คติสอนใจ พุทธศาสนา สอนเด็กในเรื่องความกตัญญูกตเวที ควบคุมสังคม เพราะว่าผู้ที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลงจะใช้ความรู้ความสามรถและประสบการณ์ที่มีอยู่ของตนมาโน้มนาวใจผู้ชมผู้ฟังให้คล้อยตาม

นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านยังช่วยระบายความคับข้องใจในการสื่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จึงเป็นทางออกที่คนในสังคมใช้ระบายความคับข้องใจที่มีต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และประเพณีค่านิยมของคนในสังคม (สุกัญญา สุจฉายา, 2545)

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีองค์ประกอบครบถ้วนดังที่ได้กล่าวมา เพราะเป็นการแสดงที่เป็นมหรสพที่สร้างความบันเทิง พร้อมสอดแทรกแง่คิดความรู้ในด้านต่างกับผู้ชม จนทำให้เกิดการโน้มน้าวจิตใจให้เห็นถึงความถูกต้องและดีงามในการใช้ชีวิต ช่วยในการพัฒนาสังคมไปในทางที่ดีจากคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในกลอนเพลงที่บรรดาหมอเพลงได้ร้องไว้ นอกจากนี้เพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังเป็นตัวแทนในการแสดงออกถึงที่คนในชุมชนท้องถิ่นรู้สึก แสดงถึงความคิดอ่านที่มี และที่สำคัญเป็นเหมือนสื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงข่าวคราวต่างๆที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นว่าหมอเพลงที่ทำการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นต้องมีไหวพริบมีความรู้รอบตัวที่ดีสามารถอธิบายขยายความข่าวสารความรู้ต่างๆผ่านทางกลอนเพลงให้กับผู้ชมผู้ฟังได้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความสำคัญในการอนุรักษ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในด้านการสร้างทัศนคติและความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญมีแนวทางดังนี้

1.จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมให้กับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

2. จัดการสัมมนาเคลื่อนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมไปตามพื้นที่ต่างๆรวมถึงการตีพิมพ์เอกสาร คู่มือ ความรู้เกี่ยวกับการการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อให้กลุ่มคนรุ่นใหม่เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

3. มีการบรรจุศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเข้าไปในบทเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้เยาวชนเข้าใจสร้างแรงจูงใจในการสืบทอด

จากแนวทาง 3 ข้อที่ได้มีการนำเสนอนี้ เป็นการแนวทางที่จะคนรุ่นหลังควรตระหนักในคุณค่า อนุรักษ์ สืบสานและร่วมกันเผยแพร่ให้แก่คนรุ่นต่อไปแต่ปัจจุบันกลับพบว่าเพลงโคราชนั้นได้รับความนิยมลดน้อยลงอีกทั้งเริ่มสูญหายไปจากวัฒนธรรมโคราชขณะที่หมอเพลงก็มีจำนวนน้อยลงเนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป ธนิกเลิศชาญฤทธ์ได้กล่าว่าการให้การศึกษาแก่สาธารณะ เป็นส่วนสำคัญในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาอย่างยั่งยืนเนื่องจากการให้การศึกษาแก่สาธารณะสามารถเข้าถึงผู้คนส่วนมากในสังคมและมีพลังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านบวก(ธนิกเลิศชาญฤทธ์,2552)

3.2 แนวทางการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเข้ามาอนุรักษ์และฟื้นฟู

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมพบว่าเกือบทุกคณะเพลงโคราชมีการปรับเปลี่ยนภาพแบบการแสดงโดยมีการแสดงเป็นเพลง

โคราชแบบประยุกต์หรือไม่ก็แสดงทั้งทั้งแบบประยุกต์และดั้งเดิมไว้ด้วย สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทางหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ได้ให้การสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมอย่างเต็มที่รวมถึงคนในพื้นที่ก็ยังไม่ได้มีการตื่นตัวที่จะตระหนักและรับทราบถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านนี้

การมีส่วนร่วมกันของทุกภาคส่วน เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเนื่องจากการมีส่วนร่วมสร้างประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมหลายประการ เช่น สร้างสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน ช่วยลดความขัดแย้ง ทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างเป็นธรรมสามรถมีส่วนร่วมได้หลายลักษณะเช่น การแสดงความคิดเห็น ปรึกษาหารือ การอุทิศเวลา การบริจาคสิ่งของและสถานที่ การร่วมวางแผนและดำเนินการ

ยศพร บันเทิงสุขกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหมายถึงกิจกรรมใดๆก็ตามที่ราษฎรในพื้นที่เข้ามาร่วมในการดาเนินงานโดยเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มการวางแผนการดาเนินงานและกระบวนการควบคุมประเมินผลขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทั้งหมดดังเช่นการจัดการผืนป่าในวัดที่เป็นของส่วนรวมซึ่งชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของกติกาจารีตประเพณีและความเชื่อของท้องถิ่น(ยศพรบันเทิงสุข, 2556)

ซึ่งการ่วมมือจากภาคส่วนไม่ว่าจะทางภาครัฐภาคเอกชนประชาชนในท้องถิ่นล้วนมีความสำคัญและเป็นแรงผลักดันให้เกิดผลสำเร็จเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในการส่งเสริม อนุรักษ์และการพัฒนายังคงมีน้อย ซึ่งในการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมถึงสืบสานการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมควรได้รับการสนับสนุนโดยเป็นการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนหรือในสถาบันการศึกษา บรรดาครูเพลงโคราช หมอเพลง คณะเพลงโคราช ควรรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์กรหรือภาคเอกชนก็ควรจะมีส่วนร่วมในด้านการสนับสนุนในด้านเงินทุนและการประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางดังนี้

1.จัดตั้งสมาคมเพลงโคราชแบบดั้งเดิมขึ้นโดยเฉพาะโดยหน่วยงานรัฐเช่นสำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมาหรือหน่วยงานองค์กรอื่นๆให้งบประมาณสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกคณะเพลงโคราชดั้งเดิมที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ อีกทั้งจะเป็นองค์กรที่จะประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและเพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อ หากมีผู้สนใจว่าจ้างการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

2.จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป นักท่องเที่ยว รวมถึงคนในพื้นที่ ให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและ

มรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมให้ยั่งยืนสืบไป

3. ให้ผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ปราชญ์ขาวบ้านหรือผู้รู้ของหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล หรือบุคคลในระดับอำเภอและจังหวัดให้มามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติและเสนอความคิดเห็นจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเช่นให้ครูเพลงหรือหมอเพลงจัดการเรียนการพื้นฐานเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในชุมชนและสถานศึกษาหรือมีการจัดประกวดแข่งขันเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อชิงถ้วยและเงินรางวัล

การอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมโดยใช้แนวทางทางการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเข้ามาอนุรักษ์และฟื้นฟูผู้วิจัยเชื่อว่าจะมีการประสานงานกันก่อให้เกิดความสามัคคีในท้องถิ่น มีการจัดทำโครงการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จนสามารถต่อยอดไปถึงการเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเนื่องจากคนในพื้นที่ทุกหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ท้องถิ่น ต่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟู

3.3 แนวทางด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่

เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเข้าถึงทุกกลุ่มได้ง่ายและรวดเร็ว ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดนิ่ง สุรศักดิ์ ปาเฮกล่าวว่า อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นสื่อที่นิยมในใช้ในการประชาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาไม่นานและสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างรวดเร็วตามนัยความหมายของอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยสรุปนั้น หมายถึงระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงติดต่อกันทั่วโลกต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์ทุกชนิด หรือเรียกว่าเป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลต่างๆได้ทั่วโลกสื่ออินเทอร์เน็ตจัดอยู่ในประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่นกันเพื่อน นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ในองค์กร เป็นการประยุกต์ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมกับภาพแบบการท างานของหน่วยงานและก่อให้เกิดประโยชน์ในทางประชาสัมพันธ์ได้อย่างดีเยี่ยม ตัวอย่างเช่น การจัดทำสื่อประเภทเว็บไซต์ (Website) เพื่อประชาสัมพันธ์องค์กร ซึ่งก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สำคัญสามารถแนะนำองค์กรของเราให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปได้

เสกสรร สายสีสด กล่าวว่าในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในภาพแบบต่างๆ เช่น อินเตอร์เน็ต มือถือ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ติดต่อสื่อสารสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสามารถเข้าถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน สิ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารแบบเดิมไปอย่างสิ้นเชิง(เสกสรร สายสีสด

,2549: 195-196) ได้กล่าวถึงข้อเด่นของการประชาสัมพันธ์ด้วยอินเตอร์เน็ตว่า การประชาสัมพันธ์จะต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกลโดยเฉพาะสื่ออินเตอร์เน็ตนำมาใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดได้ดีเนื่องจาก สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถเผยแพร่กระจายได้ทั่วโลก สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพอกจากนี้สื่ออินเตอร์เน็ตยังเข้าถึงได้ตลอดเวลาเป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งภาพข้อความ ภาพและเสียง และยังใช้งบประมาณที่น้อยกว่า

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมอาจไม่เป็นที่รู้จักหรืออยู่ในความสนใจของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ใหม่ อีกทั้งการแสดงเพลงโคราชก็มีการแสดงน้อยลงเต็มที มีเพียงการแสดงเพลงโคราชแก้บนเท่านั้นแตกต่างกับการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์ที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมและผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเรามีการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติใหม่ให้กับคนในท้องถิ่นให้รู้จักรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองก็จะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเข้าถึงทุกกลุ่มได้ง่ายและรวดเร็ว ผู้ศึกษาจึงเชื่อว่าการที่จะประชาสัมพันธ์ รณรงค์ ส่งเสริม การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมผ่านทางเทคโนโลยีการสื่อสาร จะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวทางดังนี้

1.จัดทำสื่อการเรียนการสอนไปควบคู่ไปกับจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเรียนการสอนที่มากขึ้น

2. จัดทำรายการวิทยุชุมชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการประสัมพันธ์เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนหรือชาวบ้านในพื้นที่ได้ง่าย

3. จัดโครงการประกวดหนังสั้นเกี่ยวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นการปลุกกระแสเพลงโคราชแบดั้งเดิมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ รู้จักและรับทราบถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

4. จัดทำเว็บไซด์และใช้สื่อ social network ในการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การอนุรักษ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เช่น ทำ channelใน Youtubeเกี่ยวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางการติดตามรับชมเพลงโคราชดั้งเดิมซึ่งหากคณะเพลงโคราชคณะไหนสนใจต้องการประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของตนเองก็สามารถมาอัพเดทผลงานต่างผ่านช่องทางนี้ได้หรือการจัดทำofficial ผ่านทาง Line หรือ Facebook เพื่อให้บุคคล

ทั่วไปเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพราะนอกจากจะสะดวกแล้วยังเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

3.4 แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อศึกษาเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นได้รับความนิยมลดลง แนวทางสำคัญที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟูคือ การได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะเพลงโคราช หมอเพลง ครูเพลง ผู้อาวุโส รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมเข้ามาให้การสนับสนุน โดยจะเป็นการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านเพลงโคราช ซึ่งจะจัดตั้งตามสถานที่ตั้งของคณะเพลงโคราชแต่ละคณะ เพื่อให้ผู้ที่สนใจหรือกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาศึกษา เรียนรู้และสืบทอด มีการจัดกิจกรรมเพื่อบูรณาการ มีการจัดการเรียนการสอนที่ร่วมสมัยเข้าถึงได้ง่าย ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากในอดีตนั้นการฝึกฝนหรือสืบทอดแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้น มีพิธีกรรมมาก และขั้นตอนการฝึกฝนก็มีมากทำให้เกิดความเบื่อหน่าย หากศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดทำหลักสูตรหรือแนวทางการสอนในภาพแบบใหม่ขึ้นมาก็จะสามารถดึงดูด สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ จนนำไปสู่การสืบทอด การอนุรักษ์ฟื้นฟูที่ยั่งยืนในอนาคตได้ ซึ่งในปัจจุบันคณะเพลงโคราชที่มีทั้งหมดนั้น มีอยู่ประมาณ 2 คณะที่สามารถจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้เนื่องจากมีศักยภาพในด้านต่างๆที่รองรับ คือ ครูเพลงที่มีความรู้ความสามารถ สถานที่ องค์กรเอกชนที่สนับสนุน และเป็นคณะที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงในด้านการแสดงเพลงโคราช ได้แก่ คณะ กำปั่น บ้านแท่น โดย หัวหน้าคณะคือนายกำปั่น ข่อยนอก เป็นหมอเพลงโคราชมากว่า 30 ปี มีผลงานและรางวัลการันตีมากมาย ซึ่งปัจจุบันนับได้ว่าเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่นเป็นคณะเพลงโคราชที่ได้รับความนิยมสูงสุดในบรรดาเพลงโคราชที่มีอยู่และนายกำปั่นเองก็ยังเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสาน มีการไปบรรยายเกี่ยวกับเพลงโคราชในหลาย ๆ พื้นที่ รวมถึงเป็นอาจารย์พิเศษสอนเพลงโคราชให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาอีกด้วย และอีกหนึ่งคณะคือคณะบุญสม กำปัง หัวหน้าคณะคือ นายบุญสม สังข์สุข ซึ่งตระกูลของนายบุญสมนั้นเป็นตระกูลเพลงโคราชเก่า ทำการแสดงเพลงโคราชกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าและตัวนายบุญสมเองนั้นก็เป็นวิทยากรสอนเพลงโคราชให้แก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย

ตารางที่ 2 ตารางแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อศึกษาเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

กิจกรรม / แนวทางการจัดการ	**ผลที่คาดว่าจะได้รับ**
จัดการเรียนการสอนเพลงโคราชที่ง่ายและเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ง่าย ลดขั้นตอนหรือพิธีกรรมบางอย่างลง แต่ยังคงยึดหลักความเข้าใจที่ถูกต้องของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม	ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้าใจและเรียนรู้ได้ง่ายมากขึ้น สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และสืบทอด
เชิญแขกพิเศษที่มีชื่อเสียงในวงการเพลงโคราช เช่น นักร้อง นักแต่งเพลง นักดนตรี เข้ามาเพื่อสอนหรือบรรยายพิเศษให้ความรู้เพิ่มเติม	เป็นการประชาสัมพันธ์เพลงโคราชในตัวเนื่องจากมีผู้มีชื่อเสียงเข้ามาร่วมกิจกรรมและในอนาคตยังสามารถเผยแพร่เพลงโคราชออกสู่สากลหรือพื้นที่อื่นๆมากขึ้น
รวบรวมเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับเพลงโคราช พร้อมจัดทำเอกสารการเรียนรู้ เกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชเพื่อเผยผู้ที่สนใจ หรือบุคคลทั่วไป	เพื่อเป็นฐานข้อมูลของเพลงโคราช และเป็นการเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาต่อยอดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
จัดทำสื่อการเรียนการสอนผ่านทางการเชื่อมต่อไร้สาย (Internet) เพื่อที่หากผู้สนใจที่มาศึกษาหรือเรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแล้วต้องการข้อมูลเพิ่มเติมก็สามารถศึกษาผ่านช่องทางนี้ได้	เพิ่มความสะดวกให้กับผู้ที่สนใจ หรือเป็นประโยชน์แก่สมาชิกในศูนย์การเรียนรู้ หากไม่ได้เดินทางมายังศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 6
สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญหาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม รวมไปถึงรูปแบบวิธีการแสดง สภาพที่เกิดขึ้นและสภาพปัญหาของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อที่จะหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม โดยมีผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
2. สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
3. คุณค่าและความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม
4. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ประวัติความเป็นมาขอต้นกำเนิดเพลงโคราชนั้นไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนมีเพียงแต่คำบอกเล่าของเหล่าบรรดาครูเพลงอาวุโสเล่าต่อๆกันมา ตำนานแรกคือ มีนายพรานคนหนึ่งชื่อ เพชรน้อย ออกไปล่าสัตว์ ในเขตบ้านหนองบุนนาก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา คืนหนึ่งแกไปพบลูกสาวพญานาค ขึ้นมาจากหนองน้ำ มานั่งร้องเพลงคนเดียว พรานเพชรน้อยได้ยินเสียง จึงแอบเข้าไปฟังใกล้ ๆ แกประทับใจ ในความไพเราะ และเนื้อหาของเพลง จึงจำเนื้อและทำนองมาร้องให้คนอื่นฟัง ส่วนอีกตำนานคือเล่าว่าชาวโคราชได้เพลงโคราชมาจากอินเดียโดยพระยาเข็มเพชรเป็นผู้นำมาพร้อมๆ กับลิเก และลำตัด โดยให้ลิเกอยู่กรุงเทพฯ ลำตัดอยู่ภาคกลาง และเพลงโคราชอยู่ที่นครราชสีมา ตอนขากลับได้นำศิลปะการร้องรำจากอินเดียมาเผยแพร่รวม 3 อย่างด้วยกันคือ ลิเก ลำตัด

และเพลงโคราช โดยเพลงนั้นได้มอบให้นายจัน บ้านสก เป็นชาวโคราชรับไปเผยแพร่ที่เมืองโคราช ซึ่งนายจัน ได้นำเพลงมาต่อเติมเสริมแต่งจนเป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่ชาวโคราช จนเรียกว่า เพลงโคราชซึ่งทั้งสองตำนานนี้จึงถือว่าเป็นเพียงเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมา เป็นเพียงข้อสันนิฐานมนการกำเนิดของเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จะเป็นการร้องโดยใช้เพลงก้อม คำว่า ก้อม เป็นภาษาโคราชและภาษาอีสานแปลว่า สั้น เพลงก้อมจึงหมายความว่าเพลงสั้น ๆ ที่ร้องโต้ตอบกันลอย ๆ ทั้งทีมีความหมายลึกซึ้งหรือไม่มีความหมายเลยก็ได้

การเล่นเพลงก็มีวิวัฒนาการที่สัมพันธ์กับกลอนเพลง โดยเมื่อกลอนเพลงเป็นเพียงคำพูดของคนในสังคม การเล่นเพลงก็มีความเรียบง่ายปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ชาวบ้านเป็นทั้งผู้เล่นและผู้ฟังในขณะเดียวกัน เมื่อกลอนเพลงเป็นเพลงคู่ที่สี่ ผู้ที่จะว่าเพลงได้ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการเรียนรู้และการฝึกฝนการว่าเพลงมาเป็นพิเศษ เรียกว่า “หมอเพลง” โดยหมอเพลงที่ทำการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจะต้องมีไหวพริบปฏิภาณมากเพราะจะต้องคอยร้องตอบโต้เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังคงได้รับความนิยมมาอย่างต่อเนื่องหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 มีการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสรุนารีขึ้นที่บริเวณประตูชุมพล เมืองโคราช ทางการได้จัดให้มีการแสดงเพลงโคราช เป็นมหรสพหลักในการเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์ เพราะมีความเชื่อว่าท้าวสุรนารีชอบฟังเพลงโคราช ความศรัทธาของชาวโคราชที่มีต่อท้าวสุรนารีทำให้การบย่าโมด้วยเพลงโคราชเป็นที่ยอมรับ เกิดเป็น “เพลงโคราชแก้บน” ที่มีเนื้อร้องเกี่ยวกับการบนท้าวสุรนารีโดยเฉพาะ

การแสดงเพลงโคราชแก้บน มีรูปแบบทั่วไปเหมือนกับการเล่นเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จะต่างกันตรงที่เนื้อร้องที่กล่าวถึงการแก้บนโดยเฉพาะและขั้นตอนการแสดงก็จะรวบรัดกว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมหมอเพลงไม่ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการร้องโต้ตอบมากนัก บางครั้งทำให้เพลงขาดราวชาติไม่ค่อยมีชีวิตชีวา ในขณะที่ผู้ฟังเองก็มีน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่าคนที่มาฟังเพลงโคราชแก้บนโดยปกติจะมีเฉพาะเจ้าภาพที่มาบนไว้เท่านั้น เจ้าภาพบางคนมานั่งฟังได้ 10 นาทีก็กลับไปก่อนแล้ว บ้างก็ว่าฟังไม่เข้าใจ บ้างก็เชื่อว่าเป็นการเล่นเพื่อถวายย่าโมเท่านั้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาวิถีชิตของชาวโคราชเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่อย่างรวดเร็ว จากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมเกษตรกึ่งอุสาหรรม เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมและค่านิยมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้ความนิยมของผู้ฟังเพลงโคราชเปลี่ยนไป หลายคนหันไปนิยมเพลงลูกทุ่ง เพลงสากล และเพลงสมัยนิยมกันมากขึ้นโดยรสนิยมที่เปลี่ยนไปของผู้ชมผู้ฟัง

เพลงโคราชนี้ทำให้เกิดการแสดงเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งขึ้นมาซึ่งเป็นเพลงที่ผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีแบบเก่ากับวัฒนธรรมดนตรีแบบใหม่เข้าด้วยกัน

การแสดงเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งเป็นการประยุกต์การเล่นเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเข้ากับรูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตของวงดนตรีลูกทุ่ง มีการร้องเพลงลูกทุ่งมีหางเครื่องเต้นประกอบเพราะรูปแบบการแสดงที่ค่อนข้างหลากหลายมีความน่าสนใจในการนำเสนอจึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟัง สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังได้ทั้ง เด็ก ผู้ใหญ่ และวัยรุ่น ทำให้การแสดงเพลงโคราชประยุกต์ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมรวมถึงสภาพที่เกิดขึ้นกับเพลงโคราชจะเห็นได้ว่าการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมค่อย ๆ ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้ชมผู้ฟังในยุคที่อิทธิพลทางตะวันตกมีผลต่อการวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ดังเช่นที่ดนัย ไชโยธาได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอีกประการหนึ่งคือ การนิยมตะวันตก ซึ่งเป็นผลของการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมกล่าวโดยทั่วไปได้ว่าปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้นี้วัฒนธรรมไทยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในสังคมมากขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่เรื่องการแต่งกาย กีฬา รวมไปถึงศิลปะการแสดง และดนตรี ตลอดจนขนบธรรมเนียมบางส่วนของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งอาจมีผลกระทบที่อันตรายต่อวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยได้ (ดนัย ไชยโยธา, 2546)

ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงของเพลงโคราชที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลต่อการการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเนื่องจากการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์นั้นเป็นการแสดงที่เหมือนกับการแสดงโชว์ของวงดนตรีลูกทุ่ง หรือหมอลำทั่วไปของภาคอีสาน เน้นการร้องและการเต้น เน้นทำนองดนตรีเป็นหลัก ไม่ได้มีการร้องกลอนเพลงที่ด้นสดตอบโต้กันของหมอเพลงโคราชอีกต่อไป ส่วนการแสดงเพลงโคราชแบบแก้บนนั้นแม้ว่ารูปแบบการแสดงจะคล้ายคลึงกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแต่กระบวนการขั้นตอนในการแสดงนั้นก็ลดน้อยลงไปมาก เนื้อหากลอนเพลงก็เป็นในลักษณะที่เทิดทูนบูชาท้าวสุรนารีซึ่งมีการเขียนและท่องมาเพื่อทำการแสดงอยู่แล้ว ไม่ได้เกิดจากการที่หมอเพลงมีการร้องโต้ตอบชิงไหวพริบกันเหมือนกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมอีกซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ออกมาในหัวข้อถัดไป

2. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

การศึกษาเกี่ยวกับการการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงลงพื้นที่สำรวจ โดยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์กับคณะเพลง

โคราชทั้งแบบดั้งเดิม เพลงโคราชแบบประยุกต์ และเพลงโคราชแก้บน บรรดาหมอเพลง และผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหากับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมดังนี้

2.1 ข้อจำกัดของภาษาในการชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ชาวโคราชมีภาษาพื้นถิ่นที่เรียกว่า ภาษาไทยถิ่นโคราช (พชร สุวรรณภาชน, 2543: 18) ซึ่งการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเวลาที่ขับร้องทำการแสดงก็จะใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช ซึ่งหากผู้รับชมไม่เข้าใจความหมายหรือแปลคำไม่ได้ก็จะขาดอรรถรสในการรับชมไป เพราะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นจะไม่ดนตรีเข้ามาประกอบมากนัก โดยความสนุกของการรับชมจะเป็นฟังเนื้อหาและถ้อยคำที่หมอเพลงนั้นได้มีการร้องโต้ตอบกันเพื่อแสดงถึงปฏิภาณไหวพริบในการหาคำมาสัมผัสให้เกิดเป็นบทกลอนทำให้การแสดงเพลงโคราชนั้นถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดใกล้เคียงเท่านั้น

2.2 มุมมองที่เปลี่ยนไปในการรับชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

จากการศึกษาข้อมูลไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีเพียงแต่คำบอกเล่าต่อๆกันมาว่าสมัยท้าวสุรนารีมีชีวิตอยู่ท่านชอบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมากซึ่งบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมานั้นจะมีผู้คนที่ตั้งใจมาสักการะขอพร บนบานศาลกล่าวเพื่อให้ให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ เมื่อสมปรารถนาแล้วก็จะต้องมาแก้บนกับท่าน โดยส่วนใหญ่สิ่งที่นำไปบนกันก็คือ เพลงโคราชแบบดั้งเดิมซึ่งนักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปที่ผ่านมาบริเวณนี้แล้วเห็นการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่กำลังทำการแสดงเพื่อแก้บนนี้ ส่วนใหญ่ก็จะเข้าใจผิดคิดว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์แสดงขึ้นเพื่อถวายหรือบูชาแก่ท้าวสุรนารีเท่านั้น โดยที่ไม่รู้ว่าความจริงแล้วการแสดงนี้เป็นมหรสพที่แสดงขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านประจำจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้ว่าจ้างเพลงโคราชที่มาแก้บนบางท่านเมื่อจ้างและจ่ายเงินแก่คณะเพลงโคราชแก้บนแล้วก็ไม่อยู่ชมการแสดงด้วยเพราะถือว่าการแสดงนี้จ้างมาเพื่อเล่นให้กับย่าโมเท่านั้นหากตนเองชมการแสดงนี้ก็จะถือเป็นการลบหลู่ย่าโมซึ่งในส่วนนี้มีผู้คนจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่าการแสดงเพลงโคราชนั้นเป็นของสูงชาวบ้านธรรมดาทั่วไปนั้นไม่ควรฟังเพราะจะเป็นการดูหมิ่นย่าโม

2.3 การสืบทอดและผู้รับการสืบทอดเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อยลง

ปัจจุบันการสืบทอดเพลงโคราชนั้นมีน้อยลงมากแม้แต่ทายาทลูกหลานของหมอเพลงเองก็ไม่มีความต้องการที่จะสืบทอดและวัยรุ่นส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องของเพลงโคราชและเนื่องจากมีวัฒนธรรมดนตรีสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อความชื่นชอบและความนิยมของคนรุ่นใหม่ จึงทำให้ความสำคัญของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมน้อยลงไปแต่กลับไปให้ความสนใจที่

จะฝึกฝนเพลงสมัยใหม่ ส่วนการสืบสอดจากครูเพลงนั้น ครูเพลงก็มักจะมีแนวทางในการสั่งสอนถ่ายทอดแบบเดิมๆ พิธีกรรมขั้นตอนการฝึกซ้อมในการเป็นศิษย์ก็มีมาก ซึ่งเมื่อใช้กับวัยรุ่นคนยุคใหม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายที่จะฝึกฝนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไม่อยากสืบทอดเพลงโคราช

2.4 กระแสโลกาภิวัตน์และความเจริญทางด้านเทคโนโลยี

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันมีผลต่อความนิยมในการรับชมเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นอย่างมากเนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อค่านิยมของผู้ฟังซึ่งทำให้เพลงมีวิวัฒนาการทั้งในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเล่นเพลงวิถีชีวิตชีวิตของชาวโคราชเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมใหม่อย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีการสื่อสารต่างๆมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมและค่านิยมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิตในสังคมสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เมื่อหมอเพลงไปทำการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็มักจะถูกขอร้องจากผู้ชมให้มีการร้องเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยนิยมมากขึ้นจนนำไปสู่การเกิดเพลงโคราชสมัยใหม่ที่เรียกว่าเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซึ่งทำให้ความหมายและความสำคัญของเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นค่อยๆเลือนหายไปจากสังคมชาวโคราช

2.5 ขาดการส่งเสริมสนับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษา หาสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมคือหน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้ให้การสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุน การจัดตั้งองค์กรเข้ามาดูแล รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นแฝงไปด้วยแง่คิดเชาวน์ปัญญา

ปัจจุบันศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ เอกชน รวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่นซึ่งต่อไปในอนาคตก็ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหากปัญหาการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ชุมชนท้องถิ่นย่อมต้องส่งผลต่อการอนุรักษ์และฟื้นการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแน่นอน

สรุปสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมคือ มีข้อจำกัดทางภาษาเนื่องจากการแสดงเพลงโคราชนั้นต้องใช้ภาษาไทยถิ่นโคราชเวลาทำการแสดง หากผู้ชมผู้ฟังที่ไม่เข้าใจภาษาโคราชก็จะชมการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมไม่เข้าใจเช่นกัน และในปัจจุบันการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นมีน้อยมากส่วนใหญ่คณะเพลงโคราชที่ก่อตั้งขึ้นก็จะทำการแสดงเป็นเพลงโคราชประยุกต์หรือเพลงโคราชซิ่งแทน เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไปความเจริญทางเทคโนโลยีมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่การแสดงเพลงโคราชประยุกต์จึงตอบโจทย์ของผู้ชม

ผู้ฟังได้มากกว่า เพราะเป็นเหมือนมหรสพที่ครบวงจรทั้งแสง สี เสียง สามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ง่าย ทำให้การที่จะสืบทอดศิลปะการแสดงเพลงโคราชลดลงแม้แต่ทายาทของหมอเพลงเองก็ยังไม่ประสงค์ที่จะสืบทอดที่สำคัญการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในปัจจุบันถูกมองจากกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่หรือคนนอกพื้นที่ว่าเป็นเพียงการแสดงหรือพิธีกรรมที่ใช้ในการแก้บนมีความศักดิ์สิทธิ์ไม่ควรลบหลู่ และปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นก็ยังไม่ให้การสนับสนุนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชซึ่งหากสถานการณ์ของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังคงเป็นเช่นนี้จะส่งผลกระทบให้การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นสูญหายไปจากวิถีชีวิตของชาวไทยโคราช

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้สรุปแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมที่มีแนวทางสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในหัวข้อต่อไป

3. คุณค่าและความสำคัญของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นประจำจังหวัดนครราชสีมา เป็นทั้งอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ทางภาษาและการแสดง ซึ่งผู้ศึกษาใช้หลักในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเข้ามาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม จากการที่ได้ศึกษาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมแล้วพบว่า การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

3.1 คุณค่าที่แสดงถึงนัยยะของอดีต

ภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม มีส่วนแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประกอบไปด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิด จิตวิญญาณ ความเชื่อ ความศรัทธา โลกทัศน์ของชาวโคราชที่ถ่ายทอดออกมาผ่านทางการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม ดังที่เอกวิทย์ ณถลางได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความเชื่อ ความเจนจัด ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ในการปรับตัวและดำรงชีพในสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ (เอกวิทย์ ณถลาง, 2544) ซึ่งการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมก็เปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่สอดแทรกคติสอนใจ ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่มีความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ เป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมความดีงาม

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับเรื่องของระบบรู้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น มีการสร้างสรรค์ปรับตัวให้เข้ากับเวลาที่เปลี่ยนไป เช่นในอดีตเพลงโคราชแบบดั้งเดิมจะเป็นในรูปแบบที่หมอเพลงรับงานแสดงมาร้องโต้ตอบกันชิงไหวพริบ แต่พอระยะเวลาผ่านไปก็มีการปรับตัวก่อตั้งเป็นคณะเพื่อที่จะได้สะดวกในการรับงานมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหากลอนเพลงให้ร่วมสมัยเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้สอดคล้องกับวิถีวิตของชาวโคราชในปัจจุบันซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มที่การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นจะสูญหายไป

3.2 คุณค่าเชิงอัตลักษณ์

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเป็นศิลปะการแสดงที่เป็นมุขปาฐะ ที่ร้องโต้ตอบกันโดยใช้ภาษาของท้องถิ่นคือ ภาษาไทถิ่นโคราช จึงเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สื่อที่ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ อัตลักษณ์คือผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้เพราะฉะนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” จึงหมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคลสังคม ชุมชน หรือประเทศ ตัวอย่างเช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนา ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้น ซึ่งไม่เหมือนกับสังคมอื่นคือลักษณะที่ไม่เหมือนกับของบุคคลอื่น (โกทูโนว์, 2557)

ธนิก เลิศชาญฤทธ์ ได้กล่าวถึงคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ คือ เป็นกลุ่มคุณค่าที่มีความสัมพันธ์และความผูกพันด้วยอารมณ์ความรู้สึกกับทรัพยากรวัฒนธรรม เช่นสิ่งของ สถานที่ความผูกพันนั้นอาจรวมถึงตำนาน ความรู้สึก ศาสนา ประเพณี จิตวิญญาณ ซึ่งมีนัยทางการเมืองความเป็นชาตินิยม และความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งในปัจจุบันการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมมีการแสดงโดยคณะเพลงโคราชอยู่เพียงไม่กี่คณะ เพราะกระแสโลกาวิวัตน์ความเจริญที่หลั่งไหลเข้ามาตลอด ทำให้ศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟู

4. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

4.1 แนวทางการสร้างทัศนคติและความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญ

การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นเป็นการแสดงที่เป็นมหรสพที่สร้างความบันเทิง พร้อมสอดแทรกแง่คิดความรู้ในด้านต่างกับผู้ชม จนทำให้เกิดการโน้มน้าวจิตใจให้เห็นถึงความถูกต้องและดีงามในการใช้ชีวิต ช่วยในการพัฒนาสังคมไปในทางที่ดีจากคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในกลอนเพลงที่บรรดาหมอเพลงได้ร้องไว้ นอกจากนี้เพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังเป็นตัวแทนในการแสดงออกถึงที่คนในชุมชนท้องถิ่นรู้สึก แสดงถึงความคิดอ่านที่มี และที่สำคัญเป็นเหมือนสื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงข่าวคราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ชี้ให้เห็นว่าหมอเพลงที่ทำการแสดงเพลง

โคราชแบบดั้งเดิมนั้นต้องมีไหวพริบ มีความรู้รอบตัวที่ดี สามารถอธิบายขยายความข่าวสาร ความรู้ต่างๆผ่านทางกลอนเพลงให้กับผู้ชมผู้ฟังได้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความสำคัญในการอนุรักษ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในด้านการสร้างทัศนคติและความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญมีแนวทางดังนี้

1. จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมให้กับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

2. จัดการสัมมนาเคลื่อนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมไปตามพื้นที่ต่างๆรวมถึงการตีพิมพ์เอกสาร คู่มือ ความรู้เกี่ยวกับการการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อให้กลุ่มคนรุ่นใหม่เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

3. มีการบรรจุศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเข้าไปในบทเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้เยาวชนเข้าใจสร้างแรงจูงใจในการสืบทอด

4.2 แนวทางการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเข้ามาอนุรักษ์และฟื้นฟู

การมีส่วนร่วมกันของทุกภาคส่วน เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเนื่องจากการมีส่วนร่วมสร้างประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมหลายประการ เช่น สร้างสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกัน ช่วยลดความขัดแย้ง ทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างเป็นธรรม สามรถมีส่วนร่วมได้หลายลักษณะ เช่นการแสดงความคิดเห็น ปรึกษาหารือ การอุทิศเวลา การบริจาคสิ่งของและสถานที่ การร่วมวางแผนและดำเนินการ

ซึ่งการ่วมมือจากภาคส่วนไม่ว่าจะทางภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่นล้วนมีความสำคัญและเป็นแรงผลักดันให้เกิดผลสำเร็จเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในการส่งเสริมอนุรักษ์และการพัฒนายังคงมีน้อย ซึ่งในการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟู รวมถึงสืบสานการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมควรได้รับการสนับสนุนโดยเป็นการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนหรือในสถาบันการศึกษา บรรดาครูเพลงโคราช หมอเพลง คณะเพลงโคราช ควรรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟู องค์กรหรือภาคเอกชนก็ควรจะมีส่วนร่วมในด้านการสนับสนุนในด้านเงินทุนและการประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางดังนี้

1. จัดตั้งสมาคมเพลงโคราชแบบดั้งเดิมขึ้นโดยเฉพาะโดยหน่วยงานรัฐเช่นสำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมาหรือหน่วยงานองค์กรอื่นๆให้งบประมาณสนับสนุน เพื่อ

ช่วยเหลือสมาชิกคณะเพลงโคราชดั้งเดิมที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ อีกทั้งจะเป็นองค์กรที่จะประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมและเพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อ หากมีผู้สนใจว่าจ้างการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

2. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป นักท่องเที่ยว รวมถึงคนในพื้นที่ ให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมให้ยั่งยืนสืบไป

3. ให้ผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ปราชญ์ขาวบ้านหรือผู้รู้ของหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล หรือบุคคลในระดับอำเภอและจังหวัดให้มามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนทัศนคติและเสนอความคิดเห็น จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเช่น ให้ครูเพลงหรือหมอเพลงจัดการเรียนการพื้นฐานเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมในชุมชนและสถานศึกษา หรือมีการจัดประกวดแข่งขันเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อชิงถ้วยและเงินรางวัล

4.3 แนวทางด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมอาจไม่เป็นที่รู้จักหรืออยู่ในความสนใจของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ใหม่ อีกทั้งการแสดงเพลงโคราชก็มีการแสดงน้อยลงเต็มที มีเพียงการแสดงเพลงโคราชแก้บนเท่านั้นแตกต่างกับการแสดงเพลงโคราชแบบประยุกต์ที่ได้รับความนิยมจากผู้ชมและผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเรามีการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติใหม่ให้กับคนในท้องถิ่นให้รู้จักรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองก็จะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเข้าถึงทุกกลุ่มได้ง่ายและรวดเร็ว ผู้ศึกษาจึงเชื่อว่าการที่จะประชาสัมพันธ์ รณรงค์ ส่งเสริม การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมผ่านทางเทคโนโลยีการสื่อสาร จะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวทางดังนี้

1. จัดทำสื่อการเรียนการสอนไปควบคู่ไปกับจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการเรียนการสอนที่มากขึ้น

2. จัดทำรายการวิทยุชุมชน เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการประสัมพันธ์เพลงโคราชแบบดั้งเดิม เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนหรือชาวบ้านในพื้นที่ได้ง่าย

3. จัดโครงการประกวดหนังสั้นเกี่ยวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นการปลุกกระแสเพลงโคราชแบดั้งเดิมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ รู้จักและรับทราบถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

4. จัดทำเว็บไซด์และใช้สื่อ social network ในการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การอนุรักษ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เช่น ทำ channel ใน Youtube เกี่ยวกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางการติดตามรับชมเพลงโคราชดั้งเดิมซึ่งหากคณะเพลงโคราชคณะไหนสนใจต้องการประชาสัมพันธ์การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมของตนเองก็สามารถมาอัพเดทผลงานต่างผ่านช่องทางนี้ได้หรือการจัดทำ official ผ่านทาง Line หรือ Facebook เพื่อให้บุคคลทั่วไปเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม เพราะนอกจากจะสะดวกแล้วยังเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

4.4 แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อศึกษาเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้นได้รับความนิยมลดลง แนวทางสำคัญที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และฟื้นฟู คือ การได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะเพลงโคราช หมอเพลง ครูเพลง ผู้อาวุโส รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมเข้ามาให้การสนับสนุนโดยจะเป็นการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านเพลงโคราช ซึ่งจะจัดตั้งตามสถานที่ตั้งของคณะเพลงโคราชแต่ละคณะ เพื่อให้ผู้ที่สนใจหรือกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาศึกษา เรียนรู้และสืบทอด มีการจัดกิจกรรมเพื่อบูรณาการ มีการจัดการเรียนการสอนที่ร่วมสมัยเข้าถึงได้ง่าย ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากในอดีตนั้นการฝึกฝนหรือสืบทอดแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมนั้น มีพิธีกรรมมาก และขั้นตอนการฝึกฝนก็มีมากทำให้เกิดความเบื่อหน่าย หากศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดทำหลักสูตรหรือแนวทางการสอนในรูปแบบใหม่ขึ้นมาก็จะสามารถดึงดูด สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ จนนำไปสู่การสืบทอด การอนุรักษ์ฟื้นฟูที่ยั่งยืนในอนาคตได้ ซึ่งในปัจจุบันคณะเพลงโคราชที่มีทั้งหมดนั้น มีอยู่ประมาณ 2 คณะที่สามารถจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้เนื่องจากมีศักยภาพในด้านต่างๆที่รองรับ คือ ครูเพลงที่มีความรู้ความสามารถ สถานที่ องค์กรเอกชนที่สนับสนุน และเป็นคณะที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงในด้านการแสดงเพลงโคราช ได้แก่ คณะกำปั่น บ้านแท่น โดยหัวหน้าคณะคือนายกำปั่น ข่อยนอก เป็นหมอเพลงโคราชมากว่า 30 ปี มีผลงานและรางวัลการันตีมากมาย ซึ่งปัจจุบันนับได้ว่าเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่นเป็นคณะเพลงโคราชที่ได้รับความนิยมสูงสุดในบรรดาเพลงโคราชที่มีอยู่และนายกำปั่นเองก็ยังเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสาน มีการไปบรรยายเกี่ยวกับเพลงโคราชในหลาย ๆ พื้นที่ รวมถึงเป็นอาจารย์พิเศษสอนเพลงโคราชให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาอีกด้วย และอีกหนึ่งคณะคือคณะบุญสม กำปัง หัวหน้าคณะคือ นายบุญสม สังข์สุข ซึ่งตระกูลของนายบุญสมนั้นเป็นตระกูล

เพลงโคราชเก่า ทำการแสดงเพลงโคราชกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าและตัวนายบุญสมเองนั้นก็เป็นวิทยากรสอนเพลงโคราชให้แก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงโคราชแบบดั้งเดิมยังไม่แพร่หลาย ดังนั้นควรจะมีการตีพิมพ์เอกสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไปที่สนใจได้นำไปศึกษาเพื่อที่จะได้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมต่อไปในอนาคต

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดนครราชสีมาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมให้เป็นวิชาบังคับที่ต้องศึกษา โดยมีการเชิญครูเพลงหรือหมอเพลงโคราชที่มีความรู้ความชำนาญมาถ่ายทอดศิลปะการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมเพื่อที่มรดกทางปัญญาและวัฒนธรรมที่มีค่านี้จะได้คงอยู่สืบไป

6. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงเพลงโคราช ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ กลอนเพลง รวมไปถึงผู้ชมผู้ฟัง

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านความความคาดหวังของประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาต่อการแสดงเพลงโคราช

3. ควรศึกษาวิจัยในเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตของหมอเพลงโคราชในการอาชีพของการเป็นผู้แสดงเพลงโคราชทั้งแบบดั้งเดิมประยุกต์ และแก้บน

รายการอ้างอิง

กษมา มั่งประยูร. (2544). “การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงเพลงโคราชคณะกำปั่นบ้านแท่นและคณะแสงสมชิด.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ: เธิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

กาเหว่า โชคชัย. (2556). หมอเพลงโคราชคณะเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่น, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์

กาญจนา เธียรกุลไพบูลย์. (2547)**. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องเพลงโคราช** กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 / การศึกษาค้นคว้าอิสระ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). **ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ถิ่นเมืองกรุง.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กำปั่น บ้านแท่น. (2556). หมอเพลงและหัวหน้าคณะเพลงโคราชกำปั่นบ้านแท่น. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์.

เครือจิต ศรีบุนนาค. (2545). **พัฒนาการเพลงพื้นบ้านอีสานยุคใหม่.** จอมสุรินทร์ .

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.

จันทร หล้าเพชร. (2546). **เพลงโคราช** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

ช่วย ปิยวิทย์. (2536)**. วรรณกรรมท้องถิ่น.** นครราชสีมา: สุรนารีวิทยา.

ชลทิตย์ เอี่ยมสาอาง และวิศนี ศีลตระกูล. (2534). **ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการใน “ชุมชน” วิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนนนทบุรี หน่วยที่ 1 – 8.** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เชน ชินานุปกรณ์. (2556). หมอเพลงคณะเชน หัวรถไฟ. สัมภาษณ์ 4 มีนาคม.

เฉอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฏฐิมา แก้วตาแสง. (2556). “แนวทางการฟื้นฟูภูมิปัญญาหมอนขิดแบบดั้งเดิมที่ชุมชนบ้านศรีฐานอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ถาวร สุบงกชและคนอื่นๆ. (2536). **เพลงโคราช การศึกษาในเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูนครราชสีมา.

ดนัย ไชยโยธา. (2546). **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ทวาย เกริ่นกระโทก. (2554) . หมอเพลงโคราช. สัมภาษณ์, 2 เมษายน.

ธวัช ปุณโณทก. (2534). **ภูมิปัญญาพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาชนบท.

ธนิก เลิศชาญฤทธ์. (2554). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. กรุงเทพฯ.

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์. (2536). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

นิวัต เรืองพานิช. (2548). **ป่าและการป่าไม้ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

(2524). “ประวัติศาสตร์สังคมอีสานสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.” เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์สังคมสมัยตอนต้นกรุงเทพ. ชมรมประวัติศาสตร์ศึกษา. สมศ. 17-19 มกราคม.

บุญรอง ชาวบ้านกร่าง. (2556). “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงพื้นบ้าน: กรณีศึกษาชุมชนหนองผักนาก ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปราณี วงศ์เทศ. (2525). **พื้นบ้าน พื้นเมือง**. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา

ปรีชา อุยตระกูลและคณะ. (2526**). เพลงโคราช.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ศิริอักษร.

ปัทมา บุญอินทร์. (2536). “การปรับตัวของเพลงพื้นบ้าน: กรณีศึกษา เพลงโคราช.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเวศ วะสี. (2536**). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง

ปราณี พันธุศาสตร์. (2522). “เพลงก้อมที่เป็นต้นกำเนิดของเพลงโคราช.” ปริญญานิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยาลัยครูนครราชสีมา.

พชร สุวรรณภาชน์. (2544). **โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธ์ในประเทศไทย : เพลงโคราช**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล: สหธรรมิก.

พระสุธีร์ ศรีชุมแสง. (2549). “ เพลงโคราช : แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปะการแสดงเพลงโคราชจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พาณี สีสวย. (2523). **สุนทรียของนาฏศิลปะไทย.** กรุงเทพ:โอเดียนสโตร์.

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. (2548). **เพลงโคราชเพื่อสุขภาพวัฒนธรรมร่วมสมัยยุคใหม่**, มติชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2546). **ชีวิตและประสบการณ์กำปั่น (ข่อยนอก) บ้านแท่น**. นครราชสีมา.

ยศพร บันเทิงสุข. (2556). “การวิจัยแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาแบบดั้งเดิมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ระวีวรรณ บุญประกอบ. (2553). "เพลงโคราช : การอนุรักษ์ และสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดนครราชสีมา." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เรณู โกศินานนท์. (2537). **การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาพิช.

วีระ เลิศจันทึก. (2541)” เพลงโคราชในกระแสโลกาภิวัตน์.” วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิเชียร โตพิมาย. (2521). **การศึกษาเรื่องเพลงโคราช** รายงานค้นคว้าของมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒประสานมิตร.

ศุภรัตน์ ทองพานิชย์. (2555). “เพลงโคราช : การสร้างมาตรฐานศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครราชสีมา.” วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม .

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. (2532**). ของดีโคราช เล่มที่ 1** .กรุงเทพ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ นครราชสีมา. (2538). **ของดีโคราช เล่มที่ 4 สาขาการกีฬาและนันทนาการ**. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมอีสานมหาสารคาม. (2545). **เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านอีสาน.** ขอนแก่น: ศิริภัณ.ออฟเซ็ท.

สนิท สมัครการ. (2538**). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมชิด หินโคนดง. (2556). หมอเพลงและหัวหน้าคณะเพลงโคราชแสงสมชิด. สัมภาษณ์ , 7 กรกฎาคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). **ทฤษฎีสังคมวิทยา.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสถียร ยอดดี. (2536). **เพลงโคราชเพลงปฏิพากษ์พื้นเมืองนครราชสีมา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2550). **การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.

สุกัญญา สุจฉายา. (2545). **เพลงพื้นบ้านศึกษา.** กรุงเทพ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2525). **เพลงปฏิพากษ์: บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2548). **วัฒน ธรรมในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.

แสง ข่อยนอก (2554). หมอเพลงโคราช. สัมภาษณ์, 2 เมษายน.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: ดี.ดี.บุ๊คสโตร์.

สุพัตรา สุภาพ. (2536). **สังคมและวัฒนธรรมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ห่าม ข่อยนอก (2554). อดีตหมอเพลงโคราช. สัมภาษณ์, 2 เมษายน.

หลอด เชยสูงเนิน. (2556). หมอเพลงและหัวหน้าคณะเพลงโคราชติมหลอดท่ากระทุ่ม. สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม.

อานนท์ อาภาภิรม. (2519). **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

อมรา กล่ำเจริญ. (2542). **นาฏศิลปะไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพ: โอเดียนสโตร์.

อุไรวรรณ พรมซ้าย. (2539**). เพลงโคราช ตำนาน.** บ้านเมือง, 26 พฤษภาคม

เอนก นาวิกมูล. (2527)**. เพลงนอกศตวรรษ.** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: ธรรมสาร

อมรา พงศาพิชญ์. (2533). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้านไทย.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

โอภาส อัครปรีดานนท์. (2556). หมอเพลงและหัวหน้าคณะเพลงโคราชหวานน้อย หนองบุนนาก. สัมภาษณ์, 7 กรกฎาคม.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

ของจังหวัดนครราชสีมา

สำหรับกลุ่มผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (คณะเพลงโคราช ,หมอเพลง,ครูเพลง,และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

วันที่……..

ชื่อ..... นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

อาชีพ.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อายุ

( ) ต่ำกว่า 15 ปี ( ) 15-30 ปี

( ) 30-40 ปี ( ) 40-50 ปี

( ) 50- 65 ปี ( ) 65 ปีขึ้นไป

1.3 วุฒิการศึกษา

( ) ต่ำกว่า ป.4 ( ) ป.4

( ) ป.5-6 ( ) ม.-ต้น-ม.ปลาย

( ) อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ( ) ปริญญาตรี

( ) สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมา สภาพปัญหา และแนวทางการอนุรักษ์การแสดงเพลงโคราช แบบดั้งเดิม

2.1 ประวัติความเป็นมาของเพลงโคราช

.....

.....

.....

.....

2.2 รูปแบบการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

.....

.....

.....

.....

2.3 มุมมองและความรู้สึกที่มีต่อการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

.....

.....

.....

.....

2.4 คุณคิดว่ามีปัจจัยหรือสาเหตุใดบ้างที่ทำให้ความนิยมในการแสดงเพลงโคราชแบบดั้งเดิมลดลง

.....

.....

.....

.....

2.5 รู้สึกอย่างไรกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเพลงโคราชแบบดั้งเดิม

.....

.....

.....

.....

2.6 คิดว่าศิลปะการแสดงเพลงโคราชมีความสำคัญต่อคนในท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.7 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพลงโคราชแบบดั้งเดิมควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นางสาวเบญจพร เจ๊กจันทึก
ที่อยู่ 183/411 ถนนสรงประภา แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552 ปริญญาศิลปะศาสตร์บัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พ.ศ. 2553 ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร